

Edice Osobnosti 3. LF UK

NEUROCHIRURG

(K OSMDESÁTINÁM PROF. MUDR. EDUARDA ZVĚŘINY, DRSC., FCMA)

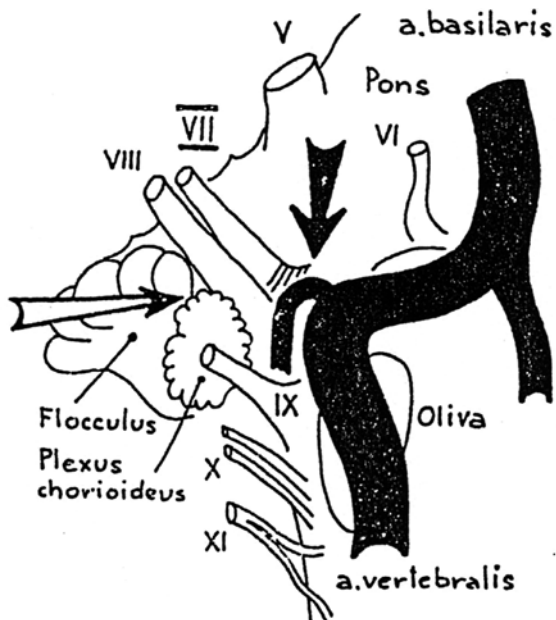
Prof. MUDr. Eduard Zvěřina, DrSc., FCMA

*27. února 1937

„Řetěz je silný tak jako jeho nejslabší článek. Z. Kunc nám zdůrazňoval, že pro operatéry je operační sál kostelem a operace musí být modlitbou, jako je bohoslužba pro věřícího. Tam se rozhoduje osud pacienta, pošleme-li jej do nebe nebo do pekla. Abychom dosáhli výsledku, který odpovídá současné světové úrovni (jiné operace ani dělat nesmíme), musíme být co nejdokonalejší v každém článku operačního řetězce. Máme-li být úspěšnými lékaři, operatéry, musíme při každé operaci překonávat hranice své i současné hranice možnosti oboru.“

Edice Osobnosti 3. LF UK
Praha 2018

Mikrovaskulární dekomprese, kresba z diáře, E. Zvěřina

NEUROCHIRURG

(K OSMDESÁTINÁM PROF. MUDR. EDUARDA ZVĚŘINY, DRSC., FCMA)

© Univerzita Karlova, 3. lékařská fakulta, 2018

Editor: Jaroslav Veis

Photos: Martin Homola a osobní archiv Eduarda Zvěřiny

ISBN: 978-80-87878-31-6

Všechna práva vyhrazena.

Žádná část této publikace nesmí být žádným způsobem reprodukována, ukládána a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu vydavatele.

ÚVODEM	8
ŽIVOTA BĚH	12
I. RODINA, DĚTSTVÍ, JINOŠTVÍ	13
II. STUDIUM A „LÉTA UČEDNICKÁ“	41
III. MEDICÍNA V UNIFORMĚ	50
IV. SPOLUPRACOVNÍCI Z NEUROCHIRURGICKÉ KLINIKY V ÚVN	66
V. MOJE DALŠÍ PŮSOBIŠTĚ	77
VI. OTEVŘENÝ SVĚT	84
VII. INSTITUCE, ZKUŠENOSTI, SETKÁNÍ	91
VIII. NEJLEPŠÍ NAKONEC	103
Q. B. F. F. F. S.	110
TEXTY	126
CV	150
VÝBĚROVÁ BIBLIOGRAFIE	156
OBRAZOVÁ PŘÍLOHA	168

ÚVODEM —

MICHAL ANDĚL

Vlastně jsem se s Eduardem Zvěřinou setkal mnohem dřív, než on tuší.

Kdysi jsem se rozhodoval, jestli budu mikrobiologem, dětským chirurgem nebo psychiatrem. Proto jsem celé roky chodil na slavné psychiatrické přednášky profesora Vondráčka, v Ústavu mikrobiologie Fakulty všeobecného lékařství vyučoval mikrobiologii mladší kolegy a snažil se proniknout do tajů mikrobiální genetiky, a konečně také každý týden ve středu chodil na oddělení dětské chirurgie v Thomayerově nemocnici v Krči. Nakonec jsem se nedovedl rozhodnout, a tak jsem své rozhodování oddálil v zastřešujícím oboru vnitřního lékařství.

Když jsem pak pracoval v IKEM, požádala mne primářka Hájková, zda bych s nimi nesloužil mladší služby na dětské chirurgii. V sedmdesátých letech totiž extrémně rychle narostl počet bytů v sídlišťích na Jižním Městě a s tím také počet dětí, které přicházely na ambulanci dětské chirurgie. A tak jsem tam s nimi asi pět let sloužil jednou týdně...

Pamatuji si, že jednou přišla malá holčička, která proletěla skleněnými dveřmi a porušila si nervus radialis. Byla z toho obrna. Tenkrát paní primářka Hájková řekla, že ve vojenské nemocnici ve Střešovicích pracuje extrémně šikovný doktor Zvěřina, který je specialista na sešívání přerušovaných nervů. Jak jsem pak slyšel, operace se zdařila a holčičce se po čase hybnost v ruce vrátila. A mně se do paměti vrylo, že takové případy ochotně a rád řeší pan doktor Eduard Zvěřina.

S Eduardem Zvěřinou jsem se potkal pak až na naší fakultě a ve Fakultní nemocnici Královské Vinohrady na Neurochirurgické klinice. Kdysi jsem také byl na jeho sedmdesátinách a vlastně jsem od té doby měl dojem, že je mu sedmdesát stále. Víím, že v osmdesáti ještě operuje, že je kromě naší neurochirurgie činný ještě na ORL klinice v Motole a že je obklopen jak svými žáky, tak širokou rodinou, kterou má moc rád a na kterou je pyšný. Má četné mezinárodní kontakty s mnoha známými profesory neurochirurgie. Svě kulatiny slaví v exkluzivním prostředí a chodí na ně hodně lidí jak z medicínského světa, tak ze světa kultury. A abych nezapomněl, také myslivci. Je tam

současně veselo a současně nějak vznešeně. Tak, jak se to jistě Eduardovi Zvěřinovi zamlouvá. Jsem moc zvědavý, jak a kde bude slavit devadesátiny. Najít sál, do kterého by se vtěsnali jeho příznivci, nebude snadné!

Milý pane profesore Zvěřino, přeji Ti hodně zdraví, štěstí a další radosti. Elán Ti určitě přát nemusím. Patříš mezi ty, kteří ho mohou rozdávat.

Prof. MUDr. Michal Anděl, CSc., FCMA, je proděkanem 3. LF UK, v letech 1997–2003 a 2010–2018 byl děkanem.

ŽIVOTA BĚH —

EDUARD ZVĚŘINA

Motto:

W. Shakespeare – Sonet č. 66

„...“

když vidím zásluhy *umírat* na žebrači
a *marné, prázdné nic* zas v nádheře se skvít,
a víru nejčistší zrazenou, v hořkém pláči,
a zlatý vavřín poct na hlavách nehodných,
a dívčí *nevinnost*, servanou v okamžiku,
a dokonalost pak budící už jen smích,
a vládu ve zchromlých pařátech panovníků,
a jazyk umění vrchností zmrzačený,
a blbost doktorský radící rozumu,
a přímou, zvanou dnes hloupostí bez vší ceny,
a Dobro, *které teď otročí jenom Zlu* –
tím vším, ach, unaven, já zemřel bych už rád,
kdybych ...“

(Přebásnil Jan Vladislav, 1951)

... se nemusel nádherné neurochirurgie a života vzdát

(Eduard Zvěřina)

Úvodem

Když jsem byl děkanem 3. LF UK prof. Michalem Andělem vyzván, abych sepsal své vzpomínky, byl jsem poctěn, avšak zároveň jsem váhal. K memoárové literatuře jsem skeptický. Celý život mě, jako nás všechny, ovlivňují pozitivně i negativně příběhy osobností. K čemu však monografie jednoho ze 7,5 miliard lidí z nejrůznějších etnik, jazyků, historie a kultur. Lepší je se věnovat každodennímu fascinujícímu životu, dokud to jde. Navíc, za 80 let mého života těch událostí a mezilidských vztahů bylo tolik, že je nelze postihnout. Vtěsnat život s tisíci vazbami do pár stránek je naivní. Předem se tedy omlouvám všem skvělým lidem, na které jsem měl štěstí, že je všechny neocením.

Nakonec mě k souhlasu přiměly dvě věci: Zaprvé ukázat nádeheru neurochirurgie a strhnout k ní další generaci. Zadruhé přinést svědecká fakta k událostem, které stále naši společnost osudově ovlivňují a rozdělují.

Čtenáři říkám, že jsem se snažil být maximálně pravdivý. Některé věci ze své 13. komnaty zamlčím jen proto, že z lidského hlediska musím.

I. Rodina, dětství, jinošství

Předkové

Sám jsem, což není tak objevený poznatek, o svém zrození a osudu nerozhodl. Jsem jen pokračováním nějakého tajemného řetězce, kterému vůbec nerozumíme. Je determinován předchozím vývojem vesmíru, života, lidstva, předky. Nitroděložně se opakující fylogeneze a ontogeneze. Stejně tak celý náš další život je řízený převážně genetikou a pudy. Nebo božským plánem? Všichni, kdo dnes žijeme, miliardy lidí, jsme svůj gen museli donést do dnešní doby přes neuvěřitelná rizika. Je to zázrak. Ať jsme se vyvinuli z jedné Evy a Adama, nebo byla antropogeneze složitější, trvala miliony let a generací. Kolik mých nahých nebo do kůže oděných prabáb v kamenné době si umělo najít silného samce s pazourkovou sekerou, kterou lovil mamuty nebo zabíjel jiné, kolik z nich bylo kanibalů? Kolik z mých předků bylo ve středověku travičkami nebo dobrými šermíři? Jak to, že přežili později ve válkách, kde padly miliony? Nejen to. Moji předkové museli být úspěšní ještě daleko dříve, museli být úspěšní jako nebuněčné, buněčné a další organizmy, jako žáby a pulci! Historie lidstva ukazuje, že při výběru vhodného genu příroda nešetří, přímo jej organizuje. Proto asi neustále organizuje nelogické, nepochopitelné místní, kontinentální až celosvětové konflikty charakteru světových válek, mrhající neuvěřitelnými ekonomickými hodnotami a milionovými davy lidí.

O svých konkrétních předcích zčásti vím od začátku 18. století. Za nacistické okupace bylo nutné doložit nežidovský původ. Děd z matčiny strany Robert Gasser a rodina mého otce Ing. Eduarda Zvěřiny proto shromáždila sbírku dokumentů.

Předky mohu rozdělit na větev agrární po otci a městskou po matce. Žádný z nich asi nebyl lékař nebo ranhojič ani šlechtic. Větev po matčině otci, Gasserové, se k nám dostala z Tyrol, z oblasti Štýrského Hradce, z Innsbrucku a z Vorarlberska. Tam prý přišli dokonce z Islandu. Johann Michael G. (*1690), sloužil u šlechtice, Josef G. (*1715) přivandroval do Prahy a založil zde rukavičkářskou tradici. V roce 1737 se stal měšťanem Nového Města pražského. Anton Wilhelm G. (*1824)

byl již továrníkem rukavic. Anton Franz G. (*1855) byl obchodník v Praze 2. Gasserové byli v Praze také zlatotepci. Jejich ženy patřily do rodů Borowitschka, Zitta, Strehle, Cozl. Poslední pocházely z českých rodů řezníků, hospodských, mlynářů a vojáků.

Ve větvi po matčině matce, rodu Nase – Antonín, Václav, a dokonce i manželka Jiráčková, bylo několik generací kovářů. Teprve matčin děd Karel Nase (1865–1945) byl ševcem a založil v roce 1881 továrnu na obuv v Mladé Boleslavi.

Rod mého otce, Zvěřiny, lze vystopovat k jménům Josef Z. (*?), Vít Z. (*1792), Dožice – dělník, voják od 1. batalionu polních myslivců, Jan Nepomucký Z. (*1826), Budislavice u Blatné, dozorce skladu uhlí, později soukromník v Praze a Karel Zvěřina (1864–1935), Lobeč u Královup, pak Lenešice u Loun, ředitel cukrovaru. Jejich ženy patřily do rodů Zoubkových, Spourových, Svitilových, Sehnalových. Poslední Božena Sehnalová (1874–1936), dcera rolníka z Velkých Kozojed, ukazuje na spřízněnost našich rodů s prof. R. Petrem z Hradce Králové.

Matka Helena Zvěřinová, rozená Gasserová, narozena 6. 4. 1912 v Mladé Boleslavi, zemřela v Praze 30. 8. 1991 v nedožitých 80 letech. Jejím otcem byl **Robert Gasser**, továrník, podnikatel v Mladé Boleslavi a v Praze. Její matka **Marie Nasová**, byla dcerou Karla N., ševce a továrníka v Mladé Boleslavi a Kateřiny, dcery Jana Jiráčka, kováře v Podlužanech. Vyrůstala jako hýčkaný jedináček v Mladé Boleslavi v buržoazní rodině, penziony ve Francii, Švýcarsku a Itálii. Vychovatelky, bruslení, lyžování, automobilismus, jazyky a v roce 1931 maturita na francouzském gymnáziu. Ve zpěvu byla žačkou paní Fassatiové a zpívala sólově např. v Blodkově Studni. Od ní a dědy Gassera jsem se naučil árie ze známých oper.

V roce 1933 uzavřela manželství s Ing. Eduardem Zvěřinou. Rodina žila ve Vraném nad Vltavou, po roce 1945 ve Střekově, Ústí nad Labem, přechodně v Mladé Boleslavi a od let 1946–47 trvale v Praze na Smíchově. Prvním dítětem mých rodičů byla dcera Helenka, narozená 18. 9. 1935. Po porodním poranění hlavy měla epilepsii, psychózu, byla invalidní, nesvéprávná a zemřela 8. 8. 1981 ve věku 45 let. Ovlivnila celý můj život.

Oba rodiče se o ni celý život starali. I když manželství bylo těžce disharmonické, nemoc Helenky byla příčinou, že trvalo až do jejich smrti. Špatný vztah mých rodičů byl důvodem mého odchodu z rodiny a studia ve Vojenské lékařské akademii.

Maminka se celý život starala o rodinu. Ve Vraném nad Vltavou měla k Helence ošetřovatelky. Po roce 1948 musela být zaměstnána. Otec ji přestal „živit“. Měla dokonce vyživovací povinnost ke svému otci, který platil milionářskou daň, přišel o důchod a měl být vystěhován z Prahy.

Matka pracovala v Ligně a v Divadelním a literárním jednatelství Dilia. Pomáhala mi v knihovnách. Upozornila mě, že vlnovitý průběh nervových vláken popsal italský anatom F. Fontana v roce 1781. Přes dlouhou nemoc udržovala společenské a kulturní vztahy, byla italoofil, pracovala v kroužku přátel Mladoboleslava, milovala Mariánské Lázně a Karlovy Vary, kam s manželem jezdila až do smrti.

Matčina až nekritická láska mi od nejútlejšího dětství dodávala sebedůvěru. Pochoval jsem ji v rodinné hrobce na Olšanech. Nedokážu popsat všechny city, když sám nebo s vnoučaty rozsvěcujeme svícen a děláme tři křížky na náhrobek, jak to dělávala maminka.

Otec Ing. Eduard Zvěřina se narodil 11. 8. 1902 v Lenešicích u Loun v rodině ředitele cukrovaru a zemřel v Praze 15. 1. 1992 v nedožitých 90 letech. Otec byl nejmladší ze 6 dětí: Marie, provdaná Bartáková, Božena Housková, Věra Dvořáková, Václav, Karel a on. Karel zdědil ředitelování cukrovaru. Všichni, až na Karla, byli dlouhověcí. Uvádím všechny, protože jako strýcové, tetičky ovlivnili můj život; také potomci, sestřenky a bratránci.

V Lenešicích se rodina scházela na tzv. slezinách. Vedl se zde panský život. Cukrovar měl vysoký komín. Dlouhou budovu jsem vnímal jako zámek. Na schodišti byly vycpaní dravci a zbraně. Na verandě se hodovalo. Páni po obědě stříleli divoké králíky na haldách řepy. Ovlivnilo to můj celoživotní vztah k myslivosti. Na hostinách se objevovali králíci, zajáci, nadívané kvíčaly a koroptve. Byla zde užitková a okrasná zahrada se zahradníkem a kočím. Dnes je z cukrovaru ruina

a komín byl odstřelen. Do Lenešic jezdíme s vnoučaty udržovat hrobku s náhrobkem od F. Bílka.

Otec absolvoval obecnou školu v Lenešicích, reálné gymnázium v Lounech a Vysokou školu elektrotechnického inženýrství v Praze 1924. Měl patenty v oblasti energetiky. Přes 10 let byl správcem elektrárny Vrané nad Vltavou. Po revoluci v roce 1945 jako národní správce přebíral od Němců důl a parní elektrárnu v Trmicích a vodní elektrárnu Střekov, Ústí nad Labem.

Od roku 1946 (i po odchodu do penze v roce 1962) pracoval v energetice, včetně ministerstva energetiky. Podílel se na vodních dílech na Váhu i na první atomové elektrárně u nás. V r. 1970 dostal státní vyznamenání Za vynikající práci. Jako intelektuál a svědek mnichovské zrady se stal levičákem. Celý život věřil, že energetickou potřebu lidstva vyřeší komunismus. Jako sociální demokrat se po roce 1948 stal členem KSČ a zůstal jim až do smrti. Ani stalinská a gottwaldovská zvěrstva, ani okupace v roce 1968, ani má mnohaletá argumentace jej nepřesvědčily, že se jedná o zločineckou organizaci. Otcí vděčím za mnohé, přesto je mé psaní o něm kontroverzní. Patřil mezi ty, kdo jsou ovládnáni ideologií a v něčem postrádají smysl pro realitu. Postrádal empatii a nikdy se mi nepodařilo k němu nalézt srdečný, kamarádský vztah. Snad až ve stáří. Přesto se do mých 18 let staral o mou výchovu a byl celý život vzorným opatrovníkem mé nemocné, od roku 1961 nesvéprávné sestry.

Pokud šlo o peníze, byl až harpagonský. Matka, které po svatbě dával apanáž, musela denně zapisovat každý halíř. Později už nedostávala nic. To je také jeden z důvodů, proč jsem si umínil, že všechny mé peníze budou patřit manželce a mým blízkým, bez ohledu na to, kdo je získal.

Děda Robert Gasser

Ovlivnil mě nejen geneticky, ale svým 29letým působením víc než kdo jiný. Je to neuvěřitelné, ale dodnes z jeho práce těším nejen já, ale celá má rodina. Narodil se v roce 1881 a zemřel v Praze v roce ve svých 85 letech. Otec Anton Franz G. (*1855) a matka Johanna Gozlová, dcera řezníka a šenkýře. Rodiče měli další 3 děti, Františka, Annu a Ludvíka, které zemřely krátce po porodu.

Dědův otec byl bohém, pohyboval se v pražské divadelní šmíře. Rodina patřila k nejnuznější chudině. Matka, kterou děda považoval za svatou, rodinu živila posluhou a praním i v zimě. Nestačilo to ani na činži. Stále se museli stěhovat. Děda prý poprvé vydělával pro rodinu na scéně u herce J. Mošny jako křičící mimino na jevišti. V letech 1887–92 navštěvoval obecnou školu u sv. Štěpána a 2letou obchodní školu. V letech 1896–1899 se vyučil jako příručí ve velkoobchodu K. Kubky s kávou a zbožím osadnickým. Ve firmě pracoval 16 let do roku 1911 a dostal skvělé vysvědčení jako praktikant, komptoirista (účetní), jednatel a obchodní cestující. Rád vyprávěl historku, jak poprvé přinesl mamince zlatku a nemuseli se stěhovat.

Jeho finanční kariéra začala v 15 letech. Ve firmě onemocněl příručí a děda, který před tím jen zametal, jej plně nahradil. Firmu pak zastupoval v Terstu při dovozu kávy a podílel se na boomu kaváren v Praze. Dědův ekonomický zázrak nastal tak, že se svým přítelem v Trestu začal od zámořských dovozců nakupovat jen čistou váhu kávy. Žoky kávy přicházely plné železa, děda je odstraňoval magnetem. Záhy mohl zabezpečit rodinu. Koupil si voňavkářství a domy v Praze. V zimě přijel do Mladé Boleslavi předvádět krasobruslařské piruety na kluzišti v parku Štěpánka. Zamiloval se do 22leté Marie Nasové (*1889) a 16. 10. 1911 měli svatbu. Tak začala dědova mladoboleslavská obuvnická a podnikatelská kariéra, trvající až do roku 1936, kdy se vrátil do Prahy.

Rodina jeho tchána Karla Nase bydlela v domku nad Štěpánkou v ulici Na Celně. Karel N. byl verpánkový švec a od roku 1888 majitel malé továrny na obuv. Děda Gasser se stal společníkem továrny a začal úspěšně podnikat v obuvnictví. V Ml. Boleslavi si postavil luxusní vilu. Podnikal v bankovníctví, v nemovitostech, stal se významným veřejným činitelem, podporoval sport a byl mecenášem umělců. Obouval malíře L. Kubu při jeho cestách po Dalmácii. Přátelil se se skladateli R. Frimlem. Když V. Klement a V. Laurin, původně cyklisté, založili v roce 1907 akciovou společnost, z které je dnes mladoboleslavská automobilka, patřil děda k významným akcionářům.

V roce 1936 odešel do Prahy. Po roce 1948 byl vystaven těžké represí. Uvalili na něj milionářskou daň. Přišel o důchod a musel se

z Prahy vystěhovat. Teprve po výhružkách, že spáchá sebevraždu, dostal milost. Socialistické poměry ho nezlomily. Nikdy nepotřeboval od mé matky ani haléř.

Se stejně postiženými kamarády úspěšně podnikal. Nafotili Pražské Jezulátko a cizím turistům prodávali fotografie nebo je provázeli po starožitnostech.

Poznal jsem v jeho doprovodu starou, někde již vymizelou Prahu putyk a barů. Zpíval ve sboru, byl členem Hlaholu, miloval divadlo a operu. Až do své smrti chodil zadarmo na bidýlko, kde si lehl a jen poslouchal známé opery. Když přijel z Ameriky hudební skladatel R. Friml, děda byl první, s kým se sešel. Zažil větší část technické revoluce, vznik železnice, automobilismu a letectví, a dokonce i kosmonautiky. Pokrok vášnivě podporoval, stejně jako sport. Byl malý, svalnatý a vynikal v prostných.

Uvítal, že jsem se dal na vojnu. Myslel si, že budu pod skvělou penzí. Taky si představoval, že se to bude hodit, až se budu chtít oženit. Armáda dohlédne, abych si vzal bohatou nevěstu, jejíž rodina bude schopna zaplatit moje důstojnické dluhy ze sázek, pijatik a z kasin. Nějak již nechápal, že situace socialistického důstojníka je jiná než v rakouské armádě.

Marii G. jsem měl rád jako hodnou a nemocnou babičku. Narodila se v roce 1889 v Mladé Boleslavi, zemřela v roce 1949 v Praze v 60 letech. Byl jsem u toho, když vyvažovala stříkačky a píchala si insulin. Děda se o ni příkladně staral. Asi v 11 letech jsem běžel pro kněze k sv. Václavovi, protože umírala. Poslední pomazání se však nekonalo. Poté, co se napila sladkého čaje, jí kněz jen popřál dobré zdraví. Na cukrovku jsem už nikdy nezapomněl.

Na dětství v Ml. Boleslavi vzpomínám s pohnutím. Krátce jsem zde chodil i do školy, když jsme se v létech 1945–47 stěhovali z Vraného a Střekova do Prahy. Bydleli jsme u praděda z matčiny strany. Praděda Karel Nase (*1865), byl kostnatý, holohlavý a laskavý. Manželku ztratil brzo. Žil v domácnosti, o kterou se starala „teta“ Rudová.

Za války nebyl tabák. Praděda jej pěstoval a sušil na půdě. Jsem zarytý a programový nepřítel kouření. Praděda mi však svými svátečními doutníky voní dodnes. Na půdě se krmily v klecích husy. Učil jsem

se, jak jim šetrně cpát do dlouhého krku voňavé šišky. Trochu jsem je litoval, ale pečeně a neskutečná játra se sádlem a mandlemi rozptýlily všechny pochybnosti, zda je to správné. V zimě jsme jezdili koňskou drožkou s nohama ve fusaku. S dědou Gasserem jsme se cestou stavěli na delikátní pářečky s hořčicí a houskou. Nikdy v životě jsem již tak křupavé a voňavé párky nejedl. Rodinné výlety do Mladoboleslavska se mi zdají jako pohádky, které se nadají zopakovat.

Vztah mého otce k mé mamince a k tchánovi patří do mého životopisu, který poznamenal. Vedlo to k mé předčasné vyspělosti a lidské hloubce. Musel jsem řešit schizofrenní vztahy. Byl jsem od útlého dětství přímým účastníkem hororových scén. Obě rodiny mnoho let žily ve stejném domě na Smíchově. Otec mým prarodičům zakazoval zasahovat do rodiny, dávat nám dárky a vůbec se s námi vnoučaty stýkat. Písemně, jaksi právnicky to vymezoval i mé matce. Nenávist obou trvala celý život. Děda byl ochráncem. Těžce nesl, když se můj otec nechoval k mé matce pozorně, natož když se s ní s výbuchy vzteku hádal.

Maminka byla svým rodičům vděčná za všechnu neskutečnou péči. Většinu života jsem však slyšel výčitky, že jí otec překazil první lásku a uvrhl ji do nešťastného manželství s domněle rovnocenným a ekonomicky perspektivním mužem. Korespondence mezi mými rodiči už krátce po svatbě svědčí o manželských rozporech. I dnes ji čtu s pohnutím.

Můj děda ovdověl v roce 1949. Žil ještě 17 let, později s mladší družkou, o kterou se galantně staral do svých 85 let do roku 1966. Matka mu ji nepřála. Děda ji obdarovával a matka dost oprávněně říkala, že s ním žije hlavně proto, aby rodinu připravila o majetky, krásný nábytek a šperky po babičce. Sám jsem dědovi družku přál. V té době mě vůbec nenapadlo, že majetky budou něco znamenat.

Helenka

Sestra Helenka podstatně ovlivnila můj život ze dvou důvodů. Za prvé její onemocnění vedlo k tomu, že jsem se stal lékařem, dokonce neurochirurgem. Za druhé jsem se v jeho důsledku stal nepřitelem všech lékařů, kteří zneužívají medicínu jen pro svůj prospěch. Helenka se narodila 28. 9. 1935, když matce bylo 23 let a byla tedy ideální prvníčkou.

Patřila mezi bohatou smetánku. Rodila v sanatoriu v Praze-Podolí. Porodníkem prof. J. Saidlem byla s manželem pozvána nejspíše před termínem 17. 9. do porodnice. Neměla žádné porodní obtíže. U jinak zdravé, mladé ženy byl porod veden v narkóze a kleštěmi. Zápisy matky a pozdější šetření, hlavně mého dědy Roberta Gassera, vede k závěrům, že porodník jen potřeboval porod urychlit.

Helenka měla normální váhu a délku. Maminka si zapsala, že bylo vše normální, ale měla „zmáčknutou, deformovanou hlavičku a ouška“. Ke zděšení rodiny se 4. 11. 1937 objevila série epileptických záchvatů. Došlo k nim typicky po 2 letech. Byla léčena tehdejšími antiepileptiky prof. J. Brdlíkem a později prof. K. Hennerem. Mezi sériemi záchvatů se vyvíjela normálně. Dokonce udělala s mimořádným úspěchem státní zkoušky ze strojopisu a těsnopisu a vyhrávala státní soutěže. V dospívání z ní byla štíhlá, modrooká krásná blondýna. Od útlého dětství měla ošetřovatelky, které jsem vnímal jako vetřelce v rodině. Množily se hospitalizace a vyšetřování. Sestra se začala měnit psychicky, po léčích byla utlumená a tloustla. Od svých 25 let musela být v péči psychiatrické kliniky a léčebny Bohnice. Diagnóza zněla: paranoidní halucinatorní psychóza s epilepsií. Přišla o svéprávnost a opatrovníkem byl otec. Rodiče a později i já i moje manželka jsme se snažili sestru socializovat, včetně víkendových pobytů doma. Poškození hlavičky při porodu nezodpovědným porodníkem způsobilo devastaci rodiny na mnoho let. Zemřela 8. 8. 1981 ve 46 letech po zlomenině paže na embolii.

Vždycky jsme si byli neobyčejně blízcí, vycítil jsem, že mě potřebuje, že musí mít stále dohled. Koupali jsme se jednou na vorech. Nevím už, jak se to stalo, ale sestra se při záchvatu začala topit a dostala se pod vor. V zoufalství jsem ji držel za vlasy a asi přispěl k její záchraně. Když jsem pochopil, že psychóza jí zabránil poznat lásku a prožít normální naplněný život, mohlo mi to srdce utrhnout. I to bylo příčinou, že jsem v dospívání prošel mystickým, prorockým obdobím s bezbřehým soucitem se všemi trpícími. Poznal jsem osobně legendu naší neurologie K. Hennera. Vzbuzoval úctu. Přesto jsem jím a dalšími lékaři začal opovrhovat. Jak mohou být vážení, když mé sestře neumějí pomoci a spíše jí škodí. Umiňoval jsem si, že já to jednou dokážu. Že budu

umět léčit nemocný mozek. Kniha Z. Servíta „Cesta k záhadám lidského mozku“ (1953) se stala mou biblí. Proto jsem se ještě před maturitou v roce 1954 začal zabývat výzkumem mozku a externě pracovat ve Fyziologickém ústavu ČSAV. Stalo se to náplní mého života. Historicky lidstvo padoucnici (epilepsii) nerozumělo, patřila k čarodějnictví. Ještě v letech mého dospívání v 50. letech jsem byl poznamenán informací, že onemocnění sestry je mou rodovou zátěží. V hádkách mezi rodinami se to používalo jako argument. I tchýně říkala, že bychom neměli mít s manželkou děti. To byl také jeden z důvodů pátrání po příčině onemocnění mé sestry a také mého celoživotního zaměření.

Vrané n. Vltavou (1937–1946)

Až do svých 8 let jsem žil ve Vraném nad Vltavou jako vesnický kluk. Bydleli jsme v druhém patře moderní vilky, posledního domu zaměstnanců elektrárny, kde byl otec vedoucím. Přehrada a domy zářily bělobou až do doby, kdy byly maskovány válečným khaki nátěrem. Vrané nad Vltavou, kousek od Prahy, mělo papírnu, školu na kopci, kostelík s barokní kopulí, domkáře, zemědělce, zaměstnance lomu na druhém břehu Vltavy a zaměstnance elektrárny. Na levém břehu přehrady bylo zdymadlo. Dlouho jsem nechápal, jak přežijí lidé na kolesovém parníku, když z jezera zmizí pod hladinou a za přehradou vyjde suchý parník. Záhadou bylo, že celou dobu ze zdymadla šel kouř, i když komín zmizel. Pamatuji se na obavy, že by vlna z prolomené přehrady mohla zaplavit Prahu. Malá železniční stanice na trati na Sázavu jako by byla Menzelovým vzorem k filmu „Ostře sledované vlaky“.

Před vilkou byla ovocná zahrada s nízkými kordony jablek. Ve středu trávníku byl malý stříbrný smrček, kolem kterého jsem honil slepice. Dnes je vyšší než vila. Vzadu k Vltavě byla hospodářská část s kurníky a králíkárnami. Pod námi bydleli Semanovi, rodina zaměstnance elektrárny s 3 dětmi. Podoba jejich babičky pro mne byla ztělesněním ježibab a polednic. Čekala u pootevřených dveří, a když jsem se vracel nahoru, majzla mě často koštětem. Báł jsem se něco přinést ze sklepa. Myslel jsem, že tam na mne číhá s lopatou do pece. Brzo ráno vypouštěla vlastní slepice a naše zavírala, aby se ty jejich víc nazobaly hmyzu.

Moje patriotická rodinná pomsta byla rafinovaná. S několika kluky jsme zezadu vybírali vajíčka z jejich kurníku, vypíjeli je a skořápky pohazovali, jako by tam řádil tchoř. Když to prasklo, těžce jsem nesl, že jsem doma nebyl pochválen. Jen moje maminka, amatérská operní pěvkyně, mě pochválila za pití syrových, jinak odporných vajec. Semanovi vždycky přinesli víc hub než my. Babka sbírala holubinky. Docela jsem měl radost, když jejich rodině museli vyplachovat žaludky pro otravu. Taky jsem za dlouhé copy přivázel jejich dospívající dceru zezadu za plotové plaňky. Byl z toho pořádný výprask. Sporadickou, většinou zaslouženou exekuci na „holou“ prováděl můj otec tou nejtenčí vařečkou, kterou jsem si sám musel přinést. Pamatuji se, že maminka často nepedagogicky protestovala. Začal jsem také ničit tenké vařečky, protože silné tolik nebolely. Tehdy se začal formovat i můj vztah ke katolické církvi. Na církevní průvody jsem musel chodit v bílých punčocháčích. Již tehdy jsme nějak věděli, že tlustý farář kolaboruje s Němci a vede hříšný život s pánbíčkářskou posluhovačkou.

Otec byl štíhlý, sportovní, dělal stojky a vedl nás k dlouhým výletům do okolí. Od té doby si pamatuji Marobudum a historii Kvádů a Markomanů nad Závistí, čistý soutok Sázavy s Vltavou a nádherný pohled na údolí Vltavy ze skály Homole. Tehdy jsem asi poprvé byl svědkem těžké hádky rodičů, které pak poznamenaly celý můj život. Otec nás vedl k poznávání přírody. Z velké kukly se nám doma vylíhl smrtihlav. Objevila jej s výkřikem maminka, když šla v noci na záchod. Smrtka na jeho hřbetě a růžově svítící oči byl neskutečný zážitek, který nezapomenu do smrti. Lov motýlů a brouků vedl později k hodnotné amatérské sbírce brouků, mandelínek.

Z obecné školy od roku 1943, kde byla povinná němčina, si pamatuji jen pár německých nadávek. Myslím, že jsem se nenaučil ani číst. Dodnes té záhadě nerozumím. O rok starší sestra byla vášnivá čtenářka a já jsem se od ní učil školní knížky z paměti a jaksí vizuálně. Přišlo se na to až v 5. třídě v Praze, když jsem neuměl nahlas přečíst noviny. Přes rodiče a okolí se na nás přenášela nenávist k německým okupantům. Udavačská kolaborace byla v opovržení. Potraviny se zabavovaly na frontu. Jako školáci jsme chodili do statku ve Skochovicích pro mléko a smetanu.

Školní brašnu jsme kolikrát museli ukrýt v rákosí, protože proti nám šlo gestapo v kožených pláštích. Věděli jsme, že za zatajenou husu mohl být i trest smrti. Musel se odevzdat i mák. Gestapácká šťára byla skoro u nás. Maminka mi ze špajzu svěřila bílý pytlík máku, abych ho rychle ukryl. Přehodil jsem jej přes ostnatý drát a ukryl v kanále u Vltavy. Nevšiml jsem si, že o drát zavadil. Za rok byla na travnatém svahu cestička makových květů. Poslouchali jsme Londýn. Nevím již detaily, ale otcem jsem byl instruován, jak krátké vlny odstranit. Měli jsme automobil Tatra. Němci auto odvěkli na frontu. Po válce otec dostával různá poškozená auta jako náhradu. Pamatuji si, že je nechtěl. Říkal, že po válce bude tolik levných aut, že si koupí lepší. Nikdy jsme už žádné auto neměli.

Střekov, Ústí n. L. (1945–46)

S rozechvěním na toto období vzpomínám jako na jedno z nejšťastnějších v mém životě. Bydleli jsme v přízemní vilce se zasklenou zimní zahradou skoro pod hradem, Litoměřická 136. Kolem lítala hejna zlověstně křičících kavek a dravců. S brašnou na zádech jsem přes hrad běhal do školy. Po škole jsem otevřeným oknem zahodil brašnu do pokoje. Starala se o mě jen maminka. Otec byl většinou na Masarykově zdymadle, v Trmicích a Ervenicích, kde od Němců přebíral elektrárny a důl.

S kluky jsme lezli do zakázaného zdymadla, kde jsme lovili na stěnách kraby, kteří se sem dostali loděmi z Hamburku. V plotě jsme do ok chytali králíky, byli zde žlutočerní mloci, veverka a pod skálou jezevci. Na skále, při pohledu do krajiny, jsem prožíval tajemnou radost ze sebe a života. Kvetly zde třemdavy bílé jako lilie. V parnu jsem sirkou nad nimi zapaloval voňavou silici. Jen to krásně blaflo. Kolem byly dubové lesy plné našich největších brouků, roháčů. Proležel jsem hodiny v korunách stromů a pozoroval, jak se shazují při soubojích o menší samičky dolů na zem. Jejich vrčivý let už jsem dlouho neslyšel. Stejně tak nálety chroustů a babek do vlasů. Jako děti jsme jich hromady sešlapávaly na krmivo pro kachny. Kamarádil jsem se s mladým hajným ze střekovského zámečku a s hajným na druhém břehu Labe, kde ve Vrkoči byly čedičové skalní varhany, vodopád a v hájovně liška. Chtěl jsem být taky hajným, ale když jsem slyšel, že je to bída, rozhodl jsem se být

prezidentem, protože říkal, že ten má největší plat. Kamarádili jsme se s rodinou Lisověcových, otec rodiny byl zaměstnancem elektrárny. Měli dvě dospívající dcery. Za jednou z nich jsem později před maturitou jezdil až z Prahy na kole. Vůbec to nedocenila.

Měli jsme mladého vlčáka Reka. Krátce po válce se zde kradlo a často jsme se s maminkou báli, když pod okny někdo obcházel. Všem se ztrácely slepice, jen nám ne. Rek je naučil, že na noc hřadovaly na vysokém smrku v zahradě, ne v kurníku.

Litoval jsem, když jsme se v roce 1946 přestěhovali do Prahy. V rytířském sále na Střekově jsem byl po roce 1968, když Z. Malý převzal neurochirurgii v Ústí nad Labem. Měli jsme zde hostinu. Z. Malý operoval v tamní zoo mozkový absces levharta, který teď nečekaně vběhl se dvěma ošetřovateli zvířat, převlečenými za středověká pážata, do sálu. Vylekaný akademik Z. Kunc, sedící v čele, všechny překvapil, jak ze strachu mladicky vyskočil na stůl.

Konec dětství a dospívání

Další školní docházku až do maturity v roce 1955 jsem absolvoval na Smíchově, v tehdejší Praze 16. Celá rodina jsme díky dědovi R. Gasse- rovi byli Smíchováci. Udělalo mi radost, když jsem se na své osmdesátiny stal v roce 2017 čestným občanem Smíchova, dnes Prahy 5. Do 1. pětileté školy chlapecké v Husově ulici jsem přišel 23. 10. 1946. I když jsem dosud měl samé jedničky, teď v Praze jsem viděl, že někteří jsou lepší. Nevím, zda příčinou byla dyslexie, ale musel jsem se učit číst nahlas. Do té doby jsem text vnímal velice rychle globálně, ale jen pro sebe. To mi zůstalo dodnes.

Barvitě a detailně vzpomínky na dospívání mám spojeny s J. W. Goethem a jeho Faustem: „Zas chvějné postavy mě obléáte.... zda zachytím vás aspoň tentokrát?... Vy vračíte mi obraz mého máje... jak staré, polodoznělé už báje.“ Do 1. střední školy v Kořenského ulici jsem chodil v letech 1948–1952. Škola již byla koedukační. Kostnatý ředitel školy F. Řejha byl přísný. Třídní učitelé J. Kolda a později I. Kyselková (Irča) byli andělé. Začínala politicky pohnutá doba. Snaha o prosazení vedoucí úlohy KSČ se přenášela na nás žáky a nevybíravě

nás rozdělovala. Jako nejlepší žák třídy a školy jsem se dostával do samospráv. Zakoušeli jsme veliký tlak na vstup do Pionýra. Také od některých spolužáků. Tohle jsem si do deníku zapsal 4. 11. 1949: „U nás na škole byl zaveden Pionýr podle vzoru SSSR. Nechci tam vstoupiti, jelikož nechci přísahat na Stalina a Lenina. Marxistická myšlenka, pokud můj rozum stačí, myslím, že je dobrá věc pro celé lidstvo, ale provádění u nás je to, co se mi protiví.“ Pokřivené společenské postavení vedlo ke strachu i vzdoru. Nad školou měl patronát ministr kultury Z. Nejedlý. Již tehdy jsem věděl, že prosazuje B. Smetanu a ne A. Dvořáka, které jsem oba miloval. Jako nejlepšího žáka mě při odměňování nutil do hornictví. Na podiu jsem mu řekl, že já horníkem nikdy nebudu, ať jde do hornictví sám, a že by měl propagovat A. Dvořáka. Ředitele F. Řejhu poléval studený pot. Z. Nejedlý se pro mě stal na celý život jen nevzhledným skřetem, bez ohledu na kulturní vzdělání.

Chodili jsme do třídy s děvčaty. Kvůli nim jsme se hlásili do fotografického kroužku, kde se vyvolávalo za tmy. Na vánoční besídce tančila B. Dufková-Mullerová břišní tance zahalená jako Šeherezáda. Naučila se to od stejně krásné starší sestry z Alhambry. Pobláznila mě bezvýsledně na řadu let. Její pohnutý osud vedl k našemu celoživotnímu přátelství.

Automobilů jezdilo tak málo, že jsme si uspořádali Cihlářův okruh na tehdejších těžkých kolech. Odnosl jsem to zlomeným předloktím, protože jedno auto tam bylo. Vyhrával V. Zýka, můj celoživotní sportovní kamarád. Chodili jsme hrát „vybíjenku“ na ostrov Židák. Na atletiku jsme chodili na Mrázovku. Při skoku do dálky si milovaná třídní I. Kyselková zlomila stehno. Všichni jsme se pak předháněli, kdo ji bude vozit. Kinská a Seminářská zahrada s Hladovou zdí a s pískovcovými jeskyněmi, Motol a Prokopák byly naším eldorádem i na zimní lyžování.

Mezi Jiráskovým, Palackým a Železničním mostem a kolem Císařské louky jsme bruslili a hráli hokej s brankami z školních brašen. Jarní ledové kry, to byla skvělá adrenalinová zábava. Znamenalo to dostat se na nich přes řeku a vylézt po kramlích na vysoké nábreží u Palackého pomníku. Do Braníka jsme se chodili koukat, jak ledaři vysoké kry chytali bidly s háky a nakládali je do povozů. Těžcí valaši je vozili do hospod. Po dokončení Vltavské přehradní kaskády už řeka nezamrzá.

Zažil jsem ještě voraře. Hráli jsme fotbal, hokej a taky bandy hokej. Fotbal byl pro mě fádni, ale rychlý hokej mi učaroval. Na míčové hry byl mistrem J. Pikola. Zůstal jím, taky jako sportovní přítel skvělého kardiochirurga J. Pirka, celý život.

Drtinovo gymnasium v Husově ulici (1952–53)

Hodně jsem se učil sám z velké domácí knihovny, kterou jsem skoro celou přečetl. Už jsem chápal, že všechny vědomosti lidstva nezvládnou. Tím spíš jsem se těšil na klasické gymnázium, jaké absolvovali mí rodiče. Bohužel trvalo necelý rok. Strana zrušila prohnilé kapitalistické školství. Z milovaného přírodopisu jsem se tak naučil jen systematiku hub. Také jak se jmenuje sovětská rekordmanka v dojení mléka: Poslušnica. Ředitel K. Kolínský a skvělá třídní M. Bergmannová nemohli nic dělat s tím, že jsme neměli jen profesory, ale i „o stranu zasloužilé učitele“. Alespoň že zbyla latina, angličtina, deskriptivní geometrie.

21. jedenáctiletá střední škola Na Santošce (1953–55)

To nejlepší, co mi tato složitá doba dala, bylo to, že jsem získal nejlepší přátele na celý život. Skoro všichni jsme měli stejného nepřítel: studijní režim. Měli jsme skvělý profesorský sbor a nesmrtelnou třídní profesorku M. Bergmannovou (Berušku). Fandili jsme si beze slov navzájem. Měli jsme zakázanou nejlepší světovou i českou literaturu. Dostali jsme za úkol naučit se básničku. Vybral jsem si Chválu české řeči od zakázaného K. Čapka. Beruška v rozpacích posoudila výběr básně za 5, za vynikající přednes dala 1, tedy „Edo, to jste mě zklamal, celkově za 3. Ať se to nikdy neopakuje.“ Dostali jsme černé lepicí pásky: studenti, přelepte všechny věty s milovaným jugoslávským soudruhům Broz-~~T~~item a vedle napište krvavý pes Broz-~~T~~ito.

Vztahy ve třídě byly skvělé. Dospívali jsme a objevovali, kdo vlastně jsme a budeme, jaké máme schopnosti a co je to láska a sex. Vznikla výlučná parta, kterou jsme pojmenovali Rodina. Členství bylo bez pravidel, ale všichni do ní chtěli být pozváni. Za drogu nám plně stačila přízeň několika Jan a Aniček, hlavně Jany zvané „Koudelína“.

Bavili jsme se naskakováním na plošiny jedoucích tramvají a házením výbušných kuliček do kolejí. Z tanečních v Metru jsme se vraceli přes Jiráskův most. Přecházeli jsme most po kamenném zábradlí. Hrály nás prosby našich tanečnic, abychom to nedělali. Nikomu z nás se nic nestalo. Musel to od nás odkoukat J. Travolta v „Horeče sobotní noci“. Jedna středoškolská láska Aničky Tesařové a Jardy Hrby, obou lékařů, vydržela až do hrobu. Vašek Martinec, dnes docent herectví a konkurent slavného J. Třísky, založil na škole soubor lidového zpěvu a tanců. Prožili jsme díky němu nádherné roky. Já je prožívám dodnes. Znáám stovku lidových písní, zpívám je s dětmi, v loveckých srubech a na oslavách, naposledy v roce 2017 v Hannoveru při osmdesátinách slavného světového neurochirurga M. Samii. Nastudovali jsme část mše Jana Jakuba Ryby. Zpívali jsem ji v Disku i v kostele. Jako zakázaná církevní skladba nám sloužila coby protest song proti režimu.

Protože jsem byl jen průměrný v matematice, dal jsem se na deskriptivní větev a latinu a humanitní obory studoval zvlášť. Moc mi to v budoucnu pomohlo. Na Neurochirurgické klinice jsem mohl s V. Vladykovou zdokonalit Guiotův stereotaktický přístroj a vůbec se věnovat elektroneurofyziologii. Taky s Ing. Ryšánkem na ČVUT pomáhat konstruovat přístroje a vyrobit elektromyografickou jehlu, která umožnila sejmut R. Beránkovi intracelulárně potenciál fibrilujícího svalu. Maturoval jsem s vyznamenáním i z biologie. Potřeboval jsem vyznamenání k přijetí na studium medicíny. Mými spolužáky byli: I. Bidlas, J. Brotánek-Weirichová, A. Buddeus, M. Cejp, S. Dostál, A. Dufková-Mrázová, J. Hradečný, P. Klener, H. Malá-Klímová, E. Kalinová-Kupková, V. Martinec, M. Pacholíkova-Mrázová, V. Navrátil, O. Novák, J. Passer, J. Pikola, J. Koudelková-Plířová, K. Sellner, P. Smolka, F. Soukup, P. Strnad, M. Hubálovská-Šafaříková, K. Tchýnová-Paulfranzová, A. Tesařová, E. Kovaříková-Urbanová, J. Pulkrábková-Vlasáková, M. Vosahlo, V. Zyka. Také J. Kopečný, N. Platilová-Ettlová, J. Malá-Kuglerová, K. Bouchal, A. Anft, L. Nosek, I. Kural, M. Masopustová-Krbcová, K. Ringel, J. Hrba a P. Šulc. Uvádím jména všech. Proč? Všichni zemřeme. Zaslouží si však, aby žili věčně. Všechno, co jsem celý život dělal, jsem v duchu poměřoval tím, zda by to třída schválila a ocenila.

Soukromé předmaturitní vzdělávání

Už jsem věděl, že můj původní úmysl zvládnout vědění celého lidstva je chiméra. Zvláště při mých omezených schopnostech. Čím tedy být? Spisovatelem a básníkem? Od dětství jsem myslel ve verších, což mi zůstalo dodnes. Verše Hrubína, Nezvala, Máchy, Holana, Seiferta a světových básníků od Homérovy Odyssey byly pro mě zjevením. Už jsem věděl, že nebudu ani novým Michelangelem nebo Rodinem či Picassem, na to že nemám. Ani na Bacha, Beethovena nebo Dvořáka, Smetanu, Janáčka. Na Newtona či Einsteina v matematice a fyzice jsem nemohl ani pomyslet. Zbývala medicína. V ní se dají využít všechny vlohy.

Ještě před maturitou v roce 1954 tak začala moje spolupráce s Fyziologickým ústavem ČSAV. Prostředí základního výzkumu mě okouzlo, nejen krásné laborantky, ale i račí klepeta. S D. Svoradem jsem elektrofyziologickými metodami poprvé viděl do funkce mozku. Studovali jsme u králíků hypnózu. Nikdy jsem nebyl tak pyšný, jako když jsem ještě před maturitou dostal poděkování za přípravu práce, která vyšla i anglicky. (SVORAD, D.: Elektroencefalografická analýza mechanismu paroxysmálního útlumu na experimentálním modelu. Čs. Fysiol. 4, 1954, 1, 57-68; SVORAD, D.: Electroencephalographic Analysis of the Mechanism of Paroxysmal Inhibition on an Experimental Model. Physiol. Bohemoslov. 4, 1955, 1. 56-97.)

Zločinecký sovětský diktátorský komunistický režim a moje generace

Kolem maturity v roce 1955 jsme všichni, celá moje generace, byli postaveni před rozhodnutí, zda komunistický totalitní režim podporovat, kolaborovat s ním, nebo jej jen tolerovat, nebo se postavit proti. Nikdo jsme se tomu nemohli v budoucím životě vyhnout. Naše generace se musela naučit, jak v tom žaláři žít. Dnes víme, že Československá republika se stala jednoznačně sovětským vazalem. Otroctví mělo v letech 1945–89 jen různou formu. Část našich otců to řešila na základě zkušeností s mnichovskou zradou a výsledků 2. světové války, kdy nám SSSR pomohl, část podlehl budovatelské euforii. Zločinnost sovětského režimu a J. V. Stalina, stejně tak jako A. Hitlera byla tak obludná, že

se tomu nedalo věřit. Naopak, jim se dařilo klamat celé národy. Taky jsem J. V. Stalinovi kolem 16 let naletěl. Jeho řešením národnostní otázky jsem byl nadšen. Připomínalo mi to poslední části Goethova Fausta, kde říká: „Chci milionů mnoho usídliti, ne v bezpečném, leč volném, činném žití.“ Brzo jsem ale zjistil, že ve skutečnosti to bylo za cenu přesídlování a vyvražďování celých etnik. Procesům a popravě M. Horákové v roce 1950 jsme ještě mohli věřit s tím, že se jednalo o škůdce. Procesu, sebeobžalobě a oprávněnosti popravu R. Slánského v roce 1952, dokonce s dalšími soudruhy, už jsme nevěřili nikdo. V té době mi zcela otevřel oči W. Shakespeare svým Richardem III., napsaným již v roce 1591. Taky verši: „Je prohnílý a v zkázu spěje svět, v němž jen v myslí smíš vědět, co se děje.“ Když J. V. Stalin 1953 zemřel a ženy lomily rukama a plakaly, do deníku jsem si poznamenal: „A líbat karabáč, co nás zbil, z toho bych se zblil.“ Nikdo z mé generace, kdo vstupoval do KSČ, nemůže říci, že by nevěděl, že vstupuje do zločinecké organizace. Neoduzují ty, kdo v komunistické straně byli, a dokonce ji využívali k pozitivním věcem. Sám jsem rád, že jsem do ní nikdy nevstoupil, i když jsem musel většinu života rezignovat na kariéru a ctižádost.

Pubertální mystické období 1951–54

Pubertální změny, těžké rozpory mezi rodiči, nemoc sestry a asi neobvyklé vzdělání vedly k mému předčasnému dospívání. Prožíval jsem bezbřehý soucit se všemi trpícími po celém světě a myslel si, že jím musím pomoci. Vedl jsem až asketický život. Sebeobětování jsem bral jako samozřejmý prostředek. Těžko tomu uvěřit, ale zaplnil jsem tím řadu deníků. Jako relikvii chovám knihu E. Schurée „Velcí zasvěcenci“ (Praha, 1926). Vstřebával jsem do sebe indický buddhismus, japonský šintoismus, čínský konfucianismus. Polyteistická, a hlavně monoteistická náboženství. Křesťanství, judaismus a islám. Taky baháismus a později při studiu egyptské medicíny i monoteistický atonismus.

V knihovně byl celý O. Březina a rodina měla náhrobek od F. Bílka. Vnitřní souznění s nimi nemohlo být dokonalejší. Rozmlouval jsem s proroky a čekal na hlas z nebes, abych dostal pověření a sílu na zázraky. Každodenní život jsem považoval za jakési provizorium. Byl jsem

v té době naprosto osamělý jak v rodině, tak mezi vrstevníky. Jedině pozdější celoživotní skautský přítel Z. Vích něco z toho chápal. Boží hlas jako k Mojžíšovi nepřicházel. V té době, abych prokázal sílu své víry, jsem byl schopen i skočit se skály. Jen Kristova zkušenost, že mu něco podobného radil ďábel, mě vracela do reality.

Postupně mě do ní plně vrátil běžný život a dospělost.

Výtvarné umění

Vůně olejových barev, paleta, štětce a malířský stojan mě provázely doslova od narození. Otec byl amatérský, ale vynikající malíř. Maloval všechny členy rodiny. Většina dětských výletů kolem Vraného n. Vltavou byla spojena s krajinářstvím, kterému se otec věnoval až do své smrti. Zbylo po něm víc než 200 pláten a desítky skicářů. Otec se věnoval i sochařství a přátelil se s výtvarníky, například s F. Bílkem. Děda jako mecenáš neznámých a chudých malířů kupoval jejich obrazy. Byli zde Lolek, Kaván, Macoun (žák Mařákův), Ullmann, Schweiger, Muttich, obraz Ochridského jezera od L. Kuby, obraz Procházkův, který děda koupil v Terstu, když zde pracoval. Panušková malba zpod Lipnice dokonce zobrazuje krajinu, kde jsme si později koupili chalupu. Děda nechal portrétovat manželku a mou maminku vynikajícím F. B. Dvořákem, autorem portrétů bohatých mecenášů v USA.

Výtvarné schopnosti jsem zdědil, ale byly i výsledkem otcova působení. Již od předškolního věku jsem jej napodoboval a zaplňoval skicáky obrázky z výletů. V dospívání jsem v Praze chodil na Akademii výtvarného umění, k malíři J. Grusovi, kopíroval renesanční umělce a poznal jsem prostředí ateliérů. Již v té době jsem zjistil, že nikdy nebudu Michelangelem, dráhy výtvarného genia jsem se tudíž vzdal. Přesto je výtvarné umění mojí náplní celý život. Navštívil jsem malířská muzea snad po celém světě, na cestách si kreslím, dnes hlavně fotografuji a dělám si fotografické knížky. Barvy, tahy štětce, např. u van Gogha, jsou mojí smyslovou radostí. Taky přátelství malířů. Náš spolužák Z. Zoul při školním výletě ochrnl po skoku do Berounky. Jako žák V. Boštíka se stal vynikajícím malířem. Až do jeho smrti jsme se scházeli. Část Bulharska jsem v roce 1955 procestoval s malířem K. Stehlíkem, s paletou a štětcem. Nemohu

opomenout pozdější přátelství mysliveckého malíře F. Liebla a jeho obrazy. S některými pacienty mě pojí výtvarné zájmy, např. s vynikajícím restaurátorem P. Bergerem. Jiří Anderle mi v roce 2012 věnoval obrázek s holčičkou vytažující pro mě trojlístek štěstí. Malířská, sochařská, prostorová, asi neobvyklá paměť mi slouží i v mé profesi. Je nejspíše jednou z příčin mých operačních výsledků. Nová počítačová navigační technika je vynikajícím pomocníkem, ale nemůže nahradit operátora s výtvarným vnímáním. Kombinuji si předoperační vyšetření s operačním, mikroskopickým, třídízenčním a endoskopickým obrazem. Většinou vím, co bude pod strukturou, kam nevidím. Uchvacuje mě nádhera operačních polí. Dobří operátoři byli většinou také výtvarníci. Můj vynikající učitel akademik Z. Kunc byl skvělým malířem. Stejně jako on nebo H. Cushing si celý život operační nálezy skicuji. Jsou dobrým klíčem k často nevýsložitým operačním protokolům. Také mi dnes pomáhají luštit operační videa. Obrázky do prezentací a publikací si většinou dělám sám. Mám radost, že obě dcery výtvarné nadání zdědily a po nich i vnoučata.

Hudba, zpěv, tanec

Zpěv, hra na klavír a muzicírování mě provázely od dětství, stejně jako malování. Dobrý sluch, a asi i hlas, jsem zdědil z matčiny strany. Na černé křídlo Petrof jsem začal hrát už v dětství. V dospívání se mi věnovala matčina přítelkyně klavíristka Tichanovičová. Byla ze mě nešťastná a já ze sebe. Ruce jsem měl hbité, ale nedokázal jsem hrát z listu. Jen silou vůle a z paměti jsem se naučil i náročné skladby. Úryvky h-mol mše J. S. Bacha jsem hrál i na varhany. Stala se mou modlitbou v těžkých životních chvílích. Stejně jako Óda na radost L. Beethovena a F. Schillera, kterou matka ve sboru zpívala i v Rudolfinu.

Hudební dědictví lidstva od klasiky až po džez mi celý život přináší potěšení, ale nevidím do jeho tajů jako můj přítel, geniální psychiater a muzikolog prof. C. Höschl. Virtuózní hra na klavír je pro mě uhrančivá. Klavír přitahuje řadu neurochirurgů, skvěle hraje např. vynikající neurochirurg M. Spetzler z Arizony. Prezident Světové neurochirurgické společnosti P. Black, kterého jsem v roce 2012 pozval do Prahy, mi ze všeho nejvíc děkoval, že mohl slyšet I. Moravce, našeho básníka

klavíru. Rád si zazpívám zbojnické písničky i Rybovu mši, protest song naší generace proti totalitě. Mám radost, že se můžeme z muziky těšit v rodině našich vnoučat. Ta nás oblažují na četných koncertech hrou na housle, violoncello a klavír. Dělá mi radost, když krásná tmavovlasá Julča hraje přímo z listu a říká: „Dědo, proč se divíš?“

Život si nedovedu představit ani bez tance

Je to moje radost těla i duše, stejně jako hudba a milování. Pubertální taneční hodiny v Metru jsem s kluky využil jen k lumpárnám. Teprve hříšné hodiny tance naší krásné Koudelíny před maturitou na brigádě mi učarovaly. Tancovali jsme v senících, které jsme pak bourali. Pocho-pil jsem, co při tanci z člověka dělá tajemná mluva těla. Když jedu na lyžích ze svahu, myslím si, že tančím.

Literární schopnosti

Od dětství se mně k sobě řadí slova zas a znova. Zobrazují mně svět do krásných vět. Naopak libozvučné věty vytvářejí pro mě světy plné krás. V dospívání jsem je s nadějí ukazoval v duchu, aby se dostaly k sluchu Homérovi, Goethovi, Shakespearovi, Nezvalovi, Hrubínovi, Seifertovi, Holanovi a stovkám básníků, co za něco stáli. Všichni se pobaveně smějí. To už jsme dávno napsali a znali. Na štěstí pro lidstvo a bližní nevrátil jsem si do hrudi dýku. Jen verše dávám do šuplíku. Primitivní veršovánky plní jenom moje stránky. Od té doby píši verše jen na narozeniny a hroby. Jen sem tam na večírku verš můj hravý úspěch slaví, a to mě baví. Brzo mně bylo jasné, že psaním bych se v totalitní cenzuře neuživil. Nevzal by to tisk. Nebyl by z toho žádný zisk. Můj verš je pravý. Můj verš vždy pravdu slaví, dostal bych se leda do šatlavy. Takže ze mě není spisovatel, jen odborné práce jedním prs-tem píši jako datel.

Skauting

Od dospívání patří k tomu nejlepšímu, co jsem zažil a čím jsem byl ovliv-něn. Úsilí o návrat lidstva a mládeže k přírodě se táhne celými dějina-mi. Usilovali o to J. A. Komenský i filosof J. J. Rousseau. Skauting měl

od začátku 20. století dvě větve. První, anglickou, založenou Robertem Baden-Powellem, s vojenskými kořeny a druhou, americkou, založenou Ernestem Thompsonem Setonem s indiánskými, woodcraftskými kořeny.

Já jsem tíhnul k woodcraftu. Zdá se mi to neuvěřitelné, ale zápisy v denících mě usvědčují, že jsem už ve svých 12–13 letech zhltal knihy Ralpa Waldo Emersona, jeho žáka Henryho Davida Thoreaua, a hlavně Ernesta Thompsona Setona. O Rudyardu Kiplingovi nemluvě. Také skautské zápisky Jiřího Wolkera z oblasti Lipnice mi byly velice blízké. Můj skautský život je spojen s 6. oddílem z pražských Vinohrad. Oddíl vznikl 6. 3. 1934 z junácké pobočky 1. oddílu v Horních Počáplech. Dvakrát musel být v mnohaleté ilegalitě. V letech 1938–45 a pak za komunistické diktatury mezi roky 1948 a 1989. Je povzbudivé, že žádnému z obou zločineckých režimů se nepodařilo oddíl zničit, žil i v ilegalitě. Vedle mnoha „bratrů“, s kterými se zdravíme levou rukou, se o to zasloužil Ing. arch. V. Svačinka, zvaný „Kobra“.

Napsal a nakreslil skvělou příručku, která dala oddílu woodcraftskou, indiánskou náplň. Oddíl vedl od roku 1943 v obou ilegalitách a po osvobození v roce 1989 i v jeho Old-skautské podobě až do své smrti v 92 letech. Po okupaci byla tzv. 6-ka obnovena hned 11. 5. 1945 jako jeden z prvních skautských oddílů. Je tragické, že komunistický režim již po únoru 1948 vytvářel takový nátlak, že musela být zrušena i provizorní klubovna ve vraku letadla na Vinohradech. Dne 30. 6. 1950 musel být 6. oddíl rozpuštěn. V kronice Kobra napsal: „Bratři, vydržte!“ Vydrželi jsme.

Co jsme v 6. oddíle dělali? Pomáhali jsme stavět pramice a dělat si pádla u T. Neumanna (Mirka) na Císařské louce, šili jsme si teepee, dělali jsme totemy, střenky na nože, topůrka k sekerám a vše pro táboření se stany bez podlážek. Sešival jsem si deky do podoby spacáku, ze staré brašny jsem si udělal mokasíny. Učil jsem se házet nožem, sekerou, lasem a bumerangem, střílet lukem. Pevnou vůli a hranice svých možností jsem zdokonaloval lovením „bobříků“ a „orlích per“. Učil jsem se lesní moudrosti a jak přežít. Naučil jsem se rozdělávat oheň bez sirek, spát v zahrabu a orientovat se v přírodě. Naučil jsem se porážet stromy „bobrováním“ sekerou a pádem na určené místo, což mě baví dodnes.

Od svých 11 let jsem se zúčastnil vlastně jeho ilegální činnosti. Bylo to vzrušující a skvělé. Oddíl udržovaly hlavně letní tábory se sjížděním řek na pramicích. Naučili jsme se skákat jezové šlajсны. V roce 1948 to byl teepee tábor u rybníka Kuš u Blatné, kdy nám bouře strhla stany do rybníka. V roce 1949 Slovensko s Oravou a Váhem. V roce 1950 stanový a teepee tábor u Trhové Kamenice. Táborový deník z mých 13 let je uložen v tamním muzeu. Prohloubili jsme zde přátelství z Ing. Zdeňkem Víchem, které začalo pubertální filozofií a O. Březinou a trvá dodnes. Po roce 1968 emigroval do USA, podporoval moje ilegální členství ve Společnosti pro vědy a umění (SVÚ) a umožnil mi zapojit se po roce 1989 do světové neurochirurgie. Sponzoroval mou první cestu po neurochirurgiích USA roce 1993.

O rok dříve jsme se stali Old-skauty. Na mých osmdesátinách v Ambassadoru 21. 4. 2017 naše Old-skautská kapela vedená „Liškou“ vyvolala bouřlivý potlesk.

Knížky J. Foglara jsem přečetl všechny, ale v mém skautingu měly jen okrajový význam. Mnoho let, když sjíždím Sázavu a Stvořidla, vždycky se ale nábožně pokloním „Hochům od Bobří řeky“. Od dospívání mě velice ovlivnil nejen skautsky, ale celoživotně páter Jiří Reinsberg, rover, zemský duchovní rádce Junáka z Týnského chrámu a kostela sv. Havla. Obdivovali jsme jej, přišel se západní armádou, byl sportovec, jezdil s námi v kolárku a trenýrkách na kánoji. Dodnes od něj vím, jak na noční obloze najít Polárku a sever a jak vypadá šiška libanonského cedru. Věnoval mi 25. 2. 1949 svou knížku Skaut přemýšlí o Kristu. Skutečně a později i virtuální rozhovory s ním mi pomáhaly v těžkých životních rozhodnutích a situacích.

Sokol. Prostná a nářaďový tělocvik

Sokol mě celoživotně ovlivnil podobně jako skauting. Hlavně mě do celého života skvěle vybavil fyzicky. Sokolem jsem byl od 10 let. Stal jsem se členem Sokolské župy Podbělohorské, tělocvičné jednoty Sokol Praha, Malá Strana. Sokolovna byla pod Petřínem na Újezdě, kde je dodnes. Jako žák jsem cvičil na 11. všesokolském sletu. Účastnili jsme se také všech pietních aktů po „sebevraždě“ Jana Masaryka. Ve svém

deníku 10. 3. 1948 jsem si napsal: „Cestou ze školy nás zastihla strašná zpráva, že ministr zahraničí J. Masaryk spáchal sebevraždu. Skočil z okna Černínského paláce. Je to velká rána pro český národ. Nebylo člověka, který by neměl zvlhlé oči. V Sokole jsme vzpomněli J. Masaryka minutou ticha.“ Byl členem naší jednoty.

Bratr Vokatý a další cvičitelé pro mě představovali modly. Jezdili jsme také do Krkonoš na Hájenku, kde jsme se učili lyžovat, a výstup dokonale prověřoval naši zdatnost. V každoročních závodech jsem se snažil být nejlepší. Vždycky mě ale porazil později i maturitní spolužák J. Píkola, což mu dodnes závidím. Miloval jsem bradla, méně kruhy a na hrazdě jsem jen někdy zvládl veletoč. Myslím, že jsem byl nedostizný ve šplhu bez přírazu a na opičí dráze mezi nářadími. Chodil jsem později také do Janderovy atletické školy. Myslím však, že v mládí jsou pro celoživotní pohybové vybavení nenahraditelná prostná a nářadový tělocvik.

Vesnické zkušenosti

Vesnický život mě provází dodnes. Otec s 5 sourozenci vlastnil již před 2. světovou válkou 50 ha nejlepší zemědělské půdy pod Mělníkem, Brozánky, Hořín. Po roce 1948 byl rodinný majetek komunisty konfiskován.

Moje prázdninové zápisky z roku 1949, kdy mi bylo 12 let, jsou idylické, ale svědčí o tom, že jsem zde byl otcem veden k tvrdé práci. Nad soutokem Labe s Vltavou se tyčil mělnický zámek. Již jako kluk jsem prožíval krásu západů slunce v Polabské nížině. Vedl jsem si přehled odpracovaných hodin, abych si na měsíční pobyt vydělal. Dělal jsem všechny práce na statku, s drůbeží, s dobytkem, s koňským povozem, i v kuchyni, včetně stloukaní másla. Taky jsem jezdil s traktorem orat brambory a sekát vojtěšku. S naloženým valníkem jsem jednou traktor převrátil. Mnohokrát v životě jsem vázal povřísla, stavěl panáky a byl u kombajnu při žních. Naučil jsem se kosit. Jako vojenští lékaři-důstojníci jsme v letech 1961–1989 měli každý rok povinnou pracovní rehabilitaci. V rehabilitačním zařízení Měřín na Slapech jsme se se Z. Marešem přihlásili, že jsme fyzicky „frajeři“, sekáči. Museli jsme pak pokosit celý areál.

Restituce majetku po roce 1989 byla otřesná a doklady o ní by vydaly na hororový román. Podle zákona o půdě z roku 1991 jsme uplatnili nárok na vrácení půdy i mrtvého a živého inventáře. J. Lobkowicz tehdy přijal naše státní občanství a v roce 1992 inicioval vznik a.s. Velkostatek Hořín s tím, že má majoritní restituční podíl. To mělo zaručit, že společnost, kam dalo majetky asi 80 restituentů, nevytuneluje. V letech 1995–98 jsme museli podat trestní oznámení na dozorčí radu pod předsednictvím J. Lobkowicze a na představenstvo pod vedením S. Kerr Liddella ze Skotska ve věci úbytku základního jmění. Byl jsem svědkem toho, jak si zachránil kůži útekem, když na něj čekali restituenti s klacky. Práva jsme se nikdo nedovolali. J. Lobkowicz nebyl výkvět národa. Jen vychytralý bankéř. Naše majetky použil na rekonstrukci mělnického zámku a svůj luxusní život.

Myslivost a lovectví

Obojí patří k mému životu. Lze se ptát: Jak může soucitný lékař zabíjet nevinou zvěř s krásnýma a vyčítavýma očima? Jak může zhaslé zvěři po ulovení ještě dávat do tlamy, mordy a na ránu zelenou větvičku, poslední hryz, zálomek? Ještě tomu říkat farizejsky pocta ulovené zvěři! Je to jednoduché. Mám, jako většina mužů, v sobě historicky zakódovanou loveckou vášeň. Je to nádherný atavismus. Když se nad tím část lidí pohoršuje, považují to za farizejství. Bez lovecké minulosti a historie by lidstvo nebylo.

Již v dětství, když jsem viděl trofeje zvěře na schodišti cukrovaru v Lenešicích, rozbušilo se mi srdce. Natož, když jsem pak v pubertě četl Les od J. Vrbu a Lovy v Karpatech J. Komárka. Rozhodl jsem se však, že loveckou vášeň vpustím do svého života až po kvalifikaci v neurochirurgii. Lovecký lístek jsem obhájil v roce 1974. Za totality, tedy 15 let, jsem mohl lovit jen v Československu. S myslivostí jsem poznal snad každý strom od západní Aše až po nejvýchodnější Ublu. Na hony na drobnou, na zajíce a bažanty, na chlapské přátelství nelze zapomenout. K srnci jsem se připlížil po zemi tak, že jsem jej spícího pohladil. Slyšet a vystopovat říjícího jelena je pro mě vášeň, kterou nemůže nic nahradit.

Od 1989 jsem mohl lovit po celém světě. V roce 2000 v Brazílii, v amazonských pralesích, lov krokodýlů s domorodci, také holýma

rukama. V roce 2004 na Novém Zélandu stovky divokých králíků spolu s chytáním pstruhů. V roce 2008 safari v Africe, v Namibii s lovem antilop, bradavičných prasat, šakalů, ale také pavíánů. V roce 2009 v Kanadě, v Britské Kolumbii po cestě hydroplánem do Skalistých hor u Aljašky, pak na kánoích stopování losů, karibů, medvědů a vlků i divokých hus. V roce 2012 s vnukem Ing. O. Sýkorou na Kamčatce ulovení kapitálního losa. Velká trofej jako dárek k 75. narozeninám je nad mým psacím stolem. Obrovské medvědy jsem střílet nechtěl. Připomínají mně na zadních člověka. Lovil je můj vnuk.

Chalupaření. Popků, Vejsadů, Zvěřinů mlýn z roku 1651

V mém životopise nemůže chybět zmínka o chalupaření. Od roku 1971, tedy již 46 let, se stalo fyzickou, a dokonce i intelektuální součástí mého života. Otec mé manželky, stavitel, přišel po komunistickém puči v roce 1948 o živnost i seberealizaci. Proto koupil na samotě na Meziklaském potoce rozpadlou chalupu s rybníkem, tzv. Dolíky pod Dobrou Vodou Lipnickou. Stála tehdy 17 000 Kčs. Zjistil jsem, že se jedná o Popků a Vejsadů mlýn z roku 1651. Byl to malý vodní mlýn na nestálé vodě, na „žabandě“, s kolem na vrchní vodu zvaným „korečník“. Když tchán chalupu kupoval, již chybělo.

Původně tu nebyla elektřina ani pitná voda. Písek na rekonstrukci jsme těžili z potoka. Kamenné hráze za stavením jsem upravoval i letos. Za dvoje prázdniny jsem v žule vykopal studnu. I při současném suchu stačí zásobit skvělou vodou náročný letní provoz chalupy. Spolu s částí rodiny dcery Sýkorové jsme obnovili historickou podobu mlýna, rybník, podzemní náhon ve skále, vantroky, podkolí a třímetrové kolo. Vyrobili je z dubového dřeva staří sekerníci ze skanzenu a instalovali v roce 2005 s původními obručemi a lopatami do hřídele, které jsem na pozemku našel. Kolo se nehlukně otáčí na válečkových ložiscích s dimenzí na zaoceánský parník.

Mlýn užívá již pátá generace rodiny včetně rekonstruovaných půd a hodovní síně s krbem v mlýnici. Je skvělé, že další rekonstrukce a údržba vyžaduje aktivní účast nás všech, i když někdy to přináší rozpory. Mnoho let zde trávíme Vánoce se štědrým večerem, se smrčkem ze stráně, s kaprem a koledami.

Z proutků vrb, které jsem před 20 lety kolem rybníka zasázel, už jsou ladovské vrby s palicemi. S pomlázkami z nich upletenými na Velikonoce obrážíme sousední chalupy. Ve skalce v tarasu před chalupou se daří netřeskům, kapradí, mateřídoušce, diviznám, pupavě, jalovcům, různým jehličnanům a boučku z paseky. Nad nimi je více než stoletý dutý kaštan, jehož větve vyrůstají až nad střechu. Rybník dovoluje celoroční otužování, v zimě hokej. Nedaleká Stvořidla na řece Sázavě umožňují každoroční symbolické sjetí peřejí na kajaku nebo na staré kánoi (kterou jsme si s manželkou vyrobili sami místo svatební cesty v roce 1962) nebo na nafukovací Barace, podobné, s jakou jsme se s vnukem Ondrou plavili ve Skalistých horách v Britské Kolumbii.

Bohužel idylu mlýna zničila nesmyslná digitalizace KÚ v Havlíčkově Brodě. Posunula čtyři sta let starou chalupu o 5 m. Rozbila dobré sousedské vztahy. Již několik let se snažíme zjednat nápravu. Proti právnímu marasmu a úřednické aroganci jsme však zcela bezmocní. Navíc údolí a rybník byl zanesen bahnem z horního rybníka, vše za podvodně rozebraných dotací na ekologii. Nedomohli jsme se nápravy ani na ministerské úrovni.

II. Studium a „léta učednická“

Vojenská lékařská akademie

J. E. Purkyně Hradec Králové (1955–61)

Proč studium medicíny na VLA? Byl jsem humanista a odpůrce komunistického režimu. Upsat se totalitní armádě byl absurdní čin. Jako milující syn jsem však dal oběma rodičům naivní podmínku, že se k sobě budou chovat slušně, nebo odejdu. Ztratil jsem tak zajištění. Kdybych studoval v Praze, musel bych si vydělávat, třeba v noci po barech. Abych se mohl plně věnovat medicíně, zvolil jsem na první pohled absurdní řešení. Byl jsem si však jist svojí fyzickou, a hlavně duševní silou. Věřil jsem, že co mě nezničí, to mě posílí.

Nástup do VLA

Spoléhal jsem na chimérické pravidlo: Kdo bude mít po celé studium samé výborné, bude si moci zvolit obor, jaký bude chtít. Skoro jsem to splnil, ale nebylo mi to po promoci nic platné. Komunistický režim se neštítěl žádného podvodu. VLA vznikla rozkazem z roku 1951 na bázi civilní lékařské fakulty založené v roce 1945. Již přijímací zkouška na VLA byly absurdní. Před zkouškou jsem měl nastudovaný skoro celý 1. semestr. Profesory jsem svými odbornými znalostmi asi nadchl. Když jsem tvrdil, že o vznik republiky se zasloužil T.G. Masaryk, a ne dělnické hnutí, vyskočil za skříní ukrytý politruk, že tento soudruh, tedy já, nesmí být přijat. Přijat jsem byl. Později jsem zjistil, že se za mou převýchovu zaručili prof. M. Mělka a další.

Dvouletá prezenční služba

Probíhala ve znamení teoretických oborů, ale hlavně to byla čepičkovská vojna. Byli jsme ubytováni ve starých Gayerových kasárnách v místnostech s palubovou podlahou a kovovými palandami. Do litinových kamen na uhlí jsme ze sklepa nosili v bednách jen mour. Na dlouhé chodbě byla umyvárna se žlaby. Do černých okovaných bagančat jsme nohy balili do onucí. Při týdenní pohotovosti, kdy jsme třeba vykládali vagony se zmrzlým uhlím, jsme se z bagančat nesměli týden vyzout. Na výuku do

teoretických ústavů jsme museli pochodovat v útvaru s trubačem. Když jsme nesplnili úkol, třeba neuměli rozbor moče, byli jsme trestáni. Vycházký byly za odměnu. V bráně se na bradlech muselo udělat 20 shybů. Ti méně fyzicky zdatní se ven nedostali. Do večerky jsme museli být v kasárnách. Dozorčí kontroloval kovové známky. Později jsme je posílali hromadně, taky dírou v plotu. Opíjeli jsme se nebo byli u milenek až do rána. Ranní rozcvičky na dvoře byly i v nejtěžších mrazech.

Výcvik

Absolvovali jsme ho ve stanovém polygonu nebo ve vojenských prostorech. Honili nás poddůstojníci, často Slováci s vyhraněným vztahem k vzdělanosti: „Já vám ukážu, vy zasraní inteligenti!“ Prožíval jsem dábelskou radost ze své fyzické zdatnosti a převahy. I při nošení těžkého kulometu. Bylo to ale málo platné. Ve vedru jsme museli zpívat v plynových maskách. Velitelé se postavili do rohů kilometrového cvičáku se zákopy a postupně nám veleli nástup. V poklusu, dokud jsme nepadli. Někdy se nám podařilo se pomstít. Taky sadisticky. Do zavázaného poddůstojnického stanu jsme hodili dýmovnici. Když nám při vzácném odpoledním klidu jeden z nich shazoval vzorně upravené „komínky“ výstroje, uzemnil jsem ho pěstí do žaludku. Při výslechu jsem se bránil, že jsem nemohl vidět, že ten vůl je soudruh velitel. Byl jsem potrestán především proto, že jsem tvrdošijně označoval soudruha velitele za vola. Říkat soudruhu a salutovat jsem se naučil i ve snu.

Třídní původ, důstojnické soudy, kultura

Vedení VLA dbalo na to, abychom se neodcizili dělnické třídě. Směli jsme se družít jen s dělnicemi z JZD Černilov. Na pozdějších plesech to již bylo lepší. Jako důstojníci komunistické armády jsme také řešili před nastoupenou jednotkou nařčení z otcovství, včetně těch od prostitutek z Adalbertina. Ulovit vojenského lékaře z vyšších ročníků bylo lákavé. Jako důstojníci jsme nosili bílé rukavice a šavle. Hodily se při dlouhých vojenských přehlídkách na Letné, dalo se po nich nepozorovaně močit. Naši náčelníci dbali o kulturu, na kterou jsme chodili v útvaru. Když se neuskutečnila, oznámilo se: „Súduhovia, koncert nie

je, Mocart neprijel.“ Museli jsme sloužit služby v přílbě a se samopalem na velitelství u zástavy, vojenského praporu VLA. Ze stráže se nesmělo odejít. Cypřiše v květináčích vedle žloutly až do doby, než velitelství zjistilo, že nám musí dát čas na WC.

Studium

Bylo skvělé, skoro individuální. Z ročníku nás dostudovalo 63. Měli jsme individuálně mikroskopy, družstvo mělo na pitvy mrtvoly a byl nám k dispozici zvěřinec. Zcela výjimečná byla operativní chirurgie. Jako družstvo jsme dostali psa, na kterém jsme se vystřídali jako operatéri, asistenti, sestry, anesteziologové a zřízenci. Drsně, ale skvěle nás vedl as. Růžička, strůjce oxymetrie. Již jako student jsem tak mohl dělat trepanaci. Později jsme fiškusovali na chirurgii v Pardubicích. Ke státnici z porodnictví u prof. J. Pazourka jsme byli připuštěni teprve po odvedení 14 porodů. Když jsme rodili cikánky, celé rodiny před nemocnici tábořily a tancovaly. Zní to neuvěřitelně, ale abych splnil podmínku samých výtečných, chodil jsem připravený i na malé předměty, dokonce i na marx-leninskou politiku.

Profesoři

Snažili se nám dát to nejlepší, i když tomu někdy stupidita režimu bránila. Genetika byla zakázána jako prohnílý západní mendelismus, Morganismus, Weismanismus. Až když jsem vyhrál studentskou vědeckou cenu, oznámil jsem, že to bylo díky zakázané západní kybernetice. Musel jsem se obhajovat před Stranou. Marxismus-leninismus byla fraška. Učili nás to politrucí. Jednomu jsme říkali Sedmihav. Měl nastudováno jen 7 hlav z komunistické bible Dějiny VKSB. Až na výjimky profesoři stáli při nás. Jen málo z nich se těšilo z důstojnických hodností, které při změně fakulty na vojenskou obdrželi. I těm, o kterých nepíši, bych chtěl dát vavřínový věnec za výuku. Na anatomii byl přísný prof. J. Hromada a as. K. Dlabal, naše záchrana, pozdější vynikající plastický chirurg ruky. Biologii nás učil prof. B. Hluchovský, kterému jsme říkali Buňka, učil nás na zapřenou i genetiku. Na fyziologii byl můj ochránce, ale jinak obávaný prof. J. Mělka. Asketický sportovec. O jeho podivném

skrblictví jsou legendy. Šetřil na všem, i na papíru k přípravě na potítku. Zkoušený dostal jen čtvrtičku. Zkoušky byly kruté. Kdo nevěděl, musel si sednout na lavice kolem. Když další nevěděl a on to znal, mohl opět odpovídat. Taky celý týden, a přesto být vyhozen. Opakování zkoušek na VLA bylo vůbec těžké. Člověk ztratil nárok na opušťák, dovolenou. Na histologii byl prof. V. Vrtiš, původně veterinář, komunista. Na zkoušky jsem se dostával jako Zvěřina poslední, často až večer. V. Vrtiš mě na lavici musel probudit s tím, že musím být hodně otrlý, když před jeho zkouškou usnu. Na ústavu biofyziky byl vynikající prof. V. Sandholzer, stará škola. Skvělá byla biochemie.

Na klinické obory jsme chodili přes náměstí a schodištěm Bono Publico do nemocnice. Prof. V. Jurkovič z II. interny byl uhrančivý učitel válečné interny. Kožní nemoci nás učil prof. B. Janoušek. Na chirurgii jsme byli fascinováni dozvuky éry generála a akademika J. Bedrny. Na sestry prý byl zlý, ale na Vánoce jim zase dával norkové kožichy. Zažil jsem ho jako majestátního krále majálesu 1957. Stejně tak nás fascinoval prof. J. Procházka s první extrakorporální operací srdce v roce 1958. Neurochirurgii jsem nábožně poslouchal od prof. R. Petra, zakladatele první neurochirurgické kliniky (1952) u nás. Léta jsem mu dělal tajemníka Hlavní problémové komise v neurochirurgii. Neskromně si myslím, že až do své smrti v roce 2003 mě považoval za přítele. Byl mým obdivovaným lidským vzorem. Hrdinně se potýkal se svým nestranictvím. Vzpomínal, jak to bylo těžké, když se vrátil v roce 1948 z USA od prof. Baileyho. Stranická skupina vedená P. Nádvorníkem a asi J. Gabrielem rozhodovala, co bude operovat. Pokud vím, držel nad R. Petrem ochranou ruku krajský tajemník. Jen mě mrzelo, že na hradecké klinice nezahájil v 70. letech novou, mikrochirurgickou éru. Na klinice neměl nikoho, kdo by mikrochirurgii rozvíjel jako my v ÚVN.

Neurologii nás učil perfektně prof. M. Šercl. Vynikající byla ušní klinika pod vedením prof. J. Hybáška. Patologie s prof. A. Fingerlandem, nezapomenutelným přítelem studentů a s V. Vortelem s geniální pamětí, hýbala nemocnicí. S napětím jsme čekali na patologických seminářích, který profesor se blýskne nebo bude Vortelem utřen. Na radiologii vzbuzoval náš respekt korpulentní akademik J. Baštecký,

který studoval u M. Curie a také L. Steinhart. Když J. Baštecký dostával důstojnickou pochvalu, chtěl od asistentů vědět, co má dělat. Ti jej zlomyslně odkázali na vojenské řády. Když byl vyznamenáván gen. J. Krčálem, místo „Sloužím socialistické vlasti“ svým barytonem zakřičel třikrát „Hurá“! Jeho profesorský pokřik se stal legendou.

Spolužáci

Mé vyprávění o spolužácích by mohlo být sociologickou studií o 6 letech soužití kolektivu ve speciálních vojenských a vysokoškolských podmínkách. Řada z nás zjistila, že nestačí nebo nechce být celý život útvarovým lékařem. Vymanit se z tuhého závazku bylo těžké. Nestačila ani nemoc, agravace a ani předstíraná pedofilie. Menší část kariéristů tvořila výbor KSČ, případně se dali do služeb vojenské kontrarozvědky.

Dostali jsme do ročníku severokorejské důstojníky, prý za odměnu, že zabíjeli Američany. Ukazovali nám, jak jim ve spánku strunou uřežávali hlavy. Studovali s námi jen krátce. Jeden úderem čelo na čelo ve zvěřinci za fakultou způsobil otřes mozku našemu kolegovi, kterého zachránilo jen to, že v noci byl strážnému podezřelý psi štěkot a našel ho v mraze na zemi bezvědomého ... Dostudovali s námi dva pilní Vietnamci, Li-Y Pchjo a Kan-Su Čen, nad kterými jsem měl studijní dohled.

Všech 60 přátel jmenovat nemohu. Alespoň několik: M. Dvořák, korpulentní, geniální Švejk, na kterého náčelníci neměli. V. Hradec, hezoun, vynikající sportovec a chirurg. B. Janoušek, vodák, všestranný muzikant, který nás dovedl k Spirituál kvintetu. Z. Mareš, ročníkový Schwarzenegger, řeckořímský zápasník, vzdělanec a nejsolidnější člověk, kterého jsem kdy poznal. M. Mělka, sarkasta, syn profesora Mělky, kterému asi vděčím za odbornou existenci. P. Nápravník, malíř s invencí S. Dalího. E. Petráš, blondatý krasavec, kterého oženila VLA a důstojnický soud. M. Servus, skvělý vědecký spolupracovník a společník s krásnou manželkou. J. Sobota, pozdější vynikající náčelník rentgenologie v ÚVN. A. Špírek, kavárenský typ, programový komunista, který v žádném režimu nešel pod ředitelskou funkci. A. Šulc, houslista s geniální pamětí, V. Zeman, maratonský běžec, který by za kamaráda položil život a ctižádostivý Z. Zadák, profesor vnitřního lékařství.

Studentská vědecká činnost

Pracoval jsem na farmakologii, histologii a operativní chirurgii. Pod vedením prof. V. Grosmana a prof. J. Květiny jsem se dostal k základnímu výzkumu světové úrovně. Předznamenal celý můj odborný vývoj. Jedním z témat byla nemoc z ozáření. Práce s kolegou V. Servusem o vlivu Pentotalu na dech u ozářených králíků (1958–60) získala celostátní cenu. Druhým tématem byl výzkum bakteriálních jedů, tetanotoxinu a myorelaxačních látek. Prioritní výsledky s I. Šefernou byly oceněny a publikovány (1960–63) i mezinárodně. Dostal jsem se tak do okruhu fenomenální farmakoložky H. Raškové. Vymyslel jsem zcela původní elektromyografickou (EMG) metodiku. Přivedla mě k ní shoda okolností. Záření jsme měřili binárními nebo dekadickými počítači. Využil jsem je ke kvantitativnímu hodnocení EMG aktivity. Bylo to jedno z prvních počítačových hodnocení EMG aktivity na světě vůbec.

Mé práce viděl doc. V. Škorpil, který pracoval jako neurolog u akademika Z. Kunce. Tím začala moje kariéra na neurochirurgii v ÚVN. Spolupráce s V. Škorpilem trvala až do jeho emigrace do Švýcarska v roce 1968 a po roce 1989 až do jeho úmrtí. Byl bych velký nevděčník, kdybych nepoděkoval prof. J. Květinovi, „Kytkovi“, skvělému budovateli moderní farmakologie, za celoživotní odborné kamarádství. Udělalo mi velkou radost, když i místo mne v květnu 2017 obdržel Cenu J. E. Purkyně.

Kulturní a veřejná činnost

Byla omezena pravidly ČSM a soutěžemi armádní tvořivosti, ale sahala až na celostátní úroveň. Umístil jsem se jako fotograf v krajské soutěži. Byl jsem členem pěveckého kroužku, pořádali jsme večery hudby a poezie a snažili jsme se vymanit z totalitních pravidel při oslavách 1. máje a Majálesech. Veršovalo nás víc, např. K. Tikal, ale já jsem patřil mezi ročníkové básníky. Na štaflích s klaunovským přestrojením a obrazy P. Nádvořníka jsme s tlapačem bavili hradecké občany. Spolu s P. Nádvořníkem jsme se stali v letech 1959–60 redaktory fakultního časopisu *Medik*. Velitelské cenzuře jsme způsobili malér, a proto časopis brzy skončil. Proč? Nezpůsobili to dvojsmyslné rubriky jako: „Ze rtů rovnou do rotačky“, ale to, že jsme odevzdávali texty a obrázky

odděleně. Teprve když časopisu tleskali na jiných školách, velitelé zjistili, že je politicky a armádně nepřijatelný. Velitel VLA byl zobrazen pod heslem: „S každou trochou cementu do stavitelství. Celostátní usnesení.“ Podobnými lumpárnami jsme časopis prošpikovali.

Státnice, vyřazení, promoce

Stát se výtečným posluchačem VLA, být vyřazen v hodnosti kapitána s perspektivou dostat se po čase na fakultu a nebýt celý život útvarovým lékařem znamenalo splnit tyto podmínky: Nemít žádnou známku 3, všechny státnicové předměty za 1. Ze zkoušek jsem měl nejlepší průměr v ročníku 1,06 s řadou pochval. Přesto jsem se vzorným posluchačem nestal. Důvod byl jednoduchý. I když ze státnicových předmětů jsem měl dokonce z chirurgie pochvalu, z vojenského státnicového předmětu Organizace a taktika zdravotní služby jsem dostal 2, ač celá studia to bylo za 1. Výtečnými posluchači se stali dokonce straníci, kteří prospěchové podmínky nesplňovali. Dostali možnost si zkoušky dodatečně opravit. Nebyl jsem v KSČ. Od kolegů z výboru KSČ jsem dostal posudek, že pro své politické názory nesmím na fakultu, nemohu vychovávat budoucí lékaře a smím být jen u útvaru. Již dříve jsem s podobným vývojem počítal, jen jednání některých kolegů bylo otřesné. Od doc. V. Škorpila jsem měl naději, že při postgraduálním studiu v ÚVN se dostanu k akademikovi Z. Kuncovi na neurochirurgii, což se nakonec stalo. Svět se pohne, kam se síla napře. Promoce v Karolinu proběhla v roce 1961, obdrželi jsme nesmyslný titul promováný lékař. Teprve v roce 1966 jsem dostal titul MUDr.

Vojenská kontrarozvědka

Po 1. ročníku jsem se stal vzorným posluchačem VLA a přišly maďarské události. To byl asi důvod nátlaku, abych spolupracoval s vojenskou kontrarozvědkou. Když jsem řekl, že fízla nikdy dělat nebudu, vmlouvali se do přízně, že mám jen chránit ročník před zálučným třídním nepřitelem. Asi za měsíc jsem byl podroben brutálnímu tlaku. Za mřížemi na velitelství jsem byl obviněn, že jsem pomáhal s nelegálním přechodem hranic na Západ. Dokládali to otcovou mapou, generálkou hranic

a mojí kravatou, které jsem ztratil 1953 při třídním výletu. Šokovalo mě, že ty věci měli. Spolupracoval jsem prý údajně se spolužákem P. Šulcem. Za ztrátu mapy jsem od otce dostal co proto. Vykonstruovanému nařčení jsem se vysmál, ale dost dlouho jsem nevěděl, zda dostuduji.

Nabídka profesury za veřejnou podporu KSČ

V roce 1988 se na mne obrátil osobní prosbou prof. P. Kuna, DrSc., tehdy předseda vědecké rady VLA JEP a náčelník zdravotnické služby ČSLA. Straně a armádě již teklo do bot. Pokud prý veřejně jejich politiku podpořím, obdržím jako důvěryhodná vojenská osoba okamžitě tu nejvyšší akademickou hodnost. Znali jsme se dost dlouho a myslím, že ani nebyl překvapen, když jsem se dotčeně ohradil, za co mě má.

Postgraduální školení v ÚVN (1961–63)

ÚVN byla materiálně a personálně nejlépe vybavená nemocnice v Československu. Vzhledem k tomu, že jsem v letech 1961–97, tedy 36 let, v ÚVN pracoval, mnozí lékaři se stali nejen mými vzory, ale i přáteli. Na I. interně pracoval prof. V. Dufek, komunistický normalizátor, později doc. V. Červenka a I. Kotík, přátelé. Na II. interně působil genmj. J. Smrčka, zázračný diagnostik, který zachránil mého tchána. Vzpomínám na V. Polomise a Z. Antoše, mého spolužáka. Z III. interny se stal mým přítelem V. Monhart. Krátce jsem byl zaměstnán na patologii u prof. M. Vorreitha. Spolu s M. Fuchsovou jsme si mysleli, že jsme s pomocí elektronového mikroskopu prokázali virus spalniček po mé prioritní operaci pásového oparu. Byly to jen viru podobné partikule. Dále jsme s L. Šprinčem publikovali vlnovitý průběh vláken v nervech. Mysleli jsme, že to bude na Nobelovu cenu, dokud jsem nezjistil, že to popsal již Fontana v roce 1781. Na ortopedii jsem se učil od věhlasného B. Eiselta. Mými přáteli se stali M. Fleischmann, J. Cyprich a F. Skopec, s kterým jsem stážoval v roce 1968 v Holandsku.

Neurochirurgie velmi úzce spolupracovala s ORL pod vedením legendy oboru E. Černého, M. Holuba, M. Zeleného, J. Kimla, J. Fajstavra a Z. Voldřicha. Poslední spolu s J. Kozákem a P. Voskou se mnou spolupracoval v 90. letech, když jsme zakládali chirurgii lební

baze v ČR. Mým přítelem je současný přednosta prof. J. Astl. Oddělení obličejové a čelistní chirurgie, maxilofaciální chirurgie, bylo vedeno průkopníkem J. Kufnerem. Každodenní spolupráce byla s prvním anesteziologickým odd. v republice, založeným L. Spinadalem, který u nás po návratu z Anglie zavedl endotracheální intubaci. Publikovali a spolupracovali jsme s V. Trávníčkem, J. Linberkem, J. Pokorným a Z. Fuchsou. Na psychiatrii a psychologií jsem spolupracoval s P. Jurčem, Z. Heinzlem, po roce 1990 náčelníkem ÚVN a spolužáky J. Profousem, který byl po roce 1968 vyhozen pro emigraci dcery a s J. Janatkou. Jako psychiatr byl specifickým odpůrcem režimu. Předváděl nám, jak Kalmyci velebí na jednostrunné a jednotónové nástroje J. V. Stalina, který se podílel na jejich genocidě. Ještě musím jmenovat rehabilitační oddělení, kde jsme s J. Kredbou, J. Kolmanem publikovali řadu EMG prací a také přátelského J. Chalupu. S V. Šťasným, který se po roce 1971 stal náčelníkem ÚVN, jsem nespolupracoval. Habilitoval se na práci, kterou mu museli sepsat podřízení.

Postgraduální školení bylo z dnešních hledisek mimořádné. Protože nás bylo málo, dostali jsme se k řadě výkonů. Pracoval jsem na interně u generála J. Smrčky, zázračného diagnostika, na chirurgii u B. Placáka, kde se rozvíjela kardiochirurgie, u B. Eiselta, slavného ortopeda, na anesteziologii u V. Trávníčka, na špičkové ORL pod vedením E. Černého, na kožním odd. pod vedením Lukeše, sportovního fanatika a také na maxilofaciální chirurgii u J. Kufnera, u J. Kozáka a P. Vosky. I jako postgraduál jsem mohl operovat, dělal jsem appendektomie, ošetřovali jsme končetinová poranění, udělal jsem řadu punkcí čelistních dutin a více intubací.

III. Medicína v uniformě

Vojenský útvarový lékař (1963–64)

Všichni absolventi VLA museli sloužit u vojenského útvaru. Po absolvování 2 let postgraduální medicíny v ÚVN jsem musel k útvaru. K tomu, jak pobýt u útvaru co nejkratší dobu a dostat se zpět na vysněnou neurochirurgii, vedly dvě cesty. Ministerská pro zasloužilé komunisty byla pro mne zcela uzavřena. Z. Kunc spolu s tehdejším náčelníkem ÚVN genpor. F. Engelem mi vymysleli druhou cestu: malý útvar co nejbližší u Prahy. Jednalo se o raketové oddíly protivzdušné obrany státu (PVOS). V letech 1963–64 jsem se stal útvarovým lékařem v Chýňavě u Berouna.

Kolem Prahy byla rozmístěna podzemní betonová síla, z nichž mohly být odpalovány sovětské rakety země-vzduch. Rakety byly bohužel plněny palivem na bázi tekutých žíravin. Musel jsem řešit těžké úrazy. Ostrý výcvik probíhal ve středoasijských sovětských pouštích. Útvary byly supertajné.

PVOS pro mne přesto byla životní klika. Mohl jsem pracovat současně na klinice v ÚVN, budovat elektrofyziologickou laboratoř a současně být útvarovým lékařem. Vstával jsem před čtvrtou ráno, jel vlakem do Berouna, autobusem na Chýňavu a pracoval tam na ošetřovně. Odpoledne jsem jel většinou pod nějakou záminkou gazem nebo sanitkou na kliniku. Do noci jsem vyšetřoval a pracoval v laboratoři, často s doc. V. Škorpilem, často za zvědavých dotazů Z. Kunce.

Útvar byl obehnaný dráty pod vysokým napětím. Při nástupu jsme dostali školení. Poddůstojník s pytlíkem kořat se postavil k drátům, vylovil kotě a mrštil jím na plot. Kotě se stulilo, prolétlo mezi dráty a zmizelo v lese. Jednotka vybuchla smíchem. Druhé zavádilo jen o jeden drát a také uteklo. Třetí se za praskotu dotklo obou drátů a padlo na zem. Za chvíli se otřepalo, nahrbilo a také definitivně zmizelo. Pytlík už byl prázdný. Je fakt, že se plot nikdo nepokusil přelézt, ani zavření vojáci, ani kapitalističtí narušitelé.

U útvaru sloužilo malé množství vojáků, poddůstojníků a několik důstojníků. Práce na ošetřovně by mohla být jednoduchá. Přesto jednou na velitelství PVOS řešili záhadu nárůstu infarktu myokardu

u mužstva. Můj zdravotník Jírec totiž všechna nachlazení vykazoval jako anginu pectoris či jako infarkt. Byl však vynikající zedník. Devastovanou ošetřovnu obložil bílými kachlíky. Paradoxně jsme tak vyhráli soutěž o nejlepší ošetřovnu u PVOS.

Když jsem nastoupil, náčelník štábu se pokoušel o sebevraždu. Ztratila se součást supertajné rakety. Jednalo se o vrapovanou hadici, sloužící k plnění raket palivem. Na ošetřovně jsme zjistili víc, než dokázala kontrarozvědka. V rámci socialistické pomoci vojáci hadici zapůjčili při brigádě v JZD k „hovnocucu“. Byla to asi moje nejúspěšnější léčba sebevražedných úmyslů.

Fungování u útvaru PVOS pro mě nebylo jen ztrátou. Vypělá technika u raketového vojska mi pomohla i v budování neurofyziologické laboratoře v ÚVN. Návrat v letech 1964–65 do formální funkce sekundáře a asistenta chirurgického oddělení mi opět dovolil pracovat na Neurochirurgické klinice.

Chirurgické oddělení ÚVN, sekundář a asistent (1964–65)

Jako vojenský lékař jsem musel atestovat z chirurgie, i když všichni věděli, že chci pracovat na neurochirurgii. Řekl jsem to otevřeně při nástupu náčelníkovi B. Placákovi. Měl jsem pak peklo. Když jsem referoval o pacientech ze svého pokoje, již po prvních slovech mě okřikoval. Hodná M. Lišková mě tahala za rukáv a šeptala: „Edo, drž hubu.“ Nedal jsem se a asi se to vyplatilo. B. Placák byl partyzán, měl zkušenosti z korejské války, despota, kterého se všichni báli. Jeho zástupce M. Pražák úslužně plnil všechny příkazy. Placák byl vynikající chirurg. První v Praze v roce 1960 použil mimotělní oběh v kardiochirurgii. My mladí jsme přístroj ošetřovali. Překvapilo mě, když místo aby mi zneemožňoval vzdělání, si mě bral na operace a nechal mě plně operovat slepá střeva, kýly, ale i žlučníky a žaludek. Dal mi skvělý posudek. Jako dubčekovci se mu po roce 1970 straničtí normalizátoři těžce mstili. Vypráví o tom ve svých Pamětech. Vnímám ho jako silnou, kontroverzní osobnost a zůstávám mu zavázán.

I při operační praxi jsme s V. Škorpilem od příchodu do ÚVN v roce 1961 nepřerušili výzkum na Neurochirurgické klinice.

Neurochirurgická klinika ÚVN a FVL

Externě jsem na Neurochirurgické klinice působil v letech 1961–65 a od roku 1965 do roku 1981 jsem byl náčelníkem experimentálně-fyziologické laboratoře kliniky. Z laboratoře, kterou jsme s V. Škorpilem založili, se během té doby stal zlatý důl na zcela prioritní metody i objevy v mezinárodním měřítku. Část však v důsledku cenzury a mezinárodní izolace po roce 1968 mohla být uveřejněna jen u nás, byť alespoň s anglickým abstraktem. Pokusím se něco z tehdejší práce přiblížit. Moderní počítačové přístroje na snímání elektrických potenciálů z nervů a mozku jsme teprve začínali vymýšlet. Metody používané v laboratořích na zvířatech jsme přenesli na operační sál. Naopak operované pacienty jsme využívali k získávání dosud neznámých údajů o nervech.

Do té doby stimulační artefakt znemožňoval v důsledku kapacitní vazby získávat údaje o funkcích nervů. Museli jsme si pod laboratoří vykopat asi dvacetimetrový příkop a uzemnit ji. Ani to nestačilo. Přivezli jsme z ČSAV měděnou Faradayovu klec a pacienty vyšetřovali v ní. Abychom je mohli vyšetřovat při operacích, celý sál jsme oblepili staniolem a uzemnili. Dnes to řeší počítačová technika a komerčně vyráběné přístroje. Když jsme v roce 1961 Dawsonovou superpozicí na obrazovce poprvé v republice sejmuli evokovaný mozkový potenciál při dráždění n. medianus, byl to zázrak. Spolu L. Cigánkem, který ve stejném roce snímal zrakové potenciály, jsme byli jediní. Pozitivní roli sehrálo i to, že jsem operoval slepé střevo as. Ryšánka z ČVUT. Získal jsem jej ke spolupráci a pomáhal nám pak stavět stimulátory. Na můj návrh do stěny ocelové injekční jehly zavedl izolovanou elektrodu. Tou jsme snímali běžné EMG. Teprve, když jsme se přiblížili k fibrilujícímu svalovému vláknu, zavedli jsme jejím lumenem skleněnou mikropipetu na intracelulární snímání. To nám s R. Beránkem umožnilo poprvé u člověka změřit intracelulární potenciály u denervovaného svalu.

Z laboratoře vyšly první mezinárodně platné údaje o rychlostech vedení většiny periferních a mozkových nervů, i sympatiku. Ve spolupráci s doc. V. Vladykou jsme při stereotaktických operacích získali i údaje o míšních vzestupných a sestupných drahách. Hypotermii při kardiochirurgii jsme využili k stanovení rychlosti vedení nervů při

podchlazení. Zavedli jsme počítačové hodnocení elektromyografické aktivity a označili metodu jako kvantitativní EMG. Pomohla pochopit funkci okohybných svalů a periferní a centrální mechanismy při zkřížené inervaci lícního nervu s podjazyčným. Iniciovali jsme vznik elektronické dílny vedené Ing. M. Léblem, a také s L. Nedvědem. Ten dodnes dodává na řadu pracovišť bipolární stimulační elektrody, které jsme vymysleli. Za zmínku stojí, že ve vedoucí funkci náčelníka laboratoře mě administrativně vyměnili v letech 1977–78 I. Fusek. Nikdy elektrofyziologii nedělal, potřeboval však funkci náčelníka. Nic se nezměnilo, jen jsem se formálně stal pouze starším asistentem. Doc. V. Škorpil po roce 1968 emigroval. Měl jej nahradit as. L. Stejskal, který přišel z Kladruhu. Nepřehlédnutelná osobnost naší neurofyziologie. Vysoký, štíhlý, vzdělaný a pilný autor mnoha monografií. Napsali jsme spolu naši první monografii o poranění periferních nervů. Chtěl na klinice také dělat stereotaktické operace s doc. V. Vladykou, byl však příliš nešikovný. Pokud jsme měli elektromyografické spory, bylo to způsobeno tím, že napíchl jiný sval, než si myslel. Kolikrát jsem mu na sále ukazoval úplně přerušovaný nerv. Neuznal to, protože EMG diagnostikoval jeho kontinuitu. Přesto před ním smekám klobouk. Vedení laboratoře jsem opustil v roce 1981, když jsem se stal zástupcem náčelníka, tedy přednosty kliniky. Na dvou židlích jsem sedět nemohl. Operační úspěchy v mikrochirurgii mě postupně přetáhly na neurochirurgickou dráhu. Mou láskou však i nadále zůstává neurověda, základní výzkum.

Důstojnické povinnosti. Dozorčí služby.

Povinné střelby. Vojenská cvičení

Vedle medicíny jsem musel jako důstojník po celou dobu činnosti v ÚVN od roku 1961 do roku 1997, tedy 46 let, plnit také vojenské povinnosti. Zpočátku to byl vojenský dril, po roce 1990 spíše formalita. V místnosti s vyšší šarží bylo samozřejmě zasalutovat a ohlásit se: „Soudruhu XY, dovoďte, abych se zařadil, promluvil...“ Pravidelné dozorčí služby na vrátnici byly vykonávány v uniformě s „dohodou“ a ostře nabitou pistolí. Jednou jsem ranou na jistotu našťěstí jen odstřelil kousek betonu z podlahy a kulka se odrazila do plstěného závěsu a pak cinkla na

zem. Podlahu jsme do rána zalepili a to nejsložitější, chybějící náboj, se dal získat za protislužby od známého útvaru. V letním parnu bylo nepsanou povinností pomocníka dozorčího nosit z hospody Na děle na Bateriích pivo operujícím týmům. Bylo to z celé služby to nejnáročnější, protože se operovalo pořád.

Povinné střelby

Byly opravdu povinné a museli jsme z pistole dosáhnout na terči určitého počtu bodů, třeba i opakováním střelby. Platilo heslo: „Co nezvládne muška, to zvládne tužka.“ Střelby z kulometu nebyly zdaleka tak nevinné. Asi 9 km od střelnice byl otec se synem na houbách, když najednou otec košík s houbami upustil. Z rukávu mu tekla krev. Paži měl prostřelenou. Byl to jeden z prvních kontinuálních neuromů pažního nervově cévního svazku, který jsem mikrochirurgicky ošetřoval a taky publikoval (1979).

Vojenská cvičení

Probíhala ve známých vojenských prostorech. Před specializací jsem byl ve funkci náčelníka ošetrovny a stávalo se, že mě naprosto nečekaně povolali na cvičení i na měsíc. Po atestaci 2. stupně z neurochirurgie v roce 1970 jsem byl v náročné funkci náčelníka Posilové skupiny specialistů (PSS). I když to byly hry na válku, počítalo se nejen s úrazy, ale i s úmrtími. Vše bylo utajeno, spojení s civilním životem nebylo žádné, mobily ještě neexistovaly.

V říjnu 1962 jsem byl povolán na cvičení Vltava v oblasti Andělské Hory u Karlových Varů. Fiktivní ranění s obvazy se soustřeďovali do „hnízd raněných“ pro odvoz. Jednou se na nich otočil tank, který sjel z cesty.

Po okupaci v roce 1968 Sověti obsadili vojenské prostory jako svoje území. Naše armádní velení zde mělo jen minimální vliv. Do prostoru Mimoň, obsazeného Sověty, jsem byl pozván našimi důstojníky na divočáky. Ruští vojáci v zemljankách naprosto netušili, v které zemi jsou – jen že musí chránit ohrožený Sovětský svaz. Za cigarety nabízeli všechno. Nedostávali proviant a přiživovali se pytláčením.

Tankové střelby

Při tankových střelbách byl cíl a pozorovací věž proti sobě. Na věži rozhodčích prominentní místa nahoře obsadili Sověti, dolní patro naši důstojníci. Měli kliku. Sovětský tankista se o 180° spletl a na výbornou odstřelil horní patro věže. Na klinice jsme pak ošetřovali desítky střepinových poranění. Informace o válečných poraněních hlavy, získané na klinice v ÚVN, a další, týkající se zranění v Afghánistánu, jež jsem v roce 1985 získal z Vojenské lékařské akademie v Petrohradu, jsem v roce 1990 přednesl a publikoval v *International Review of the Armed Forces Medical Services* 63. Vytvořil jsem moderní klasifikaci válečných poranění hlavy pro potřeby NATO. Vycházela z rozdílnosti střepinových a střelných poranění. Na armádní konferenci v Madridu byla oceněna plaketou.

Posilová skupina specialistů (PSS)

Sestávala ze všech chirurgických specializací a měla poskytovat bojující armádě dokonalou lékařskou službu. Všechny operační sály, stany a proviant naložené na autech vytvářely kolonu dlouhou 14 km. Personál jsme tvořili my, vojáci z povolání, ale hlavně na cvičení povolání lékaři a záložáci všech profesí. Cvičení jsme připravovali strategicky na mapách. Většinou naše armáda útočila na západ do Německa a Francie. Plánovaly se i malé atomové nálože. Většina z nás jsme cviční odnesli tvrdě v terénu. Někteří prominenti režimu pouze na velitelství v Dejvicích. Těm jsme se to snažili alespoň zkomplikovat. Taky nenáviděnému náčelníkovi ÚVN, očnímu lékaři genmjr. J. Sabovi z Košic. Při jednom cvičení armádu rozdělil do dvou směrů a nařídil, že obě armády musím svou PSS zajistit. Když jsem řekl, že rozkaz nesplním, začal se na pleši potit a „reval“, že mě degraduje. Na to jsme se vždycky těšili, jen jsme nevěděli, kdo bude obětí. Usvědčil jsem jej, že je zcela mimo, protože PSS je technicky vybavena tak, že se do dvou polních nemocnic rozdělit nedá.

Cvičení v oblasti Žatce a Postoloprť (1972): V lednových mrazech a ve stanech bez přidělů uhlí jsme trpěli všichni. Nechal jsem zabavit uhlí z civilních skladů v nádraží. Některá přátelství, která v těchto těžkých

podmínkách vznikla, trvají dodnes. Měli jsme jednoho společného nepřítel, armádní totalitní vedení. Dostal jsem do lesů strohou zprávu, že manželka autem havarovala. Prožil jsem kruté dny, než jsem se dozvěděl, že bez větších následků.

Cvičení v roce 1986 mělo švandrlíkovský, ale i tragický nádech. Zemřel při něm lékař. Cvičení mám navíc v paměti spojeno s jednou závažnou odbornou událostí, s 8. evropským neurochirurgickým kongresem v Barceloně 1987. V době cvičení totiž Prahu navštívil prof. I. Fabian z Barcelony, prezident kongresu, který přijel osobně zvat. Sháněl kontakt na kliniku v ÚVN. My vojáci jsme měli zákaz kontaktu se západní cizinou i písemně, natož osobně. Na kliniku ho I. Fusek nepozval. Kašlal jsem na zákazy a pozval jsem ho ještě v uniformě do bytu. Byl to po 18 letech opět kontakt se západním neurochirurgem. Vzniklo přátelství na celý život. Pohoštění dopadlo skvěle. Má 17 let stará dcera měla na návštěvě Litevku. Vypadalo to, že žijeme mezinárodně. Mluvílo se španělsky a anglicky. Ruštinu Litevka zakázala. I. Fabian pozval na kongres dospívající děti neurochirurgů z celého světa. Dcera na kongresu v Barceloně pracovala jako hosteska. Otevřela se jí tak cesta do světa. Na kongres jsem se dostal i já. Byl to první záblesk svobody po 19 letech totalitního žaláře.

Vojenské hodnosti, vyznamenání

Do služebního poměru vojáka z povolání jsem byl přijat po absolvování VLA 15. 7. 1961. Je to zvláštní, ale i když jsem nebyl v KSČ, byl jsem pravidelně povyšován a dotáhl to 1. 5. 1984 až na epoletového plukovníka, nejvyšší hodnost před generálem. Způsobil to bezduchý vojenský šiml, protože jsem zastával odpovídající postavení a dosáhl příslušného věku. Stejně tak přicházela bezvýznamná vyznamenání Za službu vlasti v roce 1974 a Za zásluhy o obranu vlasti v roce 1980. Teprve v roce 2007 si armáda vzpomněla a dostal jsem Pamětní medaili ředitele krajského vojenského velitelství hlavního města Prahy. Bylo to spojeno s důchodcovským pohoštěním jako pro bezdomovce. Nyní, když se představuji studentům, říkám jim své tituly před a za jménem. Za jménem

plukovník ve výslužbě. Ve zkratce plk. v.v. Vždycky to vyvolá smích. Prý se těší, že při přednášce nebudu moc plkat.

Lékařské atestace, publikace a vědecké hodnosti

Atestace z chirurgie I. stupně 22. 4. 1969 a atestace II. stupně z neurochirurgie 26. 2. 1970 byly obě s pochvalou. Ne že by to bylo pro mě jednoduché, ale byly jen přirozeným vyvrcholením a administrativním stvrzením dosažené kvalifikace.

Monografie E. Zvěřina, L. Stejskal:

Poranění periferních nervů, Praha, Avicenum, 1979, 303 s.

Monografie vyučila za 38 let celou generaci a většina lékařů stále do ní před operací nervů nahlíží. Díky ní byli naši pacienti jedni s prvních na světě, kteří byli správně ošetřeni naprosto novou metodou. U nás jsem ji zavedl na neurochirurgii v ÚVN. Dnes už je to směšné, ale stále mě zlobí snaha např. hradecké neurochirurgie říkat, že u nich as. Tabakov také používal mikroskop. Mikrochirurgie byla jen jednou z podmínek. Stále je třeba zdůrazňovat, že podstata spočívá v důsledném ošetření nervů spojením bez podélného napětí. To umožňují jen autotrasplantáty z kožních nervů, z n. suralis. Metodu do kliniky ve světě zavedl v roce 1972 H. Millesi. Bylo nás v té době víc. V Polsku J. Haftek, ve Slovinsku V. V. Dolenc, v Německu M. Samii. Naše práce je však jednoznačně první monografií na světě. Známé monografie S. Sunderlanda z roku 1972 a H. J. Seddona z roku 1972 metodu ještě neuvádějí. J. Haftek za ni dostal Medal of Honour Světové neurochirurgické společnosti. Můj přítel H. Millesi sklízel zaslouženou slávu až do své nedávné smrti.

Naši neurochirurgii o mezinárodní uznání připravila stupidní komunistická cenzura a izolace naší země od světa. Měl jsem zakázáno práci publikovat v angličtině v zahraničí. Nepovedlo se mi to ani ilegálně, když jsem se o to snažil u Kargera za pomoci V. Škorpila. Pomoci nedokázal ani V. V. Dolenc ze Slovinska, s nímž jsem se seznámil v roce 1971 při příležitosti 4. evropského neurochirurgického sjezdu v Praze. Byla to na dalších 18 let poslední možnost styku se svobodnou neurochirurgií. S V. V. Dolencem jsme se spřátelili. Dobře chápal

naši tragédii po okupaci v roce 1968. Stojí za zaznamenání, že po celou dobu izolace mi pomáhal informacemi o dění ve světové neurochirurgii. Po roce 1989 jsem u něj v Lublani operoval, pomohl mi při stáži v roce 1993 na univerzitě ve Virginii.

Monografie vznikla po vyšetření 949 poraněných nervů, z toho 267 bylo u pažní pleteně. Původní rukopis měl 1 000 stran. Musím poděkovat paní Peškové, přítelkyni Z. Kunce, která mě po roční spolupráci donutila rukopis zredukovat na třetinu. Také malíři K. Sloupovi, který všechny mé obrázky graficky upravil. I když monografie má vědecké priority, např. elektronové zobrazení vlnovitého průběhu nervových vláken a diagnostiku vytržení pažní pleteně z míchy, stala se denně používanou praktickou pomůckou. Hlavně pro obrazové přístupy ke všem nervům. Od té doby vznikla za pomoci počítačových metod o ošetření nervů celá knihovna. Řada mladých kolegů mě však přesvědčuje, že naše monografie nebyla překonána. Nekriticky si myslím, že mají pravdu. Knížka je rozebraná. Má však elektronickou verzi na www. stránkách.

Bitva o CSc. (1981)

Na obhajobu CSc. mě navrhoval Z. Kunc již v letech 1971–73. Ze zdravotnické služby Ministerstva národní obrany však byl návrh budoucím náčelníkem ÚVN J. Sabo zamítnut: „Ze společenského hlediska ani z hlediska celoarmádní potřeby není pro realizaci důvod.“ Kuncovi mé nestrannictví dělalo problémy. Nevstoupil jsem a CSc. zmizelo na léta v nedohlednu.

Příležitost se naskytla až dva roky po vydání monografie „Poranění periferních nervů“ v Avicenu. Neobešlo se to však bez strategické bitvy. Předsedou komise jak pro obhajobu CSc., tak DrSc. byl prof. V. Balaš, přednosta chirurgické kliniky ve Fakultní všeobecné nemocnici v Praze. Narodil se na Ukrajině a od roku 1954 byl spolupracovníkem vojenské kontrarozvědky s krycím jménem Flek. Patřil k páté koloně Sovětů a po okupaci v roce 1968 získal neomezenou moc. Že bych u něj obhájil vědeckou hodnost bylo absurdní. Měl však stranickou „dubčekovskou“ opozici. Snažil se zbavit Z. Kunce, kterého ovšem podporovala nejvyšší sovětská místa. Spolu s největšími světovými kapacitami

totiž ošetřoval fyzika L. D. Landaua, nositele Nobelovy ceny, od těžké autohavárie v roce 1962 až do jeho smrti v roce 1968. Ochranou ruku nad Z. Kuncem držel P. L. Kapica, rovněž nositel Nobelovy ceny za fyziku. Po okupaci v roce 1968 přišla ze sovětského velvyslanectví depeše, že Z. Kuncovi nesmí být zkřiven vlas. Stal jsem se tak figurou ve hře proti V. Balašovi. Neoddiskutovatelná úroveň mé práce byla skvělou zbraní.

Při rozhovoru mezi čtyřma očima mě V. Balaš přesvědčoval, že by neurochirurgie měla být jen součástí chirurgie, ne jako je tomu u Z. Kunce. Argumentoval jsem pacienty, kteří nedávno z jeho chirurgie přešli k nám, a proto byli vyléčení. Musel mě nenávidět. Kandidátské zkoušky jsem udělal. Veřejná obhajoba proběhla ve VFN. Oponenty byli R. Petr, přednosta neurochirurgické kliniky v Hradci Králové, J. Vymazal, přednosta neurologické kliniky, a doc. O. Gotfrýd, neurochirurg z Brna. Všichni práci navrhli přímo na titul DrSc. a diskuse to jen stvrdila. O přestávce mi V. Balaš striktně oznámil, že buď si vezmu CSc., nebo budu muset obhajovat DrSc. znovu až za rok, u něj že to nikdy neprojde. Stačí, aby rozhodnutí čtvrtý oponent neschválil. Za potlesku plného auditoria jsem titul CSc. odmítl. Neměl jsem nic, jen ďábelskou radost. Byla to částečně domluvená porážka V. Balaše.

Doktorát věd DrSc. (1. 7. 1982)

Jak je možné, že já, jako nestraník, který jsem měl totalitním režimem zakázáno avancovat, jsem obhájil bez kandidatury nejvyšší vědeckou hodnost? V. Balaš rozhodl, že budu zkoušen nejen z neurochirurgie, která formálně nebyla samostatná, ale ze všech chirurgických oborů. Řekl jsem mu, že se na to těším a poděkoval mu, že se stará o mé chirurgické vzdělání. Měl jsem z chirurgie z ÚVN naoperovaná slepá střeva, žlučníky i pár žaludků. Asi půl roku jsem se musel denně věnovat celé chirurgii, také krátkými stážemi. Nepovažuji to za ztracený čas. Dalo mi to příležitost operovat periferní nervy kdekoli v těle. Zkouška trvala skoro celý den. Dostal jsem ji s pochvalou. V. Balaš nemohl pochopit, že jsem na otázku kardioplegie uváděl i složení roztoků. Na chirurgii u B. Placáka v ÚVN jsem totiž obsluhoval při operacích srdce i mimotělní oběh. Vlastní veřejná obhajoba DrSc. proběhla na děkanátu 1. LF UK 1. 7. 1982. Moje svázaná práce obsahovala

monografii o periferních nervech a o poranění pažní pleteně. Čekal jsem, že někdo z předchozích tří oponentů ji na DrSc. nedoporučí. Doporučili ji opět všichni. Dodnes si vážím J. Vymazala st., který byl existenčně na V. Balašovi závislý a všichni věděli o jeho vazbách na Ministerstvo vnitra, že práci opět doporučil na titul DrSc. Jako čtvrtého oponenta V. Balaš vybral P. Nádvorníka z Bratislavy. Ten své jednoznačně zamítavé stanovisko odůvodnil následujícími výtkami. Například, že práce se musí jazykově přepracovat. Argumentoval jsem, že to nemohu udělat, protože bych tím urazil jazykovědce. Práce dostala cenu nakladatelství Avicenum jako jedna z jazykově nejlepších publikací. Smích zazněl poprvé. V práci jsou zásadní anatomické nedostatky o inervaci pažní pleteně, pokračoval ve výtkách oponent. K odpovědi se přihlásili anatomové, že podle nových poznatků, které Zvěřina přinesl, již učí mediky a je třeba, aby se to P. Nádvorník také naučil. Přítomní se zasmáli podruhé. Na výtku, že operační výsledky nemohou být tak dobré, jak je v práci uvedeno, se přihlásil dr. Bugáň, ortoped z Košic. Když si poranil na paži nervy sklem, byl P. Nádvorníkem odmítnut. Všem ukázal, že po operaci v ÚVN ruku zase používá a operuje. K mikrochirurgické operaci se dostal tak, že O. Čech, vynikající osobnost naší ortopedie, četl rukopis knížky a doporučil dr. Bugáňovi, aby se nechal operovat mnou. Třetí výbuch smíchu vyvolalo, když P. Nádvorník pod záminkou, že spěchá na vlak do Bratislavy, sál opustil. Komise práci za potlesku schválila jako doktorskou. Pozitivní roli při obhajobě sehrál generál J. Lichtenberg, žák J. Bedrny a zakladatel naší válečné chirurgie. Řada nás byla v uniformě. Nejen mě, ale mnoho dalších Balašova prohra těšila.

Musím se při této příležitosti u prof. Nádvorníka zmínit ještě o jednom příkladu odstrašujícího jednání mezi odborníky, o příběhu zálužnosti. Poté, co se v letech 1968–86 stal přednostou Neurochirurgické kliniky v Bratislavě, žádal jménem slovenských neurochirurgů neurochirurgický výbor Purkyňovy společnosti o vyloučení R. Petra ze společnosti s odůvodněním, že poškozuje slovenské pacienty. Odůvodňující dopis nepodepsal sám, ale nastrčil svého zástupce M. Šramku. Pamatuji si rozhovor Z. Kuncce, K. Šourka a dalších straníků na klinice, že je to nehoráznost, že R. Petra bude třeba pokárat, ale nevylučovat. I to byla nehoráznost. U jednání s R. Petrem, které se uskutečnilo v knihovně Neurochirurgické kliniky v ÚVN,

jsem byl. R. Petr si vyslechl, co v dopise stálo, a zachoval se jako filmový mafioso. Chvilí něco rozpačitě hledal po kapsách. Pak vytáhl ozdobný dopis a medaili. Právě ji dostal od slovenského ministra zdravotnictví za skvělou péčí o slovenské pacienty. Všem spadly čelisti. Pro mě se stal Jánošíkem. Trval i na veřejné satisfakci a omluvě. M. Šramka, jako nastrčená loutka P. Nádvořníka se R. Petrovi na neurochirurgickém sjezdu musel omluvit. P. Nádvořník ho za odměnu z kliniky ještě vyhodil. Ještě dnes je mi z toho jednání na zvracení. M. Šramka ale nelituji. Obecně platí, že při troše statečnosti a čestnosti většiny, by se mravně upadlí lidé nemohli dostávat do vedoucích pozic. Někdy je to ale proti přesile bezvysledné.

Po mnoha letech, již v demokratických časech, se P. Nádvořník při soukromém rozhovoru na otázku, proč škodil R. Petrovi a mně, skoro fanaticky obhajoval. Byli jsme přece nepřátelé komunismu, nejpokrokovějšího režimu v dějinách lidstva. Utvrdilo mě to v přesvědčení, že největšími škůdci lidstva a okolí bývají jedinci a společenství slepě sloužící nějaké ideologii nebo víře.

Nabídka profesury za veřejnou podporu KSČ

V roce 1988 se na mne obrátil osobní prosbou prof. P. Kuna, DrSc., tehdy předseda vědecké rady VLA JEP a náčelník zdravotnické služby ČSLA. Straně a armádě již teklo do bot. Pokud prý veřejně jejich politiku podpořím, obdržím jako důvěryhodná vojenská osoba okamžitě tu nejvyšší akademickou hodnost. Znali jsme se dost dlouho a myslím, že ani nebyl překvapen, když jsem se dotčeně ohradil, za co mě má.

Přednosta a náčelník

Neurochirurgické kliniky 1. LF a ÚVN (1994–1997)

V pořadí třetím přednostou kliniky jsem se stal 1. 2. 1994. Funkci jsem vykonával fakticky 3 roky, formálně 4 roky, i když jsem byl jmenován na 5 let. K pochopení funkce Neurochirurgické kliniky i jejího vedení je třeba vědět, že od svého založení se jednalo o nedělitelnou instituci jak lékařské fakulty, tak armády. Armáda tu vystupovala podobně jako Ministerstvo zdravotnictví ve fakultních nemocnicích. Nebyl tu přímá, ale jen vojenský zástupce. Se zdravotnictvím klinika neměla nic

společného. Byli tu civilní zaměstnanci armády. Náčelník a přednosta musel být osobně jmenován oběma institucemi. Musel mít odpovídající vojenskou hodnost a akademický titul. Pokud to osoba přednosta nesplňovala, musela to druhá instituce tolerovat nebo napravit. Fyzicky klinika patřila ÚVN a armádě, vědecky a odborně fakultě.

Zakladatel kliniky Z. Kunc a I. Fusek obě kritéria splňovali. Já jako třetí přednosta v pořadí jsem kritéria vojensky a odborně splňoval, ale ne akademickou hodností, kterou jsem mohl získat až po roce 1995. Proto jsem byl v roce 1994 děkanem 1. LF P. Hachem jen pověřen vedením. Přednostou jsem byl dodatečně jmenován na 5 let, tedy až do roku 1999. Klinika za normalizace a v důsledku zakázaných kontaktů se Západem ztratila své mezinárodní postavení. Od roku 1989, ještě v pozici zástupce, jsem dělal vše, abychom se zase stali světovou neurochirurgií. Tím, že jsme i v mezinárodní izolaci rozvinuli mikroneurochirurgii, chirurgii lebeční spodiny a peroperační monitorování funkcí jsme k tomu vytvořili podmínky. Konečně jsme mohli publikovat v zahraničí, navštěvovat kongresy, stážovat v cizině a zvát špičkové odborníky k nám. Přispěl jsem k otevření hektického, ale i opojného období kliniky. Není na mě hodnotit, jak úspěšně.

Postavit se do čela kliniky po tragické smrti oblíbeného I. Fуска bylo pro mne osobně obtížné. I. Fusek byl svou osobou i prací oblíbenou modlou. Přispívala k tomu i jeho pozice kontrarozvědčíka. Jak to bylo možné? Naše společnost si v roce 1989 demokracii vydupala. Zcela jinak tomu bylo v armádě. Na klinice bylo nás nestraníků asi 5 %. I když totalitní režim padl, svou vedoucí úlohu se soudruzi snažili zachovat za každou cenu. Lustrační osvědčení bylo v armádě jen formalitou. Ministr obrany M. Vacek již v březnu 1990 rozkázal vymazat doklady o členství v KSČ a v kontrarozvědce. Zakázal také v armádě politická hnutí, tedy Občanské fórum. Do rozhodujících pozic se opět při demokratických volbách zvolili soudruzi. Všichni se proměnili v demokraty.

Prověrky v armádě (1993)

Dokládaly to jasně i prověrky. V říjnu 1993 jsem byl bezprostředně po návratu z USA předvolán k prověřkové komisi v ÚVN. Při restrikcí celé

armády se měly vyloučit bývalé opory totalitního režimu. Jaké bylo mé překvapení, když prověřkovou komisi v ÚVN tvořili příslušníci bývalého celoustavního výboru strany a hodnotili, zda mohu v demokratické armádě zůstat. Služební cestou jsem na zdravotnickou správu poslal dopis, že nesouhlasím se složením komise. Branný výbor Poslanecké sněmovny mě jako jednoho z mála nestraníků požádal, abych o prověrkách v ÚVN podal zprávu. Při návštěvě z Poslanecké sněmovny jsme zjistili, která úřednice falšuje brannému výboru zprávy o útvarových prověrkách. Skoro marný boj proti vedoucí úloze bývalých straníků připomínal rozvědčnou činnost. Daleko větší překvapení mě však čekalo, když jsem byl předvolán ministrem obrany A. Baudyšem. Jeden z jeho podřízených dělal vše, aby se schůzka neuskutečnila. A. Baudyš služební cestou dostal informaci, že prověrky v ÚVN proběhly zcela bez závad. Jen prostřednictvím branného výboru Poslanecké sněmovny obdržel můj protestní dopis. Popřál mi zdar v obtížné pozici. Přes stálý tlak obsadit kliniku někým jiným jsem vydržel, ale jen do roku 1997.

Docentura (1995)

Když mi jako náprava křivd byla nabízena po roce 1989 docentura bez obhajoby, odmítl jsem to. Řádné obhajoby jsem však do budoucna potřeboval.

Veřejná obhajoba proběhla 2. 10. 1995 na Vědecké radě (VR) 1. LF UK. Přednesl jsem práci o operování kavernómů, benigních malformací v mozkovém kmeni. Když jsem v roce 1990 s mikrochirurgickými a funkčními operacemi kavernómu v mozkové kmeni začal, byl jsem jedním z prvních na světě. Většina pacientů se vrátila do běžného života. Sklidil jsem po diskuzi potlesk. Na veřejné obhajobě byla i část mé rodiny. Jeden kolega neurochirurg seděl před nimi. Prý celou dobu mé přednášky nesouhlasně gestikuloval. Teprve když děkan ukončil diskusi, přihlásil se a jako neurochirurg dostal výjimečně slovo. Celou práci sepsul a prohlásil, že výsledky, které předkládám, jsou podvod. Asi počítal s tím, že v tajném hlasování docenturu neobhájím. Překvapená VR a ani on nepočítali s tím, co se stane. Aniž jsem se na pokyn děkana mohl obhajovat, přihlásili se halasně ke slovu dva mnou operovaní

pacient a onoho neurochirurga usvědčili, že když byli postiženi krvácením do mozkového kmene, informoval jejich rodiny, že se jedná o neřešitelné, smrtelné onemocnění, které se neoperuje. Oba se po mé operaci jako vyléčení vrátili do běžného života, jeden jako elektrikář, druhý za přepážku do pojišťovny. Diskuze tím skončila a VR mou habilitaci jednomyslně odsouhlasila.

Profesura (1999)

Profesorské řízení proběhlo za 4 roky na veřejném zasedání Vědecké rady 1. LF 15. 10. 1999. Informoval jsem o nové éře neurochirurgie, k níž patřilo zavedení mikroneurochirurgie, monitorování nervových funkcí během operací a zavedení nového oboru chirurgie lebeční spodiny. Profesorského diplomu si velice vážím. Je kuriózní: nese podpisy dvou prezidentů, V. Havla a tehdejšího ministerského předsedy M. Zemana.

Proč jsem odešel z neurochirurgie ÚVN

Za ministrů obrany V. Holáně (1994–96) a M. Výborného (1996–98) bylo rozhodnuto, že do penze budou propuštěni všichni důstojníci ve věku mezi 55–60 lety. Tím se armáda měla zbavit totalitního vedení. V únoru 1997 jsem dovršil 60 let i já a armádní rozhodnutí se vztahovalo i na mě. Ne však na mě jako přednostu kliniky, kterým jsem měl být minimálně do roku 1999. Došlo k rozporu mezi fakultou a armádou. Při jednání s ministrem M. Výborným, také při pivu ve sněmovně, hledal vzdělaný ministr cesty, jak udělat pro Neurochirurgickou kliniku výjimku. Třeba nepenzionovat důstojníky ve vysokoškolském postavení. Nakonec jsem musel souhlasit, že to nejde. Na vojenských školách v armádě by zůstaly právě opory totalitního režimu.

Náčelníkem ÚVN byl v letech 1995–2004 MUDr. M. Bartoš. Původně odborný asistent Ortopedické kliniky na Bulovce. Nechci být zaujatý, ale jako průměrný ortopéd se chytil nových příležitostí. S podporou KDU-ČSL se dostal do funkce náčelníka ÚVN, stal se docentem, CSc., plukovníkem a asi i generálem. Když nastupoval, těšil jsem se, že bude jednat kolegiálně. Velice rychle jsme se však dostali do rozporů. Začal zasahovat naprosto diletantsky do chodu kliniky, hlavně ve prospěch firem.

Byl jsem členem vědecké rady ÚVN a na jeho ekonomicky motivovaném počínání, které poškozovalo pacienty, jsem se odmítl podílet. Rozhodl, že vedení Neurochirurgické kliniky převezme důstojník bez akademické hodnosti a bude organizačně i odborně nadřazen akademickému přednostovi. Absurdní model, kdy měl primář vést docenta, profesora. Došlo to tak daleko, že ke konci roku 1996 kliniku takový lékař prakticky vedl. Když neuměl řešit složitou operaci, byl jsem z vynucené dovolené povolán, abych zjednal nápravu. Formálně mi M. Bartoš nabízel, abych na klinice zůstal, ovšem za odborně nepřijatelných podmínek. Odmítl jsem to, což vyvolalo i mediální kampaň. Pomstil se mi. Okamžitě mi zakázal vstup na kliniku. Všechny věci z mé pracovny vystěhoval včetně nábytku, obrazů, kartoték a veškeré odborné dokumentace, shromážděné za 36 let práce. Zachránil jsem jen něco. Na přesun Neurochirurgické kliniky mimo ÚVN nebyly prostředky ani vůle. Ve funkci přednosta kliniky 1. LF UK jsem byl děkanem ponechán ještě v roce 1998. Když jsem byl propuštěn, dostal jsem dopis děkana P. Hacha, že se tak děje s politováním a že to bylo vynuceno armádou. Ministerstvo obrany se tak nadřadilo Univerzitě Karlově. Konkurs na mé místo přednosta Neurochirurgické kliniky ÚVN a 1. LF UK vyhrál můj žák, nejmladší profesor neurochirurgie P. Haninec, CSc. Přesto se přednostou nestal.

IV. Spolupracovníci z Neurochirurgické kliniky v ÚVN

(Pokud jsem se něčím stal, bylo to proto, že jsem stál na ramenou obrů, spolupracovníků.)

V roce 1961 při mém příchodu na kliniku zde pracovali (bez hodností) Z. Kunc, (přednosta), V. Beneš st., (zástupce), K. Šourek, I. Fusek, M. Metelka, neurologové. V. Vladyka a V. Škorpil, neuroradiolog J. Bret, anesteziolog V. Trávníček. Další generaci tvořil F. Tovaryš, přechodně Z. Mraček, přednosta neurochirurgie v Plzni, Z. Malý, od r. 1968 primář neurochirurgie v Ústí n. L. Na kliniku přišel J. Plas, MUDr. Ing. I. Pěkný, P. Haninec a L. Houšťava. Je třeba zmínit J. Němečka a V. Grunerta, vynikajícího neurochirurga, který byl ze Slovenska vyštván do emigrace v Innsbrucku. Poté, co V. Škorpil v roce 1968 emigroval, nahradil ho L. Stejskal. V době mého vedení jsem na kliniku pozval P. Kozlera z Českých Budějovic, působili tu D. Urgošík, M. Mazánek, B. Živný a R. Živná, I. Škodová, dr. Mádlová a Ing. Lébl. Po mém odchodu roce 1997 na klinice zůstali J. Plas, P. Kozler, L. Stejskal a I. Pěkný. Kuncova, Fuskova a moje škola pokračuje na jiných pracovištích. P. Haninec s L. Houšťavou založili kliniku na 3. LF UK ve FNKV. Po roce 1990 V. Tovaryš s O. Šubrtem, V. Dbalým, M. Šetlíkem, L. Prokopem a P. Klenerem založili neurochirurgické oddělení v Nemocnici Na Homolce. V. Vladyka s D. Urgošíkem založili zcela nové Stereoradiologické oddělení ve stejné nemocnici. Všem spolupracovníkům mám zač poděkovat, rozsah knížky však dovoluje věnovat pár odstavců jen několika z nich.

Z. Kunc

K stému výročí narození Z. Kunce v roce 2008 jsem jako jediný z našich neurochirurgů napsal vzpomínku. Zdaleka jsem tak nesplatil svůj dluh. Z. Kuncovi vděčím za odbornou kariéru, ale hlavně za vzor, že lze být úspěšný i charakterní. V období 1962–64 Z. Kunc po nocích sledoval mou práci o rychlostech vedení sympatiku. Je to první měření rychlosti vedení sympatiku na světě. Publikace byla připravena tak, že mé jméno bylo na konci. Byl jsem na klinice nejmladší. Počítal jsem s tím. Stalo se ale něco nevěřitelného. Z. Kunc dal mé jméno na první místo. Mezi staršími kolegy

to bylo složitější, ale Z. Kuncce respektovali. Kunc se pro mne stal bohem. Pro vojenské povinnosti jsem nebýval na předoperačních konferencích. Diagnózy jsem si musel dělat sám. Dělán to do dnes. Byl jsem vypsán, abych asistoval Z. Kuncovi u operace nádoru. Řekl jsem, že je třeba připravit svorky na cévní výduť, na aneurysma, a u starších kolegů to vyvolalo pobavený smích. Když Z. Kunc úspěšně výduť uzavřel, dostal jsem neuvěřitelné privilegium: dělat ty nejprestižnější operace aneurysmat s Kuncovou asistencí.

Dne 17. 11. 1979 jsem u pacientky B. asi jako první ve východním bloku radikálně odstranil nádor sluchového nervu (tzv. neurinom akustiku, NA, dnes vestibulární schwannom VS). Z. Kunc, který operaci v mikroskopu sledoval, byl nadšený. Když se ihned po operaci pacientka symetricky usmívala, bez léze lícního nervu, prohlásil, že to nemohl být NA. Za celý život tak skvělý výsledek nezažil. Musel to prý být meningiom, a pokud by to byl NA, dá na přípitek tu nejlepší whisky. Za týden po histologii postavil při ranním hlášení na stůl láhev se slovy: „Začali jsme v ČR novou éru neurochirurgie, mikroneurochirurgii.“

Jen v jednom případě jsem zažil, že se mýlil. Jednalo se o kryochirurgii, zmrazení tkáně. V chirurgii byla úspěšná. Z. Kunc stejnou metodou zmrazil na povrchu mozku cévní malformaci. Domníval se, že ji tak půjde lépe odstranit bez krvácení. Byla to katastrofa. S malformací šla i část mozku. V mozkové chirurgii se metoda neujala.

V. Beneš starší

V roce 1949 přišel na neurochirurgii do ÚVN z Plzně za Z. Kuncem, který tu později (1959) založil kliniku. Poznal jsem jej jako důstojníka a bytostného komunistu. V letech 1961–75, tedy 14 let, byl i mým nadřízeným. Osobnost, spisovatel, vtipný rétor. Je jeho nesmrtelnou zásluhou, že svými monografiemi u nás dovedl léčení poranění míchy a mozkového krvácení hypertoniků na světovou úroveň. Považuji si, že jsem mohl celoživotně pokračovat v jeho racionálním, nezkorumpovatelném přístupu k poranění míchy.

V některých odborných záležitostech jsme se výrazně rozcházel. Když jsem začal prosazovat mikroneurochirurgii, postavil se jednoznačně

proti. Pověstný je také jeho výrok: „Mikrochirurgii jen přes moji mrtvolu.“ Dnes by to mnozí rádi popřeli, ale ujala se celostátně. Když jsem měl skoro napsaný rukopis „Poranění periferních nervů“, nabídl se V. Beneš, že bude prvním autorem a dle abecedy budou pokračovat M. Metelka, L. Stejskal a E. Zvěřina. Z. Kunc to zakázal a kniha vyšla s autorstvím E. Zvěřina, L. Stejskal (1979). Ctižádostivý V. Beneš se během Pražského jara stal halasným dubčekovcem. Po okupaci v roce 1968 tak patřil mezi ty, kdo museli odejít z armády.

V roce 1971 klinika organizovala 4. evropský neurochirurgický kongres. Byl jsem pokladníkem. Díky Z. Kuncovi tak v Praze vznikla Evropská neurochirurgická společnost (EANS). Z. Kunc V. Beneše „podržel“, takže i po nástupu normalizace mohl dokončit funkci tajemníka sjezdu. Dokonce natolik, že z armády a kliniky odešel až v roce 1975, resp. 1978. Zástupcem Z. Kunce se stal I. Fusek. V. Beneš to bral úkor-ně. Přes rozporuplnou dobu si dodnes myslím, že to bylo pro kliniku nejlepší řešení. Na rozdíl od V. Beneše byl I. Fusek manuálně skvělý chirurg. I mě to pomohlo, protože I. Fusek zaručoval mikrochirurgický vývoj kliniky.

Přestože V. Beneš musel z armády, soudruzi ho nenechali padnout. Dostal vynikající trafikku, dokonce Dětskou neurochirurgickou kliniku v nemocnici v Motole, kterou i proslavil. My vojáci jsme skoro 20 let normalizace nemohli do zahraničí. V té době se mi V. Beneš chlubil, že má výjezdní doložku do všech zemí světa. Po listopadu 1989 mě, ne-straníka, hecoval, abych I. Fуска „sejmul“. Nikdy jsem to neudělal. O vý-jimečnosti a společenském eskamotérství V. Beneše svědčí to, že za svůj pracovitý a dlouhý život pobral většinu vyznamenání jak totalitního, tak demokratického režimu, naposledy Purkyňovu medaili. Kdo umí, umí. Převlečeným komunistům prosperitu moc nepřeji, ale Vladimírovi ano. Je to záležitost srdce. Prožili jsme jako neurochirurgové, sportovci a ro-diny tolik společného života, že to nelze zapomenout.

K tomu, aby si čtenář mohl poopravit můj pohled na Vladimíra, doporučuji přečíst si vzpomínání jeho samotného: V. Beneš st., Mozek nad mozkem, Praha 2016, Grada Publishing.

I. Fusek

Vojenský kontrarozvědčík, skvělý neurochirurg, tragická osobnost naší neurochirurgie. Prožil jsem s ním na klinice od svého příchodu v roce 1961 do jeho tragické smrti v roce 1994 celkem 33 let. Narodil se 7.1.1927, zahynul 8. 1. 1994. Byl o 10 let starší. Při mém příchodu na kliniku patřil k obdivovaným kolegům. Z hlediska neurochirurgie jím zůstal dodnes. Bohužel ne, pokud šlo o politiku a morálku.

Byl menší s hnědýma očima, miláček žen. Všechna důležitá rozhodnutí řešil jako šedá eminence. Pro své taktní jednání byl velice oblíben. Vzpomínky na něj musím rozdělit na několik politických období.

Klinika do okupace v roce 1968. Jako neurochirurg, operatér, byl I. Fusek po Z. Kuncovi nejlepší. Byl na klinice jedním z mála, koho jsem úspěšně přivedl k mikrochirurgii. Dostal se k ní také při krátké stáží v roce 1969 v zahraničí. I když neměl vědeckou invenci Z. Kunce a někdy se stavěl proti základnímu výzkumu, jeho klinické práce byly skvělé, např. monografie o předních přístupech ke krční páteři a operacích hypofýzy. Při Pražském jaru se nijak neprojevoval.

Neurochirurgická klinika za normalizace. Formálně zůstal zástupcem Z. Kunce V. Beneš, ale fakticky jím byl I. Fusek. V. Beneš jako dubčekovec později musel z kliniky odejít. Při nástupu normalizace se klinice ještě podařilo uspořádat 4. evropský neurochirurgický kongres (1971). Editorem knihy o sjezdu, která vyšla v roce 1972 byl již normalizačním režimem protežovaný I. Fusek.

Zavržení syna. Z rozhodnutí ministra obrany gen. M. Džúra (1968–1985) museli být všichni důstojníci, kterým někdo z příbuzných emigroval, propuštěni z armády. Týkalo se to i důstojníků-lékařů v ÚVN. Doc. I. Fuskovi emigroval syn, který pracoval na ministerstvu zahraničí. Bylo jasné, že Fuskova kariéra skončila. Jaké však bylo naše překvapení a později i zděšení, když jsme museli na rozkaz náčelníka ÚVN celá klinika nastoupit. Za přítomnosti vedení ÚVN doc. I. Fusek všem oznámil, že se svého syna natrvalo zříká. Vedení ÚVN nám potvrdilo, že za těchto okolností může doc. Fusek zůstat v armádě. Zvrhnout syna jen pro kariéru považuji za morální marasmus. Všechno ale bylo asi jinak. I. Fusek zůstal v armádě nejen ve stejné funkci, ale stal se normalizačním

režimem protěžovaným lékařem. Z ministerstva zahraničí jsem později dostal informaci, že emigrace jeho syna na Západ vlastně nebyla emigrací, ale službou režimu. Všechny nepřímé i přímé okolnosti svědčí pro to, že Fuskova rodina spolupracovala s vojenskou kontrarozvědkou.

Náčelník a přednosta kliniky. Z. Kunc předal ke konci roku 1981 kliniku I. Fuskovi. Za daných okolností to byla jediná volba. Proběhla za všeobecných přípitků jak Z. Kunce, tak genmjr. MUDr. J. Sabo, náčelníka ÚVN i mých. Jak jsem se mohl stát jeho zástupcem? Vedení armády dlouho hledalo někoho jiného. Marně. Soukromě mi I. Fusek řekl, že mě chce, ale za podmínky, že nikdy nebudu docentem nebo profesorem. Byla to jediná možnost, jak dělat neurochirurgii a rozvíjet mikroneurochirurgii.

Mikroneurochirurgii jsem za mezinárodní izolace na klinice zavedl do všech oblastí neurochirurgie, vyjma extra-intrakraniální cévní anastomózy. Tu nám předvedl kolega Palkovič z Bratislavy. Ujal se jí velice úspěšně F. Tovaryš. Mikročirurgii aneurysmat, kterou jsem začal, I. Fusek převedl na sebe s tím, že dalších 100 pacientů bude operovat jen on. Dělal to perfektně. Zavedl jsem u nás mikrovaskulární dekompresi při léčení lícního hemispasmu i neuralgie trigeminu n. V. I. Fusek rozhodl, že u neuralgie n. V se to musí naučit MUDr. Ing. J. Plas, aby mohl habilitovat a obhájit vědeckou hodnost. Ten mě také jako straník již dříve v roce 1971 nahradil ve funkci tajemníka neurochirurgické sekce Společnosti J. Ev. Purkyně.

I. Fusek se stal profesorem. Byl po mnoho let jediným neurochirurgem, který směl ošetřovat prominenty komunistického režimu v Sannopzu Na Homolce.

Sametová revoluce na klinice. V listopadových dnech 1989 jsem chodil do divadel, mezi mnoho let známé herce „Ypsilonky“ J. Lábus, O. Kaisera, M. Kořínka, M. Ebena. Rodil se tu nový svět. Moje dcera Jana byla v čele průvodu zmláceného na Národní třídě. Prožívali jsme s manželkou těžké období. Nedovedl jsem si představit, že by někdo, dokonce lékaři, mohli stát za režimem, který se hrotil. Při raních hlášeních nám I. Fusek zakázal se o politice vyjadřovat. Aby udržel „kázeň“ pozval si genmjr. V. Dbalého, náčelníka ÚVN (1986–1993). Jméno V. Havel bylo tabu. Když padla vedoucí úloha KSČ, provokativně

jsem na stůl postavil lahev whisky k přípitku, že jsme si konečně na klinice všichni rovni. Připili si jen někteří, většinou nestraníci: O. Šubrt, F. Tovaryš, Prokop, J. Klener. Na Václavák jsem chodil cinkat klíči v plukovnícké uniformě. Manželka měla strach, že mě lidi zmlátí. Ve všeobecné euforii mě lidi naopak nosili na ramenou, plni radosti, že i armáda jde s lidem. V ÚVN rozhodně nešla.

Snaha udržet v ÚVN a na klinice mocenské pozice za každou cenu. Na začátku roku 1990 se I. Fusek stáhl. Když mě oslovil V. Beneš, abych ho „sejmul“, odmítl jsem to, i jakékoli podobné akce. Nechtěli jsme být jako oni. Klinika a ÚVN pokračovaly ve stejném složení, jen s dokonale převlečenými kabáty. Doba byla hektická. 8. 12. 1989 havaroval v autě řízeném J. Kačerem herec J. Potměšil. Ležel v bezvědomí ve FVN na Karlově náměstí. Měl poraněnou hlavu a bederní páteř. Byl jsem povolán, abych ho vyšetřil. Operaci hlavy ani páteře jsem podle nejlepšího svědomí neindikoval. Poranění páteře, kaudy, bylo dokonáno. Potřeboval ale stabilizační operaci páteře a na tu jsme nebyli v ÚVN vybaveni. Bylo ji možné udělat jen v cizině. Jaké bylo mé překvapení, když byl J. Potměšil v noci I. Fuskem a I. Pěkným urgentně operován. Operace nepomohla, vedla jen k destabilizaci páteře. Později to museli napravit ve Švýcarsku. Přesto mě Potměšilova rodina zatratila a I. Fusek se pro ni stal bohem. Všechno bych I. Fuskovi toleroval, ale ne zbytečnou operaci, jen s kalkulací dosáhnout moci. Kalkulace dopadla na výtečnou. V. Havel s V. Čáslavskou přišli I. Fuskovi a V. Dbalému do ÚVN poděkovat. V. Havel byl také pozván do „síně slávy“, kde už nebyl Stalin ani Brežněv a lékaři z bratrské Vojenské lékařské akademie z Petrohradu, ale disidenti. V. Havel také ÚVN děkoval za pomoc nabídnutou při rumunských událostech. Když jsem o tom s V. Havlem soukromě později hovořil, omlouval se, že jej bývalé totalitní kádry podváděly všude.

Fuskova havárie. I. Fusek zůstal v pozici náčelníka a přednosta kliniky až do své havárie v roce 1994. Jako „nový člověk“ se stal i členem VR 1. LF UK, byl protežován ministrem zdravotnictví P. Klenerem. Odborně nebyl nikým ohrožován. Konkurs na jeho místo nikdo nevypsal. I to svědčí o pozici komunistických prominentů po listopadu 1989.

Den po svých 67. narozeninách zahynul při automobilové havárii poblíž Lukavce na Českomoravské vysočině. Při výjezdu z lesa vletěl do rybníka. Proč k tomu došlo, není dodnes jasné.

Pro naši neurochirurgii to byla tragédie. Nic na tom nezměnil pohřeb, kdy nezůstalo jediné oko suché. Jako neurochirurg a skvělý operátor vedl kliniku velmi dobře, byla pro pacienty dobrodiním. Po létech si dokonce myslím, že Fuskova služba normalizačnímu režimu v izolaci od zahraničí klinice pomohla. Byli jsme jedinou neurochirurgickou klinikou, která rozvíjela mikroneurochirurgii. I když jsem stál na zcela jiném politickém břehu, myslím, že tak tragický osud si I. Fusek nezasloužil.

V. Škorpil

Především jemu chci s pohnutím poděkovat. Mou odbornou kariéru lze rozdělit na základní výzkum nervových funkcí u člověka a na zavádění nových operačních metod. Doc. V. Škorpilovi vděčím za první polovinu. Také za to, že když se seznámil s mými studentskými pracemi o EMG, dostal mě v roce 1961 k Z. Kuncovi na neurochirurgii. Narodil se 30. 9. 1919 v Rychnově n. Kněžnou. Dne 17. 11. 1939 byl z kolejí odvezen gestapem do koncentráku v Sachsenhausenu. Přežil. Nikdy si nenárokoval odškodnění. Nikdy jsem jej neslyšel, že by si stěžoval na následky, které si z koncentráku odnesl.

Po válce dokončil studium medicíny. Stal se neurologem v Hradci Králové a v Plzni u prof. V. Pithy. V roce 1959 přešel na Neurochirurgickou kliniku ÚVN k Z. Kuncovi. Patřil k iniciátorům základního neurofyziologického výzkumu v ČSAV u E. Gutmanna spolu s P. Hníkem, L. Vyklickým, R. Beránkem a dalšími. Patřil k zakladatelům naší klinické elektromyografické (EMG) školy, která vznikala na neurologiích a rehabilitacích spolu s J. Lesným, B. Drechslerem, V. Jandou, K. Lewitem, Z. Vélem, J. Kredbou a dalšími. Jeho práce o svalových denervačních fibrilacích a o rychlostech vedení nervů u člověka patří mezi světové priority. Za poslední z nich jsme oba obdrželi v roce 1968 Cenu ministra zdravotnictví.

Byl menší štíhlé postavy, miloval anglický humor a byl nesmírně skromný. Při habilitaci v roce 1968 se ho museli ptát, zda mluví o své práci. Na neurochirurgii v ÚVN vybudoval experimentální fyziologickou

laboratoř, kde jsme spolu zaváděli metody základního elektrofyziologického výzkumu na operační sál. V 60. letech to byla mezinárodní prioritá.

Jako odpůrce totalitního režimu byl po sovětské okupaci vyhnán z republiky. Republika ztratila vynikajícího vědce. Pracoval ve Švýcarsku na univerzitní neurologii v Basileji jako vedoucí EMG a pak i na neuropatologii v Ciba Geigy a Novartis. V roce 1984 odešel do důchodu. Zemřel 30. 11. 2006 ve svých 87 letech. Ještě v roce 1969 se mi podařilo napsat článek k jeho 50. narozeninám: Doc. MUDr. V. Škorpil, CSc. padesátníkem. (Čs. Neurol. 32, 1969, 6, s. 328.).

V monografii o poranění periferních nervů v r. 1979 jsem už měl stupidní zákaz uvádět jeho jméno. Prosadil jsem, že je tam stokrát. V roce 1959 se V. Škorpil oženil s Ing. Zorkou, rozenou Mičovou, se kterou se seznámil na rehabilitaci u V. Jandy a která se později stala vědeckou pracovnící ve farmaceutickém průmyslu. Byli bezdětní. Po roce 1989 jsme se s manželkou každoročně začali se Škorpilovými scházet na Malé Straně „U Vládaře“ a probírali medicínu u nás. I po Vláďově smrti se s Zorkou Škorpilovou scházíme. Je strašnou obžalobou naší země a obou zločineckých režimů, fašismu a komunismu, jak se zachovala k svému vynikajícímu synovi.

Doc. MUDr. Vilibald Vladyka, CSc.

Narodil se 17. 7. 1923. Pracoval na Neurochirurgické klinice ÚVN od roku 1955. Jako civilní zaměstnanec, neurolog kliniky se zasloužil o světovou úroveň naší stereotaxe. Jako vedoucí stereoradiochirurgického oddělení Nemocnice Na Homolce o to, že pracoviště je hodnoceno jako jedno z nejlepších na světě. V. Vladyka akceptoval mé vylepšení stereochirurgického přístroje, že jej bylo možno používat skoro ambulantně, zejména k vyprazdňování nitromozkových hematomů. Považuji si, že v roce 1990 tehdejší ministr zdravotnictví M. Bojar akceptoval můj návrh, že jediným vedoucím vznikající stereoradiochirurgie Na Homolce může být V. Vladyka. Na Neurochirurgické klinice v ÚVN patřil mezi neomylné diagnostiky. Jen jednou se mýlil. Dne 11. 4. 1983 jsem u pacientky J. F. s lícním hemispasmem provedl mikrovaskulární dekompresi (MVD) podle P. Jannetty. Skoro jistě to byla první operace ve

východním bloku. V. Vladyka protestoval, že hemispasmus je následek virového onemocnění. Pacientka hemispasmus ztratila.

V. Vladyka je příkladem vzdělanosti, decentního chování, pracovitosti a stoprocentní spolehlivosti. Jsem rád, že jsem mohl iniciovat alespoň udělení Čestné medaile ČLS JEP k jeho osmdesátinám.

M. Metelka

Civilní zaměstnanec kliniky. Patřil do klasické chirurgické školy, ve které byl mistr. Mikrochirurgie byla nad jeho možnosti. Je paradoxní, že operoval periferní nervy. Prerušeny nerv sešil za chvíli. Ještě paradoxnější je, že 100 let to nevedlo k výsledům, ale byla to obvyklá praxe. Je to klasický případ toho, že často neléčíme racionálně. Přes veškerou „vědeckou“ medicínu se tak děje v různých postupech i dnes. Do rekonstrukce nervů se však nesmrtelně zapsal při lícním nervu, n. VII. Při zkřížené anastomóze s podjazyčným nervem n. XII začal používat lepení plazmou. Tehdy jsme si vyráběli to nejideálnější lepidlo z krve pacienta odstředěním plazmy. Již v 60. letech jsme tak mohli prokázat lepší výsledky než po spojení nervu stehem. Lepení nervu totiž nedovolovalo suturu pod tahem, a tím jsme zahajovali tu nemodernější éru rekonstrukce nervů, která trvá dodnes, steh nervů bez napětí.

F. Tovaryš

Přišel na kliniku jako vzdělaný neurolog. Celý život obdivuji, že zvládl i neurochirurgii. Nikdo jej u nás nepředčil v Yasargilově extra-intrakraniální cévní anastomóze. Byl stoický pesimista. Také asi proto se stal neproblémovým a veskrze úspěšným vedoucím neurochirurgie v Nemocnici Na Homolce.

Z. Mraček

Kliniku, naši neurochirurgii i mě ovlivnil jako výrazná osobnost. Jako pětépák s nekompromisním protikomunistickým postojem se stal mým vzorem. Byl skvělým klasickým neurochirurgem, ale jen v něčem. Jeho odmítnutí mikrochirurgie, také nekompromisní, hodnotím jako profesní omyl.

J. Němeček

Jako bratr skvělého patologa z Hradce Králové patřil mezi Kuncovy favority. V roce 1968 mu okupanti prostříleli byt. Setkal jsem se s ním, když jsem podobně jako on po sovětské okupaci s manželkou a malou dcerou bloudili po Vídni. Z emigrace z Anglie se záhy vrátil. Ne že by neuspěl, ale pro psychické onemocnění. Je těžkou a neodpuštělnou obžalobou totalitního režimu, že jeho psychické selhání propagandisticky zneužili, aby ukázali, jak je Západ prohnílý.

Z. Malý

Bohem nadaný chirurg. Vypadal jako Ind z vyšší kasty. Byl něčím mezi dervišem, guru i kobrou. Prý mu neodolala žádná žena. Vyznával indickou akášu, plitví a tatvu. V období akáši odmítal operovat, v tatvě ano. Kdy bylo jaké období, rozhodoval sám. Obdivoval jsem jeho rychlé operace až do doby, kdy s ploténkou vytáhl i nervový kořen. Mohly za to drogy. Zbavil se jich. Z. Kuncovi připravil složité chvíle. V roce 1968 se stal úspěšným primářem neurochirurgie v Ústí n. L.

I. Pěkný

Jako zasloužilý útvárový straník byl doporučen do ÚVN. Neurochirurgii jsem mu rozmlouval. Bylo jasné, že pro obor nemá kapacitu. Přesto strana rozhodla o jeho přijetí. Léta jsme sdíleli jeden lékařský pokoj. Tmavooký hezoun. Vypracoval se na manuálně zručného chirurga, ale jen do týmové spolupráce. Mým nástupcem byl po roce 1997 z kliniky vyhozen. Těžko pak hledal uplatnění. Pokud vím, 26. 3. 2007 se zastřelil přede dveřmi své družky. Podepsaly se na něm neeticky a zle oba režimy. Jako mladšího nezáludného kolegu jsem ho měl rád.

Neurochirurgové jako úspěšní manažeři i policií stíhaní politici a podnikatelé

Kumulace lékařů, kteří získali atestaci i vědecké hodnosti v neurochirurgii po listopadu 1989, je neobvyklá. S řadou z nich jsem pracoval v ÚVN a všichni působili na neurochirurgickém oddělení Nemocnice na Homolce, která za minulého režimu sloužila jako Státní sanatorium

především tehdejšími funkcionáři. Ředitelem nemocnice byl dlouho MUDr. O. Šubrt, CSc., MBA. Dovedl ji k prosperitě a sám dnes úspěšně podniká ve zdravotnictví. MUDr. M. Barták, další neurochirurg, byl nejprve náměstkem ministra financí a ministra obrany a později se stal místopředsedou vlády a ministrem obrany. Čelil i řadě žalob. Ředitelem Nemocnice Na Homolce byl přechodně MUDr. V. Dbalý, syn bývalého generála a náčelníka ÚVN, který užíval drogy a dnes je stíhán za korupci. Funkci ředitele po něm převzal MUDr. M. Šetlík, rovněž předtím vedoucí neurochirurg; ten se však bez problému vrátil na oddělení. Všichni se octli ve výjimečném postavení a přinejmenším dva sehráli kontroverzní roli. Důvodem však nebylo jejich „neurochirurgické“ vzdělání, ale spíše „klausovský“ podnikatelský a společenský model opomíjející morálku i etiku. Jak říkají stará rčení, s jídlem roste chuť a příležitost dělá zloděje.

V. Moje další působíště

Neurochirurgická klinika 3. LF UK (1997– dosud)

V roce 1997 jsem byl jako přednosta Neurochirurgické kliniky ÚVN a 1. LF UK přinucen po šestatřiceti letech odejít. Ministerstvo obrany tak řešilo transformaci z totalitní na demokratickou a profesionální armádu.. Celý život jsem však měl z pekla štěstí. Všechny mé zdánlivé prohry se nakonec obrátily v úspěch. Vděčím za to i 3. LF UK. Můj žák P. Haninec mě pozval na vznikající neurochirurgii v Nemocnici Na Míčankách. Od roku 1997 dosud, tedy 20 let, působím na 3. LF UK a od formálního vzniku v roce 2003 i na Neurochirurgické klinice 3. LF UK a FNKV. Skoro třetinu svého odborného života tak působím na 3. LF UK, která mě přijala s přátelskou profesionální náručí.

Moje přátelství k 3. LF UK však trvá 57 let, celý můj pracovní život. Zasloužil se o to Z. Kunc a osobnosti jako V. Stýblová, stejně jako neurologové Z. Macek a V. Janda, s nimiž jsme zakládali klinickou elektromyografii. T. Sereghy je osobnost, přítel, s kterým mě dodnes pojí pacienti i společný koníček, myslivost. Nemohu vynechat P. Kalvacha, s nimž jsme publikovali v roce 1988, 1997 a 2010 monografii, kde jsou uvedeni naši první pacienti s operacemi kavernómů kmene. Mnoho let jsme přátelé s I. Štětkářovou, E. Medovou a L. Svobodou. Z patologie musím jmenovat T. Jirásku a skvělého přítele V. Mandyse. Porodnici jsem zavázán osobně. V roce 1964 se mi zde narodila dcera. Dostal jsem tehdy do vojenského útvaru informaci, že manželka byla přijata pouze pro teploty. Ráno v porodnici mi sestra řekla, že mám dceru Danu. Odmítl jsem to jako omyl. S manželkou jsme se předem domluvili, budeme-li mít dceru, bude se jmenovat Andrea. Rozmyslela si to. Vzápětí na lehátku přivezli obě krásné holky, šťastnou manželku a naši Danduličku. Nikdy v životě jsem nebyl tolik dojatý, a tak šťastný. Ženě jsem mohl dát jen kytičku, kterou jsem rychle namaloval. Od té doby mě pojí přátelství s doc. B. Svobodou, děkanem, primátorem, politikem a také lyžařským kamarádem. Léta jsme přátelé s chirurgem F. Vyhánkem. Na hematologii pracuje sportovec J. Novák, jehož život i kariéru s potěšením sleduji od roku 1972, od jeho dětství. S plastickou chirurgií mě

pojí J. Kozák, externí spolupracovník, s kterým jsme zakládali chirurgii lební baze. Z ortopedické kliniky musím jmenovat O. Čecha, legendu oboru a od 70. let mého přítele. Velice mi za normalizace pomohl při obhajobě doktorátu věd. Na ORL klinice se stal přednostou M. Chovanec, který vyrostl na ORL klinice ve FN Motol. Spolu s R. Rokytou se léta zabýváme bolestí. Přijímal mě v roce 2013 do řad akademiků. Na 3. LF UK také vystudovala moje vnučka Tereza. Při studiu nikdo nesměl vědět, že patří ke mně. Zakázala to. Nemohu vyjmenovat celou vědeckou radu, ale rád bych jmenoval všechny. Nejsem závistivec, ale C. Höschlovi, nyní příteli Cyrilovi, závidím. Nejen, že dal 3. LF UK zcela moderní náplň, nejen, že je nedostižným psychiatrem, nejen, že je skvělým muzikologem, ale závidím mu paměť, která přesahuje mou představitost. Děkanovi M. Andělovi, léta příteli Michalovi, vděčím nejen za ocenění všemi poctami 3. LF UK, ale i za to, že honoroval nejslavnější osobnosti světové neurochirurgie, G. Yasargila a M. Samii. Stalo se tak v roce 2012 při mém předsednictví na kongresu Středoevropské neurochirurgické společnosti.

Na Neurochirurgické klinice se mohu plně realizovat. Nejen na ambulanci, ale také na sále a ve službách. Pomáhám tak klinice pokrýt 24 hodinovou dostupnost veškeré péče. Za měsíc mám obvykle 7 služeb na telefonu. Kolegové mi do bytu pošlou na počítač snímky přijatého pacienta. Za 20 minut jsem na sále v FNKV, často i v noci. Operace leckdy trvají mnoho hodin. Hřeje mě, že dychtiví mladí kolegové mohou pod mým vedením dělat i nejsložitější operace. Nejen standardní dekompresivní kraniotomie a někdy obtížné stavění krvácení při epidurálním hematomu, ale i výkony v zadní lební jámě, spondylochirurgické operace, a hlavně končetinová i ztrátová poranění nervů. S napětím i léta sledujeme osudy společně operovaných pacientů. Nezažil jsem větší radost, než když jsme s M. Ouzkým za rok zjistili, že po mikrochirurgické rekonstrukci n. mediani i n. ulnaris pomocí n. suralis má operovaná mladá žena normální funkci ruky. Výsledek, který může závidět kterékoliv světové pracoviště. Fandím všem mladým kolegům, když na souborech, které by sami nemohli operovat, získávají vědecké hodnosti.

Musím poděkovat za skvělé vztahy dalším lékařům. Nejen, že mi s úklonou otevírají dveře. Primářovi F. Šámalovi, L. Pekařovi, L. Menclovi, J. Hradeckému, J. Brychtovi, skvělé a krásné intenzivistce L. Nežádalové. Všechny sestry by si zasloužily pomník včetně vrchní O. Tučkové, ambulantních a sálových sester. Rychlý operatér P. Haninec jim dává zabrat. J. Frýdlová, kancelářská duše kliniky mě provází z ÚVN.

L. Houšťava, můj žák z ÚVN, mě provázel až do své předčasné smrti 24. 4. 2014 ve věku 59 let. Byl pracovitý, skromný, jako primář byl pravou rukou P. Hanince. Nekrolog v České neurologii a neurochirurgii, který jsme mu s Pavlem věnovali, nemůže ani po létech odnést smutek nad jeho předčasným úmrtím.

Prof. P. Haninec, CSc.

Patří k našim současným nejlepším neurochirurgům. Programově se brání medializaci své osoby. Narodil se 29. 3. 1958, promoval v roce 1983. Skvělou průpravu pro vědeckou práci a neurochirurgii získal v Anatomickém ústavu. U mne na Neurochirurgické klinice působil v letech 1989–98. V neurochirurgii není nikdo, kdo by měl tak strmý odborný růst. V roce 1989 atestoval z chirurgie a získal CSc., v roce 1996 habilitoval a v roce 2002 se stal nejmladším profesorem v oboru. V roce 1998 založil na 3. LF UK neurochirurgické oddělení, které se 15. 4. 2003 stalo klinikou. V období 2003–10 byl proděkanem. V roce 1998 mě pozval k spolupráci. Můj neúspěšnější žák se stal mým šéfem. P. Haninec naplňuje Kuncovo heslo, že žák není hoden svého učitele, když jej nepředčí. Skvěle rozvíjí mou školu chirurgie poranění nervů a brachiálního plexu. Neurochirurgická klinika 3. LF UK se v této oblasti stala v ČR nezastupitelnou. I ve světovém měřítku patří na špici. Klinika pod jeho vedením nejenže rozvíjí celou neurochirurgii, ale zaměřuje se na ty nejsložitější výkony. Dělá mi velkou radost, že si mě bere k nejtěžším operacím v mozkovém kmeni, v zadní lební jámě a svěřuje mi své asistenty, abych je vedl ve službách. Pavel je štíhlý, vysoký a neuvěřitelně rychlý. Než já se na sál obléknu, Pavel už operuje. Asi to souvisí s tím, že P. Haninec je velmi úspěšný lovec; jeho vášněmi jsou africká safari, pilotování a fotografování.

Klinika ORL a chirurgie hlavy a krku 1. LF UK, FN V Motole (1997– dosud)

Další příklad štěstí, které jsem v životě měl. Ihned po odchodu z ÚVN mě prof. J. Betka pozval ke spolupráci. Oficiálně jsem byl přijat 27. 4. 1998 na malý úvazek. Vybudovali jsme tak jedinečné pracoviště chirurgie lební baze, kde se opravdu denně uskutečňuje interdisciplinární spolupráce neurochirurga s ORL. Za 20 let jsme operovali více než 500 vestibulárních schwannomů (vs). Do jejich operace jsme zavedli všechny moderní metody včetně radikálních operací, zachování sluchu a jeho náhrady, v r. 2000 implantaci sluchové elektrody do kmene, endoskopii a moderní způsoby předoperační přípravy a pooperační péče. Zavedli jsme všechny metody přímé i zkrřížené rekonstrukce lícního nervu. Unikátní spolupráce vedla k obhájení řady grantů, vědeckých i pedagogických hodnotí. ORL klinika se tak mohla zařadit mezi světově respektovaná pracoviště lební baze a léčby VS. Zásluhy na tom má celá armáda pěšáků, ale i důstojníků a generálů s nejvyšší medicínskou erudicí. Zmiňuji se jen o některých. Jsou nejen z ORL, ale i z ostatních klinik ve FN V Motole. Bez J. Najberta, I. Scholzové a jejich skvělé anestezie a pooperační péče a také K. Cvachovce, Z. Havelky a M. Peličovské by to nešlo. Ani bez CT a MRI diagnostiky J. Lisého a dříve T. Belšana. Monitorování funkce nervů po léta dokonale zajišťuje J. Kraus z Kliniky dětské neurologie. Pooperační péči svědomitě řídí internistka H. Kubátová. Ze skupiny chirurgie lební baze se musím zmínit o M. Chovancovi, dnes přednostovi ORL kliniky na 3. LF UK, o J. Skřivanovi, nyní přednostovi Dětské ORL kliniky ve FN Motol, o J. Boučkovi, Z. Čadovi, Z. Fíkovi, kteří dělají nejen kraniotomie. Do týmu patří P. Jablonický, svědomitý primář a J. Kluh, jeho nástupce a vynikající otolog, J. Klozar, zástupce přednosta, operující nejsložitější maligními pacienty, J. Lukeš, zobrazovací expert, M. Taudy, který umí všechno, stejně tak jako M. Zábrodský a P. Laštůvka, který operuje štítné žlázy bez poškození nervů a šetří nám tak práci.

Zázrak, o kterém píší, by nevznikl bez mimořádného vedení a skvělé hlavy. Je jí **J. Betka, prof., DrSc., FCMA**. Kamarád Honza, vedle Z. Kunze můj druhý učitel, spolupracovník, a dokonce přítel. Narodil

se 12. 1. 1949, promoval v roce 1975, habilitoval v roce 1986, DrSc. obdržel v roce 1989 a profesorem se stal o rok později. Kliniku ORL a chirurgie hlavy a krku 1. LF UK vedl od r. 1986 do r. 2016, tedy 30 let. Byl jsem 20 let svědkem, že vedl geniálně. I jeho odchod z vedení kliniky byl mistrovský tah. Musel mít výjimečné sudičky. Vybavily jej mimořádným nadáním, jazykovým i manuálním a charismatickou povahou, vždy usměvavý, geniální stratég. J. Betka se obklopoval a přitahoval ty nejschopnější (tedy i mě), protože sám je ještě schopnější.

Z následujících řádků čtenář pochopí mé superlativy. Operace nádoru n. VIII, které spolu 20 let děláme, patří k nejsložitějším a trvají i celý den. Sedíme vedle sebe u mikroskopu. Za život jsem operoval se stovkami lékařů. Nezažil jsem nikoho tak učenlivého, trpělivého a při tom tak zručného, jako je Honza. Dnes si myslím, že i on mě tak vnímá, až na tu trpělivost. Stala se z toho čtyřruční hra na jeden klavír. Tím klavírem je nádor nemocného. Operace mají část více neurochirurgickou v mostomozečkovém koutu a otologickou ve skalní kosti. Před operací se domlouváme: „Dnes budu dělat neurochirurga já, ty, Edo, zase uděláš otologa.“ Za léta není problém se střídat. Musím konstatovat, že i z celosvětového hlediska je taková souhra a zastupitelnost ojedinělá. Umíme všechny přístupy. Úředníci vedou kompetenční spory, mají-li se tyto operace dělat na ORL, nebo na neurochirurgii. Operace patří do chirurgie lební baze a ta je založena na interdisciplinární spolupráci. Mají se dělat tam, kde vznikly technické, a hlavně personální podmínky, kde se umí všechny přístupy a kde se pacienti koncentrují. Operační výkon je pro osud pacienta rozhodující, ale stejně tak předoperační a pooperační péče. Operují-li se tyto nádory na neurochirurgii, musí být zajištěno ORL zázemí a naopak. Považuji za neetické pacienta jen ozářit Leksellovým gama nožem a několik let se o něj nestarat.

Od r. 2017 vede kliniku **profesor J. Plzák, PhD.**, vynikající sportovec. Vede ji ve stejném duchu. Výkony podle celosvětového trendu posouvá k endoskopii. Jak prof. Betka, tak prof. Plzák nejsou jen odborníci. Jsou to vrstevnaté sportovní a společenské osobnosti. Netušil jsem, že díky nim posledních 20 let seniorského věku prožiji obklopen krásnými sestrami, spoustou přátel, skvělými kongresy doma

i v zahraničí, maškarními večírky a nesčetnými přípítky k narozeninám, vědeckým hodnostem, svatbám i k narozeným dětem.

Traumatologické oddělení ve FN V Motole

Po mém odchodu z ÚVN 1997 jsem přechodně na malý úvazek pracoval i na traumatologickém oddělení. Přestože jsem v Motole 20 let, na dětské neurochirurgii jsem operoval pouze s M. Holubem, zručným neurochirurgem. Několik složitých operací v zadní lební jámě dopadlo na výbornou. Po letech to mohu říci, protože naši dětské pacienti se jako dospělí zapojili do normálního života.

Ortopedická klinika FN Na Bulovce (1997–2008)

Pracoval jsem zde na částečný úvazek od 1. 4. 1997 do 1. 6. 2008, také na katedře spondylochiurgie IPVZ. Když jsem musel odejít z neurochirurgie v ÚVN, **profesor P. Dungal**, ikona naší ortopedie, mi poskytl možnost věnovat se operacím páteře a spolupracovat s L. Tóthem. Na oplátku jsem ortopedii poskytoval servis při končetinových poraněních nervů. S týmem kliniky tak vznikla spolupráce sloužící hlavně pacientům, ale i nám lékařům. Přispěl jsem k obsáhlé ortopedické monografii, k obhájení vědeckých titulů a získání Hlávkovy ceny a dalších uznání. Spolupráce i po zrušení mého úvazku pokračuje na 3. LF UK ve FN KV. P. Dungal, můj přítel Pavel, se po hrůzostrašné autohavárii v r. 2009 vrátil ze záhrobního do plnohodnotného života, který vždycky vedl. Bůh nad ním držel ruku. Plně si to zaslouží. Nejen pro to, že operoval prezidenty, V. Klause v r. 2008 (kyčel) a M. Zemana v r. 2012 (palec nohy), ale hlavně za 13 000 dalších operací, také u dětí.

Neurochirurgické oddělení,

Neurochirurgická klinika v Ústí n. L. (1997–dosud)

Na neurochirurgii v Ústí n. L. jsem operoval v letech 1997–98 pouze externě, zejména na pozvání nynějšího přednosty prof. M. Sameše, CSc. Přátelské vztahy i na mezinárodní úrovni rozvíjíme stále. Když byl jmenován 1. 11. 1997 primářem, zval mě, aby se přesvědčil, že co říkám o mikrochirurgii, je pravda. Když jsem odstranil radikálně

kraniofaryngiom (pacient nemá recidivu ani za 20 let) a odstranil tumor zadní lební jámy, který 2x pouze zmenšili, a ještě jsem u pacientky rekonstruoval lícní nerv, uvěřil. I když jsem nebyl přímým učitelem M. Sameše, považuji jej za jednoho ze svých nejnadanějších žáků. Podporoval jsem jej při habilitaci a při profesorském řízení v r. 2012. Pracoviště se pod jeho vedením stalo 31. 8. 2017 Klinikou neurochirurgie Fakulty zdravotnických studií Univerzity J. E. Purkyně. Díky mezinárodním kurzům, publikacím a účasti na většině světových kongresů neurochirurgie a chirurgie lební báze získal M. Sameš sobě i klinice světovou pověst. Také operacemi v Japonsku, v Ústí n. L. a kurzy v Praze spolu s T. Fukushima.

Bylo skvělé jej prosadit do Výboru chirurgie lební baze Světové neurochirurgické společnosti v roce 2008. Dělá mi velkou radost, že mně Martin podporu vrací. Bylo pro mne ctí napsat v r. 2016 dvě kapitoly do první monografie o lícním nervu, jejímž je s P. Vachatou hlavním autorem.

VI. Otevřený svět

Sovětská Potěmkinova neurochirurgická vesnice a propaganda

Předesílám, že si velice vážím celé plejády ruských vědců, I. M. Sečenova a hlavně nepřekonatelného I. P. Pavlova. Celý život se těším z ruské literatury, výtvarného umění, hudby.

Za totality jsem byl obklopen sovětskou propagandou stále. Uvádím jen střípky. V časopise Svět sovětů č. 29, 1963 bylo uveřejněno, že sovětský neurochirurg B. Ogněv úspěšně nahrazuje poraněné nervy „nejjemnějšími kovovými dráty“. Článek uchovávám jako perlu. Měl jsem to pochválit a na klinice používat. Když jsem to redaktorům označil za „nehoráznou kravinu“, což i redaktoři po mém vysvětlení pochopili, nesměl jsem to do časopisu napsat. Po roce 1972 se defekty poraněných nervů mikroskopicky začaly nahrazovat vlastními kožními nervy, z n. suralis. Byla to revoluce. Sovětský lékař Jumašov je začal používat na překlenutí přerušené míchy. Byl to podvod. Obalamutil tak vlastní komunistickou stranu, spoustu ochrnutých, u nás zpěvačku M. Gombitovou. Za přítomnosti Rudého práva jsme měli posvětit její používání v ČSSR. Budiž řečeno ke cti doc. V. Benešovi, že jsme spolu metodu veřejně odsoudili jako nehorázné šarlatánství.

V období normalizace, když jsme nesměli na Západ, posílal jsem služebně 8 let žádost na Neurochirurgickou kliniku Vojenské lékařské akademie v Leningradě. Bylo to možné až v roce 1985, když se do čela SSSR dostal Gorbačov. Bylo zdůrazněno, že jedu na stáž, abych se od sovětských lékařů něco naučil. Na Neurochirurgické klinice u generála Chilka pak bylo jasné, proč nás nepouštěli ani do SSSR. O mikrochirurgii jen slyšeli. Sovětská propaganda bránila kontaktu s námi. Všichni v SSSR byli informováni o naší zaostalosti. Že se jim v Rusku špatně daří, protože nám posílají potraviny, abychom se měli dobře. Také, že pro náš lepší život v r. 1968 museli obětovat své životy. Ze sovětské neurochirurgie jsem se nemohl naučit nic. Získal jsem však neocenitelné zkušenost o střelném a střepinovém poranění hlavy z Afghánistánu. Vojenská lékařská akademie zde měla trvale rozvinutou nemocnici. V r. 1965 jsem se krátce dostal na neurochirurgii do Oxfordu

k věhlasnému lordovi J. Pennybackerovi. Jaké bylo mé překvapení, když jsem zjistil, že se zde učí moderní neurochirurgii mladý A. Konovalov, budoucí vedoucí Burděnkova institutu v Moskvě. Setkal jsem se s ním 1971 v Praze a pak na světových kongresech stokrát, naposledy v roce 2017 na Světovém kongresu v Istanbulu. Tykáme si. Do neurochirurgie nepřinesl skoro nic nového, pouze, že operoval sestavy gigantických nádorů. Stal se vyznamenávanou ikonou Světové neurochirurgické společnosti. Představitel země, která nás dostala do 20 let trvajících žaláře. Z celého diktátorského sovětského bloku vyšla jediná pokroková myšlenka. Tou je balónkový uzávěr aneurysmat, kterou v r. 1974 publikoval v J. of Neurosurgery F. A. Serbiněnko. Používal k tomu preservativ. Málo se ví, že katetrizační techniky, na kterých je metoda založena, se F. A. Serbiněnko učil v ÚVN od našeho radiologa J. Breta. Veškerý pokrok neurochirurgie, který jsem za svých 80 let života zažil, vznikl jen v demokratickém kapitalismu. Vedl k ohromujícímu snížení mortality a morbidity v neurochirurgii. Pokrok lidstva vzniká v demokratických poměrech, a ne v diktátorských režimech.

Severní Amerika – jak jsem ji objevil v roce 1993

Ameriku jsem mohl objevit až v 56 letech, když jsem se, jako většina z nás, dostal v r. 1989 ze sovětsko-komunistického vězení. Dostával jsem z USA řadu pozvání. Byli zvědaví, zejména P. Jannetta z Pittsburgu, zda je pravda, že někdo za železnou oponou zavedl jako samouk jejich moderní metody. Také L. N. Sekhar nevěřil, že jsme mohli dělat operace v lební bazi bez něj.

Cesta s manželkou se mohla uskutečnit až v r. 1993, když jsem získal finanční prostředky, také od mých spolužáků z exilu: zejména od skauta Z. Vícha ze Společnosti pro vědy a umění ve Washingtonu. Cestu a pobyt v New Yorku sponzorovali přátelé z ČSA, a tak jsem mohl v pilotní kabině krátce držet knipl při letu nad Atlantikem. Do smrti nezapomenu na přistávací plochu Kennedyho letiště.

Během dvouměsíční cesty do USA jsem jako „visiting professor“ stážoval na 6 vědeckých institucích, přednesl řadu přednášek a někde i operoval. Největší zájem byl o to, jak jsme mohli koupit s pomocí národní

sbírky Leksellův gama nůž (LGN) a o mikrochirurgické operace vůbec, hlavně v mozkovém kmeni. Jméno prezidenta Havla všude otevíralo dveře. Navštívil jsem The New York Academy of Science a University of Medicine and Dentistry v New Jersey. Ve Washingtonu jsem pracoval u L. N. Sekhara v University Medical Center. Ve Světové neurochirurgické společnosti (WFNS) se od té doby stále podporujeme. V Bethesdě jsem navštívil NIH Medical Center a tamní laboratoře základního výzkumu. Na univerzitě v Pittsburgu jsem byl hostem slavného P. J. Jannetty, zakladatele MVD. Nevěřil, že bez školení jsem zavedl jeho revoluční mikrovaskulární dekompresi (MVD) k léčení lícního hemispasmu, kterou publikoval v roce 1977 a já jsem ji zavedl v komunistické izolaci již v roce 1983. Byli jsme jedni z prvních, kdo jsme metodu natočili na video. V Pittsburgu jsem operoval a vedl i mladé residenty při operacích aneurysmat. Prof. A. R. Moller zde EMG analyzoval patofyziologii vzniku hemispasmu. Pracoval u něj později můj as. D. Urgošík. Spolu s prof. L. D. Landsfordem jsme pro Českou televizi udělali propagační film k zavedení LGN v ČR. V Charlottesville jsem stážoval i operoval na Virginské univerzitě. Přednosta prof. J. A. Jane s českými kořeny mi otevřel náruč dokořán. Později se z mé iniciativy stal čestným členem naší neurochirurgické společnosti JEP. Během mého pobytu na Virginské univerzitě vznikla přátelství s prof. E. Lawsem, s prof. N. F. Kasellem a pokračovalo zejména s prof. V. V. Dolencem. Prof. L. Steiner zde založil jedno z prvních LGN center. Než v roce 2013 zemřel, varoval svět před jeho nadužíváním. Po návratu z USA a také z Mexika jsem napsal obsáhlou zprávu která byla z hlediska srovnání našich úrovní zdrcující. Mimo jiné jsem v ní psal: „U nás panuje obecná představa, že naše neurochirurgie má vysokou úroveň a že obyvatelstvu poskytuje špičkový servis. Cesta ukázala, že mezi naší a špičkovou neurochirurgií v USA je velká propast. Až na výjimky naše neurochirurgie, zejména za dobu normalizace, skoro vymizela ze světového odborného povědomí.“

Mexiko 1993

Na závěr cesty do USA jsem se účastnil 10. světového kongresu v Acaapulku v Mexiku. Se spolupracovníky jsem na něm přednesl 5 přednášek. Umožnila to má předchozí návštěva USA. V Mexiku jsem navštívil

nemocnice v Mexico City a sopku Popocatepetl. Pro mne je kongres v Acapulku posvátný. Na osobní pozvání prof. G. Yasargila, největšího neurochirurga minulého století, jsem ve velkém sále přednesl zkušenosti s operováním kavernómů v mozkovém kmeni. Mou přednášku označil jako nový směr, jako „funkční mikrochirurgii“. Byl jsem asi první, kdo při operacích v kmeni důsledně používal monitorování funkcí s mikrochirurgií. Dnes je její používání samozřejmostí.

Severní Amerika dosud

Spojené státy mají dvě neurochirurgické společnosti. Jsem jejich členem. Úzce spolupracuji s organizací Congress of the Neurological Surgeons (CNS). Vydává jeden z nejprestižnějších časopisů oboru, Neurosurgery. Jsem členem jeho redakční rady. Spolupracuji také s americkou společností lební baze. Účastnil jsem se řady jejích kongresů, v roce 2003 také na Havaji. V kanadském Vancouveru jsem se v roce 2008 účastnil 5. světového kongresu chirurgie lební baze. Od roku 1993 jsem skoro každoročně i se spolupracovníky na nějaké odborné akci v USA. Např. v roce 1994 to byl pobyt u věhlasného anatoma A. Rothona, Jr. v Orlandu na Floridě s Midax Rex kurzem, v r. 1996 také s kurzem v San Diegu na 2. světovém kongresu chirurgie lební baze. V roce 2003 pak to byla stáž v House Ear Institute v Los Angeles s implantacemi sluchové elektrody do mozkového kmene. V poslední době jsem na pozvání přednášel na výročních kongresech CNS v Chicagu (2012), v San Francisku (2013), v Bostonu (2014) a v New Orleans (2015).

Prezidentská přednáška Centrální evropské neurochirurgické společnosti (CENS) 2012 v Chicagu na výroční schůzi Congress of the Neurological Surgeons (CNS) USA

Moji prezidentskou přednášku vyslechlo několik tisíc neurochirurgů z USA a celého světa. Ovace, skvělá atmosféra. Bylo to jako na olympiádě se dostat na stupně vítězů, slyšet českou hymnu. Malá CENS a hlavně ČR, oceněná CNS, druhou největší neurochirurgickou společností v USA.. Publikovanou přednášku přikládám v originále, aby si každý mohl udělat svůj úsudek. Proč? Výbor ČNCHS JEP mě 15. 10.

2013 nechal projednat etickou komisí, údajně po žalobě dr. Barsy, pro „nevhodnou sebe prezentaci“. Etická komise vedená J. Náhlovským, bývalým komunistickým přednostou Neurochirurgické kliniky v Hradci Králové, oznámila 6. 2. 2014 e-mailem veřejnosti po roce „vyšetřování“, že E. Zvěřina je nevinný. Nikdo se mnou nejednal. Stalo se to 25 let po listopadu 1989. Nechávám na čtenáři, aby si udělal úsudek o celé „kauze“ sám. V r. 1993 po návratu z USA jsem byl vyšetřován prověřkovou komisí složenou z bývalých straníků. V roce 2014 po 25 letech demokracie opět po úspěchu v USA jsem byl vyšetřován výborem ČNCHS. Chtěl bych věřit, že se v mém případě nejedná o žádnou strategickou bitvu o západní nebo východní směřování naší země. Že jde o lidské povahy. Utni hlavy, které přeční, my průměrní jsme věční, jak říká J. Žáček. Vše uvádím jen proto, že naše skvělá neurochirurgie má i tuto tvář.

Světová neurochirurgická společnost,

World Federation of Neurosurgical Societies (WFNS)

Této organizaci jsem s nadšením věnoval velkou část profesionálního života. Byla založena v roce 1955. Sestává ze 130 společností, z 119 národních, 5 subkontinentálních a kontinentálních a 6 přidružených společností a sdružuje 49 000 neurochirurgů z celého světa. Jako olympijské hry pořádá každé 4 roky velký světový kongres a v mezidobí 2 let další kongres. V r. 2017 se rozhodla pořádat světové kongresy každé dva roky.

V čele je sjezd delegátů a výkonný výbor. Československá neurochirurgie se stala členem WFNS v roce 1963. Ani po sovětské okupaci nebyly kontakty s WFNS zcela přetrhány. Dokonce Z. Kunc in memoriam obdržel v Torontu (1985) medaili WFNS. Já jsem patřil mezi ty, kdo jsme měli skoro na 20 let zákaz styku se Západem. Od získání svobody v r. 1989 jsem se o to intenzivněji snažil sebe a naši neurochirurgii do Světové neurochirurgické společnosti integrovat. Snažili jsme se o to všichni. Od 10. kongresu WFNS (1993) v Acapulcu jsem se jako zvaný řečník a později jako delegát Středoevropské neurochirurgické společnosti a člen výboru chirurgie lební baze aktivně účastnil všech kongresů jak WFNS, tak většiny dalších kongresů. Nemale úsilí jsem

proto věnoval tomu, aby se kongres WFNS v roce 2017 konal v Praze, bohužel však Turecko bylo ekonomicky silnější.

Cením si stovek neurochirurgických přátel ze všech kontinentů a zemí světa. Skoro všichni čestní prezidenti WFNS se stali mými přáteli a navštívili ČR. Ze všech 30 jmenuji jen několik: Gazi Yasargil, Armando Basso, Jacques Brotchi, Maurice Chou, Roberto C. Heros, Abdelslam El Khamlichi, A. Konovalov, Takeshi Kawase, Edward R. Laws, Robert F. Spetzler, Madjid Samii, Lindsay Symon, poslední prezident Yong-Kwang Tu a nynější prezident Franco Servadei, viceprezident Hil-do Azevedo-Filho, sekretář Basant K. Misra, prezident 17. kongresu v Istanbulu Ugur Ture.

Chtěl bych jmenovat stovku dalších skvělých přátel z WFNS z Evropy, USA, Kanady, Brazílie, z Asie, Japonska, Číny, Indie a Dubaje. Uvádím opět jen pár jmen: Anil Nanda, Atul Goel, Ossama Al-Mefty, Evandro De Oliveira, Ling Feng, Imad N. Kanaan, Ram Prasad (Robin) Sengupta, Amir Samii, Christofer Loftus, Fred Gentili, Gail Rosseau, Jacques Morcos, Jose A. Landeiro, Juha A. Hernesniemi, Keki Turel, Nelson M. Oyesiku, Rudolf Falbusch, Tit Mathiesen, Yoko Kato, Vinko V. Dolenc, Ricardo Ramina, Helmut Bertalanffy, Eiji Kohomura, Kenji Ohata, Takanori Fukushima a další.

Středoevropská neurochirurgická společnost, Central European Neurosurgical Society (CENS)

Vznikla v roce 1998 a byla přijata do WFNS v roce 2000. Její vznik byl pragmatický. Západní vyvinuté neurochirurgie nestačily saturovat všechna pozvání na kongresy do všech postkomunistických zemí, a tak se Česká republika, Slovenská republika, Polsko, Maďarsko, Slovensko a Rakousko spojily do CENS. Stalo se tak z iniciativy M. Samii, J. Šteňa, J. Wroňského a také mé. Kongresy ve dvouletých intervalech měly vysokou úroveň. Zakládající sjezd se uskutečnil v roce 1998 v Bratislavě a předsedal mu J. Šteňo. Následoval 1. kongres 2000 (Varšava, prezident J. Wroňski), 2. kongres 2002 (Brno, prezident V. Smrčka), 3. kongres 2004, (Lublaň, prezident V. V. Dolenc), 4. kongres 2006 (Budapešť, prezident I. Nyary), 5. kongres 2008 (Vídeň, prezident K.

Ungersboeck), 6. kongres 2010 (Pultusk, Polsko, prezident Z. Czernicki), 7. společný kongres CENS a CNS 2012 (USA, prezidenti E. Zvěřina a A. Nanda), 8. kongres, plánovaný na rok 2015 do Bratislavy, se uskutečnil až v roce 2017 v Seefeldu v Rakousku jako společný kongres CENS a 7th Olympic INWC, prezidenti E. Zvěřina a M. Sameš. Současným prezidentem CENS je J. Šteňo a vědeckým sekretářem zůstávám i jako čestný člen.

VII. Instituce, zkušenosti, setkání

Česká lékařská společnost J. E. Purkyně (ČLS JEP)

Stal jsem se jejím členem v roce 1968, oficiálně v roce 1970. Z funkce tajemníka Neurochirurgické společnosti jsem byl v roce 1971 vyřazen ambiciózním členem KSČ J. Plasem. Až po 1990 jsem se na čas stal členem výboru České neurochirurgické společnosti (ČNCHS), jejímž jsem čestným členem. Jsem také členem dalších odborných společností s neurovědní problematikou a od roku 1990 zakládajícím členem Společnosti pro neurovědy, o kterou se zasloužili hlavně manželé J. a E. Sykovi. Po sjezdu ČLS JEP 26. 9. 1990 jsem postupně byl místopředsdou, členem revizní komise a členem předsednictva až do roku 2011. V předsednictvu jsem pracoval 21 let. Obdržel jsem Čestnou medaili (1994) a čestné členství (1997). V roce 2017 jsem obdržel zlatou medaili a byl navržen na Purkyňovu medaili, kterou i za mého potlesku obdržel můj kamarád J. Květina. Dlouhá léta jsem byl v redakční radě časopisu ČLČ. Je nehynoucí zásluhou společnosti, že vedle fakult a ČLK je ČLS JEP stále garantem odborné úrovně naší medicíny. Moc mě hřeje, že jsem se na tom mohl alespoň trochu podílet. Když si mě J. Blahoš v roce 1990 vybral za místopředsedu, bral jsem to jako službu nově budované medicíně. Mou silnou stránkou není úřad, ale operační sál. Za 21 let se v předsednictvu vystřídala plejáda skvělých lékařů a také zaměstnanců, naposledy ředitelka E. Ponocná. Nehynoucí zásluha za úroveň ČLS však patří prof. J. Blahošovi, skvělému diplomatovi, polyglotovi a muzikantovi s geniální pamětí. Do smrti mě bude těšit, že si tykáme. Nebyla to nadsázka, když jsem jej k jeho 85. narozeninám označil za „národní památku“.

Česká lékařská komora (ČLK)

Vznikla v roce 1990 ze zákona. Účastnil jsem se jejího složitého založení. Snažili jsme ji vytvořit tak, aby nové demokratické zdravotnictví zajišťovalo tu nejpokrokovější péči pro všechny. Nejen pro majetné, jako někde na Západě. Legislativa však zapoměla vznik ČLK zajistit finančně. Hrozilo, že pokud se zakládající sjezd neuskuteční do daného termínu, ČLK vůbec nevznikne. Byl jsem to já za předsednictvo ČLS, kdo

podepsal půjčku 1 milion korun na její založení. V historii ČLK by se mělo uvádět, že se o její vznik zasloužila ČLS. Vždycky jsem prosazoval povinné členství všech doktorů. Leželo to v žaludku všem, kdo se chtěli na zdravotnictví jen přiživovat, také V. Klausovi. Být lékařem je jako být řidičem. Všichni se musí bez výjimky podrobit stejným pravidlům. Historie ukázala, že založení ČLK bylo nutné. Oceňuji její časopis *Tempus Medicorum*. Za posledních 27 let jsem se účastnil řešení řady problémů s jejími prezidenty, nyní M. Kubkem. Nebylo to vždy snadné.

Chirurgie lební baze. Podíl na jejím vzniku

Na interdisciplinárním vzniku nového oboru se podílely hlavně neurochirurgie, otorinolaryngologie (ORL), maxilární chirurgie a plastická chirurgie. Za historický mezník jejího vzniku lze označit konferenci v roce 1992 v Hannoveru a za zakladatele neurochirurga M. Samii a otorinolaryngologa W. Drafa. ČR se stala jednou ze zakládajících zemí Mezinárodní společnosti chirurgie lební baze. Bylo to možné proto, že jsme spolu s J. Kozákem, maxilofacilárním chirurgem založili v roce 1990 Českou studijní skupinu chirurgie lební baze. Byli jsme i zakládajícími členy výboru Evropské společnosti chirurgie lební baze. Spolupracovali s námi P. Voska a Z. Voldřich z ORL. Hřeje mě, že moji žáci mě jmenovali doživotním čestným předsedou. Spolu J. Kozákem jsme byli u nás první, kdo při operacích použili vaskularizovaný kožně svalový autotransplantát. O historii oboru je bohatá literatura i u nás. Mezinárodní společnost chirurgie lební baze pořádá pravidelné konference po celém světě. Přednášel jsem skoro na všech. Světová neurochirurgická společnost, World Federation of Neurosurgical Societies (WFNS) založila z iniciativy T. Kawase také výbor chirurgie lební baze. Podařilo se mi prosadit do výboru také prof. M. Sameše, který obor iniciativně rozvíjí. Mám radost, že se chirurgie lební baze stala samozřejmostí na většině neurochirurgických a ORL klinik u nás. V ČR je však jediné pracoviště chirurgie lební baze, kde jsou zaměstnáni jak ORL lékaři, tak neurochirurg na klinice ORL a chirurgie hlavy a krku na 1. LF UK ve FN v Motole.

Leksellův gama nůž (LGN), stereoradiochirurgie v Nemocnici Na Homolce

Instalace LGN v roce 1992 patří k tomu nejlepšímu, co nám přinesla sametová revoluce. Zasloužil se o to prof. F. Janouch se svým geniálním mozkiem fyzika, disident, zakladatel Nadace CH 77 a přítel V. Havla. LGN si národ koupil prostřednictvím sbírky „Míša“.

Jak se stalo, že mohu říkat, že je LGN také moje dítě? Byl to hektický počátek 90. let. Ve 2 hodiny v noci mi volal tehdejší ministr zdravotnictví M. Bojar, že F. Janouch chce do republiky ze Švédska získat jakýsi LGN. Měl jsem za čas sdělit svůj názor. Nadiktoval jsem mu okamžitě, že je to skvělé, že musí být instalovaný v bývalém SANOPZu Na Homolce, a že jediným, kdo jej může vést, je doc. V. Vladyka, zakladatel stereotaxe z ÚVN. Všechno se uskutečnilo. Abychom národ přesvědčili, pro televizi jsem s švédským neurochirurgem W. L. Lundquistem připravil film o LGN. Bylo to nutné. Je zvláštní, že proti noži vystupovali radiologové, zejména as. Chodunský. Báli se, že by přišli o dominantní postavení. Mám radost, že LGN v ČR a patří jednoznačně mezi světovou špičku. Zasloužil se o to skvěle V. Vladyka. Dnes LGN vede doc. R. Liščák, jehož habilitaci jsem podporoval, a D. Urgošík, jemuž jsem v roce 1993 umožnil dlouhodobou stáž u P. Jannetty v Pittsburghu.

Těšili jsme se, že LGN definitivně vyléčí např. nádory n. VIII, statoakustického nervu. Že nebudeme muset pacienty poškozovat jednou z nejnáročnějších operací. Obecně se výsledky ozáření poznají za delší čas. Víc než 25 let zkušenosti prokazuje, že metoda LGN byla nadhodnocena. LGN je úspěšná jen u úzkého segmentu pacientů. Připisuje si výsledky nerostoucích, a dokonce spontánně se zmenšujících nádorů. Je to téma na odborné pojednání. Na světové konferenci v Šanghaji v roce 2015 bylo označeno léčení neúspěšně ozářených pacientů kortikoidy jako kriminální akt. Mluvil jsem s L. Steinerem, s jedním ze zakladatelů metody. Ještě před svým úmrtím na kongresu společnosti M. Samii (MASSIN) v brazilské Curitibě v roce 2009 varoval před jejím zneužíváním. Dnes bohužel víme, že LGN v řadě indikací nemůže nahradit operace. Informace pacientovi „Nenechte si otevírat hlavu, my vás vyléčíme“, lze považovat za klamavou reklamu

Stipendium Neuro-Euro, Konto bariéry, Charta 77

Byl jsem při zrodu tohoto nejstaršího projektu Konta Míša, který vznikl při založení Nadace CH 77 již v roce 1990. Je to dílo F. Janoucha a úspěšně jej rozvíjí B. Jirků, současná ředitelka nadace. Již 16 let se nám daří sponzorovat lékaře do 35 let při zahraničních stážích. Výběrová komise, v níž zasedají M. Bojar, R. Liščák, J. Votava a já, tak poslala na stáž do světa desítky neurochirurgů, ORL lékařů a neurovědců.

Objektivní svědectví o podvodech tradiční čínské medicíny

Naši politiku rozhýbaly spory, zda u nás zavádět tradiční čínskou medicínu, dokonce jako vysokoškolský obor, a tím ji vlastně doporučovat našim pacientům. Považuji za svou povinnost varovat. V létech 2014 a 2015 jsem se osobně seznámil jak s tradiční čínskou medicínou, tak se zaváděním moderní „západní“ neurochirurgie do Číny.

Zavádění moderní neurochirurgie do Číny. Čína je již léta integrovaná do Světové federace neurochirurgických společností. Začala budovat ve 20 městech nejmodernější instituty podle vzoru INI v Hannoveru. Byl jsem mezi 80 neurochirurgy, které v roce 2014 prezidentka čínské NCH Lig Feng pozvala na všečínský neurochirurgický kongres do Xianu. Účastnil jsem se i světového kongresu o neurinomu akustiku v Šanghaji r. 2015. Obě akce jen dokládají, že Čína se snaží i v moderní medicíně dohnat a předejít Západ.

Při své cestě po Číně v září 2014 jsem se spolu se skupinou našich turistů podrobil vyšetření a léčení tradiční čínskou medicínou v Pekingu. Jednalo se o Beijing Traditional Chinese Medicine Health Preservation Research Center nebo o Beijing Zhong Yan Wan Kang Hospital of Traditional Chinese Medicine. Vyšetření a návrh léčby tradiční čínskou medicínou lze označit buď jako podvod, nebo jako historickou, turistickou atrakci. Na podiu v čele místnosti byly panely, na kterých vedoucí lékař vysvětloval principy tradiční čínské medicíny. I pro laiky to byly úsměvné údaje o těle a nemocech, byť byly podávány sugestivně.

Sám znám svoje choroby. Diagnózy byly nesmyslné, a ještě nesmyslnější byla doporučená drahá léčba. Když jsem vedoucímu léčiteli řekl, že jsem lékař a že mně povídali bludy, k mému překvapení mi

nabízeli spolupráci. Také tvrdili, že s ČR mají dobré vztahy, což dokládali českou vlajkou v recepci. Z tradiční čínské medicíny jsou racionální a použitelné běžně známé rehabilitační a lázeňské metody.

Obě moje medicínské zkušenosti z Číny z let 2014 a 2015 mě nutí naše politiky, a hlavně všechny pacienty v ČR varovat před podvodnými metodami tzv. tradiční čínské medicíny. Jsou poskytovány hlavně pro komerční cíle. Při vážných organických chorobách je jejich použití neúčinné i nebezpečné. Snahu zavádět do ČR tradiční čínskou medicínu jako rovnocennou vysokoškolskou metodu vedle naší moderní medicíny považuji za podvod na našich pacientech, za veřejné ohrožování nebo za trestné.

Ve „spárech“ korupční policie a justice

Dne 6. 9. 1998 jsem byl na Neurochirurgické klinice v Olomouci u prof. M. Houdka. Kolem 18. hodiny jsem autem odjížděl vrátnicí. Spadlá závora a druhý strážný za autem mi nedovolili odjet, ani vyžádat jinou pomoc. Strážný mi urazil zpětné zrcátko a kopal do auta. Nakonec oba strážní pochopili, že nejsem běžný návštěvník, které okrádali. Policii začali tvrdit, že jsem náhle kulhajícímu strážnému Paličkovi přejel nohu. Vyšetřování na policii skončilo ve 22 hodin v můj neprospěch. Na písemnou stížnost řediteli FN Ostrava doc. MUDr. V. Rýznarovi jsem dostal odpověď, že strážní postupovali dle jeho příkazu. Strážný V. Palička si nechal ošetřit „úraz“ u MUDr. E. Večeřové v Přerově, po RTG sádrou a s bodovým ohodnocením bolestného 26 bodů. Moje tvrzení proti dvěma strážným neuspělo. Měl jsem postiženému Paličkovi platit.

Policejní jednání v Olomouci a Ostravě se táhlo rok, do 3. 9. 1999. Skončilo až tím, že můj soudní znalec prokázal, že rentgeny nohy, a tím i lékařská zpráva Paličky byly podvrženy. Měl jsem kliku. V právním státě by tak jasná situace musela být vyřešena již na místě. Strážní, policie a FN Olomouc na tom však neměli zájem. Proč? Prokázal by se peněžní „tunel“ z prostředků na léčení pacientů k nadbytečným strážným a policii. Policejní, justiční i státní mafie stále ovlivňuje chod státu. Kolika lidem zničila existenci? Můj zážitek je jen nepatrným, ale typickým dokladem právního marasmu... Ani strážní, ani lékařka, která vydala falešnou

lékařskou zprávu a ani ředitel nemocnice, který okrádání asi s policií organizoval nebyli potrestáni.

Moje ekonomie

Na VLA jsem od svých 18 let studoval na státní útraty a po prezenční službě bral jako poddůstojník minimální apanáž. Po dostudování v roce 1961 jsem jako důstojník nebral ani 1 500 Kčs, méně než moje žena, tehdy prodavačka v knihkupectví. Na každodenní život to stačilo, ale na pořízení bytu nebo auta nikdy. Tak na kolo. V celém životě jsem nejvíc vydělával několik měsíců v roce 1968 na neurochirurgii v Utrechtu v Holandsku. Těžko tomu uvěřit, ale za 4 měsíce práce jsem si vydělal na Saaba z druhé ruky, tehdy moderní auto. Mohl jsem dokonce letecky navštívit skoro všechny významné neurochirurgie v Evropě.

V roce 1997 jsem byl přinucen odejít do vojenské penze. Kdybych měl žít ze svého důchodu, musel bych žít skoro jako bezdomovec. Na víc jsem si jako přednosta kliniky a plukovník za celý život nevydělal. Ještě hůře je na tom manželka, úřednice. Dokonce platy z mé seniorské praxe ve 2 nemocnicích a klinikách jsou jen přilepšením. Získal jsem však další titul: „prase – pracující senior“. Je paradoxní, že životní standard mně i mým potomkům umožnily restituce po mé matce a otci. Majetky vytvořili můj děd R. Gasser, továrník, a rodina Zvěřinů, cukrovarníci. Jen to nám s manželkou umožňuje bydlet, mít auto a chalupu, a dokonce i cestovat.

Statečnost

Za 80 let života jsem byl vystaven řadě zkoušek občanské statečnosti, represím nebo sváděním lákavými nabídkami. Bohudík se týkaly jen mé osoby. Nikdy jsem nebyl vystaven fyzickému mučení. Za těchto nenáročných podmínek nebyl problém se chovat statečně a neúplatně. Mnohokrát jsem pak řešil otázku, zda bych při ohrožení života i životů svých blízkých a mučení nekolaboroval a nezradil i spolupracovníky. Ruku do ohně bych za sebe nedal. Když musím hodnotit osudy těch, kdo za drastických podmínek zklamali, omlouvám je. Moje

zloba a pomstychtivost se obrací jen proti těm, kdo mučení působili. Nejvíce proti mocným na vrcholu pyramidy, kteří si nešpiní ruce ani podepsáním rozsudku.

Proč jsem nikdy neemigroval

Do emigrace jsem byl tlačěn okolnostmi a váben pokušením zařídit si zářnou zahraniční kariéru. Jistě bych jí dosáhl. Zejména v roce 1968, kdy se mi otevřel svět půlročním neurochirurgickým působením v Holandsku. Srpnová okupace nás zastihla na dovolené v Jugoslavii. Všichni nám chtěli pomoci. Dostal jsem skvělé nabídky do Holandska a USA. Je to neuvěřitelné, ale na provizorní poštu na pláži jsem dostal od prof. H. Verbiesta vzkaz, že má pro mě místo svého zástupce.

Navíc jsme se nemohli dostat do republiky. S manželkou a čtyřletou Danuškou jsme zoufale bloudili po Vídni a potkávali uprchlíky. J. Němeček nás rozechvěle informoval, že mu Rusáci rozstříleli byt a že všichni z kliniky v ÚVN prchají na Západ. Byl jsem však přesvědčen, že taková stupidita, jako je obsazení republiky, nemůže trvat dlouho. Taky jsem už věděl, že děláme skvělou neurochirurgii a nedovolím, aby ji u nás dělali nějací cizinci, dokonce snad Sověti.

Během prezenční služby a studia na VLA jsem se jen utvrzoval ve vzdoru proti zločineckému komunistickému režimu. Můj vztah k vlasti vysvětlují mé neumělé deníkové verše z roku 1956.

(...)

*pro tu zemi srdce vždycky se budu rvát
jsem srostlý s nekonečnou prostotou dívek, oráčů a hor
o ráji tu nechtě zpívá každý, každický tvor
ach, v tu divnou a nevděčnou zem
se tak rádi, tak rádi nadosmrti přikovem.*

Praotec Čech pro nás vybral nejskvělejší místo na zeměkouli. Poté, co jsem procestoval většinu světa, to oceňuji čím dál víc. Celý život mám v sobě vzdor proti všem, kdo naší zemi škodí. Ať to dělají mocensky, ideologicky nebo s touhou dosáhnout ubohých osobních výhod. Nikdy, ani za miliony, bych neprodal ani kousek půdy, kterou vlastním.

Od dospívání miluji a zpívám zbojnické písničky a v tomto směru oceňuji slovenskou povahu. „Na Kysúci pána není, čo by ma dal do vedení. Ani pán, ani kňaz, čo by ma dal na reťaz.“

Tajemství operačního úspěchu. Fyziologické operování

Řetěz je silný tak, jako je silný jeho nejslabší článek. Pro vyléčení pacienta je důležité zřetězení celé řady okolností. Z. Kunc zdůrazňoval, že pro nás operatéry je operační sál kostelem a operace musí být modlitbou jako bohoslužba pro věřícího. Tam se rozhoduje osud pacienta, pošleme-li jej do nebe, nebo do pekla. Abychom dosáhli výsledku, který odpovídá současné světové úrovni (jiné operace ani dělat nesmíme), musíme být co nejdokonalejší v každém článku operačního řetězce. Jsou o tom knihovny monografií. Také nám Z. Kunc zdůrazňoval, že žák není hoden svého učitele, když jej nepředčí. Musíte mít pro chirurgii vlohy. Opakovaně říkám, že je to jako být virtuóz nebo prvotřídní hráč. Poznáte to tím, že budete o sobě stále pochybovat, ale co bude pro druhé obtížné, vy to budete dělat s lepšími výsledky. Máme-li být úspěšnými lékaři, operatéry, musíme při každé operaci překonávat hranice svých i současných možností oboru. Zaujetí pro neoptimálnější operační výsledek musí přehlušit všechna vaše fyzická a psychická strádání. Vidina horského vrcholu, vidina dokonalé operace a vyléčeného pacienta musí přehlušit všechna vaše utrpení na cestě jako u horolezce R. Messnera. Optimálně by samotný operační výkon neměl pacientovi přinést žádnou novou patologii. Spolu s Z. Kuncem jsme tomu říkali fyziologické operování. Za všechny pooperační komplikace zodpovídáte jen vy jako operatéři a musíte je řešit. Jen tak porostete. Pro ctižádost získat zlatou medaili je třeba přesvědčit celý operační tým. Nevím, zda se mi to vždy dařilo. Nevzpomínám si, že bych za celý život pro fyzické obtíže od operace odstoupil. Drze říkám, že Pán Bůh mě a hlavně mé pacienty má asi rád.

Ruce

Jako chirurg, mikrochirurg, potřebuji mít v pořádku ruce. Dostávám řadu otázek, jak si je šetřím, jak je trénuji, abych zvládl milimetrové

pohyby. Zda pro ně používám nějaký speciální režim, mám-li je pojištěné jako virtuóзовé. Moje odpověď je jednoduchá. Ruce celý život trénuji jakoukoliv těžkou fyzickou prací, abych je měl silné, obratné. Miluji práci se sekerou v lese, i s kamenickým dlátem. Jen nosím většinou rukavice. Milimetrovou přesnost pohybů docilujeme, jako dnes mikrochirurgové na celém světě, sezením v operačním křesle a korekcí zrakem. Křeslo má pohyblivé opěrky na předloktí. Operujeme jen podepřeným zápěstím a prsty. Běžný fyziologický třes rukou korigujeme zrakem při velkém zvětšení obrazu v mikroskopu.

Ruce mně uchvacují od dospívání. Člověkem nás historicky udělala hlava a ruka. Není nic přitažlivějšího než štíhlá ruka ženy. Žádný přístroj není tak skvělý jako ruka klavírního virtuóza. Uchvácen tajemnem jsem si kopíroval Michelangelův dotek Boží a Adamovy ruky. Paříž je mi svatá také proto, že tam jsou Rodinovy sochy rukou. Jeden z mých bohů neurochirurgie H. Cushing má v muzeu v Bostonu odlitek své ruky. V r. 2014 jsem vedle ní neskromně vyfotografoval i svou.

Noční sny

Většinu života mně provázejí dva druhy snů. Jedny miluji, druhé jsou vázány na operace a jsou hororové. Ve snu umím létat nebo chodit po vodě. Provázejí mě celý život. Stačí jen víc intenzivně mávat rukama nebo šlapat vodu a nebo se rovnou pustit ze skály. Nádherné, barevné sny mně dovolily uniknout všem nástrahám, ve vzduchu i na vodě. Létací sny jsou tak přesvědčivé, že věřím, že se mi nemůže nic stát, ani v reálu. Pomáhalo mi to vrhat se na lyžích mezi skály nebo běhat s kopce nebo plavat a jezdit na divokých řekách.

Druhé sny jsou vázány na mozkové operace, většinou s mikroskopem. Je zde spousta rizik, které ohrožují pacienta. Úspěch závisí na instrumentující sestře. Kolikrát jsem měl sen, že pacient má otevřenou hlavu, kde došlo k náhlému krvácení z tepny. Říkám, křičím: „Sestro, co nejrychleji svorku,“ abych zastavil gejzír krve. Nic se neděje. Sestra říká: „Vy jste se zvencnul! Vidíte, že svačím a telefonuju!“ Kouknu a vidím, že sestra má dole ústní roušku, baští chlebiček a u ucha má mobil. Přes úpěnlivé prosby i zoufalý křik se pomoci nedovolám. Navíc pacient

se na operačním stole posadí a říká: „Mě už to nebaví, profesore, jdu domů.“ Chci mu alespoň zašít otevřenou hlavu, z které kouká pulzující mozek. Pacient však odchází ze sálu a personál ještě škodolibě tleská. Probouzím se zpocený. Jsem rád, že sen má dost daleko k realitě. Taky po desetihodinové operaci, když jedu autem nočními ulicemi domů, držím volant a šlapu na plyn a brzdu, nejsem si jist, zda nejedu operačním sálovým mikroskopem s nožními pedály. Na štěstí se nikdy nic nestalo.

Akademik s titulem FCMA

Za socialismu i nyní je asi pro lékaře největším oceněním, když se stane akademikem a dostane se do společnosti vynikajících osobností. Můj učitel Z. Kunc se jím stal v roce 1981. Bylo to v době normalizace, kdy se V. Balaš, prodloužená ruka okupantů, chtěl Z. Kunce zbavit. Byl jsem svědkem toho, že nominace Z. Kunce byla v roce 1980 náhle zastavena. Proč? Údajně proto, že jeho dcera Ivana emigrovala na Západ. Při tom si každý mohl ověřit, že to je záměrná dezinformace. V. Balaš a normalizátoři v KSČ se neštíteli žádného podrazu. Z. Kunc se přesto akademikem stal, ale až o rok později.

Česká lékařská akademie (ČLA) byla založena v roce 2004. Má kolem 70 členů, kteří jsou po návrhu voleni tajným hlasováním. Členové mají nárok na používání titulu FCMA, Fellow of the Czech Medical Academy. Velice si cením toho, že jsem ve svých 76 letech byl mezi akademiky v roce 2013 přijat. Většinou jsou to moji přátelé. Až na výjimky bych je chtěl jmenovat všechny, alespoň geniálního zakladatele ČLA C. Höschla, nynějšího předsedu R. Rokytu, B. Ošťádala, místopředsedu, J. Betku, který mě navrhl, M. Anděla a A. Šedo, mé děkany, T. Zimu, mého rektora, P. Klenera, J. Pirka, P. Pafka, P. Dunгла a další, dříve i J. a E. Sykovy.

Setkání s významnými lidmi

A. Dubček

Za normalizace, kdy jsme nemohli na Jadran k moři, jezdili jsme s rodinou v srpnu na Slovensko na Senecká jezera. A. Dubček zde měl chatu. Hlíдали ho estébáci maskovaní jako rybáři. Setkali jsme se s ním na břehu jezera v roce 1989. Byli jsme v plavkách jako náhodní rekreanti. Při loudavé chůzi podél vody ochotně odpovídal na naše dotazy. Ptali jsme se, proč při okupaci v roce 1968 nepovolal armádu. Čekali jsme, že chtěl zabránit nesmyslnému prolévání krve našich občanů. Šokoval nás odpovědí, že vyrůstal v SSSR. Tak, jako by syn nikdy neměl vztáhnout ruku na byt i nespravedlivě trestajícího otce nebo matku, on by nikdy nevztáhl ruku na Sovětský svaz, kde vyrůstal a jemuž bude vždy vděčný. Další jeho odpovědi, týkající se změny socialistické diktatury na demokratický kapitalismus, ukázaly, že A. Dubček si takový vývoj nebyl schopen představit, nebo dokonce podporovat.

V. Havel

Měl jsem v životě ohromné štěstí a potřásl jsem si pravicí s řadou géniů. S V. Havlem jsem mohl sdílet i pár názorů. Byl s dalajámou a řadou proroků v historii lidstva snílkem. Nechtěl přijmout to, že Bůh nás lidi stvořil ne jako anděly, ale jako nejzákladnější dravce mezi živočichy. Náhoda vedla k tomu, že kuchařka Čirina Košíková v restauraci domu, který jsem restituoval, byla také Havlovou osobní kuchařkou. Profesionálně jsem V. Havlovi zavázán za to, že mi jeho jméno otevíralo v roce 1993 dveře všech univerzit USA. V knihovně V. Havla je moje poděkování v nejprestižnějším americkém časopise *Neurosurgery*. Od V. Havla jsem dostal pozvání na předání ceny J. Langoše. Bylo to 10. 12. 2011. Zesláblý Havel byl na vozíku a jen krátce jsme pohovořili a podali si ruce. Bylo to naposledy. Brzy na to 18. 12. 2011 ve věku 75 let zemřel. Těší mě, že D. Havlová mě zve na všechny akce Vize, nadace Dagmar a Václava Havlových, a že národu stále připomíná největšího prezidenta po T. G. Masarykovi.

V. Klaus

Poprvé jsem se s ním setkal v roce 1989 v divadle Y, kdy nás on, jako komunistický prognostik, všechny povýšenecky poučoval, jak má fungovat nastupující demokracie. Později proměnil Havlovo Občanské fórum na Občanskou demokratickou stranu. Po druhé jsme s ním jednali jako s ministrem financí v roce 1991 na předsednictvu ČLS JEP, prof. J. Blahoš jako předseda, já jako místopředseda. Informoval nás, že asi 2 500 lékařů z minulého režimu je zbytečných. Podle jeho finančních rozborů a evropských standardů je bude třeba propustit. Namítali jsme, že je to naprostý nesmysl. Nechtěl to připustit, tvrdil, že tomu nerozumíme. Ptali jsme se, podle jakého klíče bude doktory likvidovat, zda podle věku, pohlaví, vzdělání nebo barvy očí. Řekl nám, že to není naše starost. Všechno vyřeší tržní mechanismus. Doslova říkal, že vytvoří takové prostředí, abychom se mezi sebou vyštípali. Namítali jsem, že budujeme nové zdravotnictví. Je to jako stavět nový dům. Ten vznikne jen a jen podle návrhu architekta. Říkali jsme, že peníze a tržní mechanismus nelze zanedbat, ale je to jen jedna část stavby fungujícího domu. K žádné dohodě nedošlo. Taky nechtěl připustit, že by si lékaři z daní odepisovali položky, které vydají na kongresy a sebevzdělávání jako např. v Holandsku. S devastací našeho zdravotnictví podle tržního mechanismu s pokřivenými pravidly se nyní těžce potýkáme. Milosti udělené v roce 2013 odsouzeným zlodějům jeho odchod z prezidentské funkce dovršily. Za totality jsme měli prezidenta K. Gottwalda, justičního vraha. Za demokracie byl prezidentem V. Klus, samolibý škůdce republiky.

VIII. Nejlepší nakonec

Manželka Ludmila, rozená Kočová

Narodila se 7. 12. 1938 v Praze. Její předkové pocházeli z Volyně u Strakonice. Její matka Ludmila Hynková se narodila v roce 1906 v Neměticích v domkářské rodině s 5 dětmi. Zemřela v 92 letech. Byla dobrá švadlena, stejně jako už její matka Anna, která se naučila šít ve Vídni. Otec manželky Jiří Kočí se narodil v roce 1905 v Milejovicích, v chudé zemědělské rodině s 5 dětmi. Jako úspěšný stavitel se přestěhoval do Prahy na Vinohrady. Po roce 1948 o všechno přišel.

Moje žena paradoxně, jako potomek buržoazní rodiny, se jen obtížně dostala na Průmyslovou školu grafickou v Hellichově ulici, kde v roce 1957 maturovala. V letech 1958–64 pracovala v Knize n. p. a od roku 1967 až do odchodu do důchodu v roce 1993 v Živnobance. Skvěle se věnovala 2 dcerám a rodině.

Rodinnou legendou o tom, jak jsme se seznámili, se baví i vnoučata. Na konci prázdnin 1958 jsem přijel ze slovenských řek vyhladovělý a špinavý do Prahy. S pádlem v ruce jsem za výlohou knihkupectví Na Příkopě uviděl bohyni. Byla v přiléhavém žlutém tričku s černou hřívou vlasů až po pás. V krámě jsem se nezmohl ani na slovo. Zachránil mě Shakespeare. Knížka o něm byla jen ve výloze. Když mi ji šla vyndat, pozval jsem ji na rande v neděli v 8 hodin ráno. Byla to má jediná šance. Byl poslední den prázdnin a já jsem musel do kasáren do Hradce Králové. Na moje prosebné: „Přijdete?“ se ozvala rajska hudba: „Neříkám, že ne.“ Přesto, že život je někdy krutý, ta hudba mi zní dodnes.

Lída skvěle zapadla do naší vojenské hradecké party. V roce 1961 po hradní recepci vojenských vysokých škol jsme na schodišti sebrali hromady mečíků a v knihkupectví Na Příkopě jsme jimi Lidušku obložili. Svatbu jsme měli 13. 10. 1962 v Praze. V den, kdy jsme se o termínu dohodli, jsem byl až do svatby odvelen na vojenské cvičení. Spousta přátel se pak na svatbě bavila: když jsem měl z kapsy vyndat prstýnky, dlouho jsem je rozbaloval, než cinkly na tácek. Ozval se hurovský smích. Držel jsem v ruce dlouhý toaletní papír, do kterého je Lída zabalila. Opravdu to nebyla moje lumpárna, jak si většina myslela.

Svatby se účastnili ještě naši rodiče, sourozenci a V. Škorpil z Neurochirurgické kliniky ÚVN.

V roce 2008 jsem manželce k 70. narozeninám po společné 3 000 km dlouhé cestě po Britské Kolumbii věnoval fotoknižku se slovy: „Své milence, 46 let manželce, matce dvou krásných dcer, babičce ještě krásnějších pěti vnoučat, tchýni dvou fajn zeťů a celoživotní podílnici na úspěšné profesorské kariéře věnuje za každodenní vrchovatě naplněný partnerský život manžel Eda (M-éda).“

V roce 2012 jsme s rodinou skvěle oslavili 50. výročí svatby. Odvěká moudrost říká: „Krásnou a statečnou ženu kdo nalezne, nad perly je cena její.“

Bohužel nebyl by to život, kdyby k jeho krásám nepatřily složité problémy i nemoci.

Rodina

Máme dvě dcery, Danu narozenou v roce 1964 a Janu narozenou v roce 1969. Také dva skvělé zetě, pět vnoučat (tři děvčata a dva kluky) a jednu pravnučku. Vnoučata jdou svou cestou, jen jedna vnučka je lékařka. Žijí mezinárodně, dvě se svými zahraničními partnery z Ruska a Německa. Potomci jsou naší opojnou radostí a drogou. Dokážou malovat, sportovat i hrát na různé nástroje a pamatovat si Ludolfovo číslo na 100 desetinných míst. Procestovali a prospotovali jsme společně kus adrenalinového světa. Snažíme se, abychom jim i v seniorském věku a počítačovém století stačili a byli *cool* a *in*. Daří se nám to jen částečně.

Milenky, řeky, hory, jezera, moře a nebe

Jako každý normální člověk mám mnoho tváří, skvělých i zavrženíhodných. Jako normální chlap mám taky mnoho milenek, veřejných a tajných. Než umřu, z některých krásných hříchů s nimi se chci vyzpovídat alespoň v těchto vzpomínkách.

Mou první milenkou jsou všechny krásné ženy. Myslel jsem a myslím si na spoustu žen a chtěl bych si s nimi zatancovat. Mou druhou milenkou je **funkce mozku a neurochirurgie**. Té jsem věnoval největší

část života i paměti. Odpovídá to životní realitě, protože jsem funkci mozku a operování věnoval tisíce dnů, ale i noci a snů.

Třetí mou milenkou je naše **nádherná planeta Země**. Připravila mi neskutečné rozkoše.

Jsou to řeky, divoké řeky. Od první Lužnice na kánoji v 10 letech jsem se s řekami miloval na všech plavidlech. Byly to kajaky, pramice, rafty, rychlé tryskové čluny i lodky vydlabané domorodci z kmenů. Byl jsem s nimi v mnoha koutech světa. Sjel jsem asi všechny naše říčky při jarním tání v ledové vodě a udělal asi první sjezd Vydry na Šumavě mezi balvany. Vyjma Arktidy a Antarktidy jsem se miloval s řekami všech světadílů. V Austrálii, na Novém Zélandě s řekou Kaituna se 7 metrů vysokými vodopády, s řekami Evropy, obou Amerik, ve Skalistých horách i pod vodopády brazilského Foz do Iquaçu a na přítocích Amazonky. V roce 2017 jsme s vnoučaty raftovali při tropickém dešti ve Střední Americe v Hondurasu.

Milénka planeta Země má nádherná ňadra, ňadra tisíce svůdných tvarů **pohoří a hor**. Prsa hrotnatých, skalnatých i oblých tvarů, někdy zčásti ukrytá v zelených hlubokých hvozdech, jindy v bílém krajkoví mlh. Hladil jsem je botou nebo výjimečně drásal mačkami a cepínem. Od dětství ta zasněžená ňadra hladím nejružnějšími lyžemi od dřevěných, pomocí telemarkové jízdy až po nejmodernější lyže s carvingovou technikou. Taky s tuleními pásy. Užívat si ta ňadra, jak to bývá, bylo i nebezpečné a proto lákavé. Už v 8 letech jsem pod Davidovkami vlétl až do postroje koně, který na úzké lesní cestě táhl saně. Lanovky ani rolby nebyly. Později to byly stovky jízdy s Horskou službou na slovenských horách, v Tatrách, a hlavně na Chopku. S předškolními dětmi na zádech, mezi lyžemi i na provaze. Po roce 1990 to bylo každoročně lyžování po celých Alpách, hlavně ve Val Thorens, na Novém Zélandu, i v Britské Kolumbii, v Teheránu, a dokonce helikoptérové lyžování na havajské sopce. Také v pouštní Dubaji uvnitř vychlazeného mrakodrapu.

V opěvování milénky Země nemohu vynechat její tělo. Sama se dychtivě odhaluje dobrým milencům. Od hlavy až k patě mi ukázala své **roviny, zvlněné svahy, zarostlé tajemné hvozdy, písčité a kamenité**

pouště a rokliny. Celých 80 let se mi odhaluje u nás, v Evropě, v australském buši, v asijských a afrických pouštích i safari parcích. V Jižní Americe bylo potřeba strhnout její roucho i mačetau. V Severní Americe mi ukázala svá tajemství v parcích s obrovskými sekvojemi a nejhlubšími kaňony. Bos, skoro nahý jsem vedle doutnajícího buše chodil s aboridžinci, australskými domorodci. Nejlepší z možností, jak pomilovat zemi, je v sedle koně. V 8 letech mě na něj posadil rudoarmějský Gruzínec. Abych se vždycky udržel v sedle, mi pomohl vojenský jezdecký výcvik na VLA.

Moje milenka Země mě 80 let oblažuje laskavými i temně vybarvenými pohledy svých milionů **rybníků, bazénů, přírodních, jeskyních i přehradních jezer, zatopených lomů, horských ok a hlavně nekonečných moří a oceánů.** Plaval jsem v nich všemi styly, opálený, nahatý, v plavkách, v neoprénu, s ploutvemi, s brýlemi a šnorchem a s bombami akvalungu na zádech. Na prosluněném povrchu i v jejich 20metrových temných hloubkách. Sám, v týmech, s delfíny, kosatkami, mořskými vydrami, s přízraky mant nehlučně mávajícími křídly nade mnou a nechal se vozit na hřbetech obrovských želv. Není to latina, že jsem si na Havaji sáhl na rozbrázděnou kůži velryb. Plachetníci jsme sledovali vorvaní mládě kojene matkou na Queenslandu v Austrálii. Je nádhera nořit se do těch krásných očí po letu vzduchem z vysoké skály lomu v Hříměždicích nebo u Haškovy Lipnice, v akvaparcích v Mexiku nebo v Dubaji nebo z mol na břehu moře.

Na milování s tak náročnými milenkami nemohlo stačit moje netrénované tělo desetiletí ničené sezením za mikroskopem. Začal jsem je ozbrojovat. Od roku 1970 jsme si s klubem elektroakustiky na Slapech začali užívat vodní lyže. Nejdřív dvě a pak na slalom jen jednu s letným startem z plata za rozjetým člunem. Lyžovali jsme i bez lyží na ploskách nohou. Ve stejné době rozkoš z milování na rybnících, na jezerech v Senici i na mořích umocnil windsurfing. Na vnitrozemské hladké vodě byla radost zvládat měnící se vítr, na moři ve stálém pasátu vysoké vlny. Se závistí jsem v Karibiku letos sledoval vnoučata při surfování s drakem, při kitingu. Tím už moře neoblažím. Kajakem na moři jsem hladil chalupy i pobřežní divoké vlny, proti kterým jsem se na Havaji nemohl dostat

na pláž. Moře jsem brázdil jako člen posádky starého škuneru a kasal plachty, jezdil vodním skútreem, rychlými čluny i luxusními zámořskými plavidly. Uhrančivé nejsvůdnější milenky mají zelenomodré hluboké oči jako hadi. Tu průzračnou barvu s bílým krajkovým vln měla všechna moře, s kterými jsem se za 80 let setkal. Černé, Středozemní, Rudé a další moře spojená s Pacifikem i Atlantikem, Karibik i Mexický záliv.

Každá žena je obklopena oblakem svých vzrušujících hormonů a vůně, co nás přitahují, že i ve snu člověk po ní stůně a myslí, co je v jejím lůně. Šíří je kolem sebe tajemně a jemně. I moje milovaná Země má obklopené téměř **nebem a oblohou a taky mraky**. Měl jsem štěstí, že už jako vyzrálý muž, jsem mohl svírat v pěsti držadlo lana a měl křídla. Na Slapech mě vytáhli vysoko nad hladinu za rychlým člunem. Měl jsem Kristova léta. Byl to zázrak. Od té doby skoro každý rok mě láká paragliding z kopců, za auty a hlavě čluny. Není nic opojnějšího než vítr kol hlavy při stoupání vzhůru a odhodit táhnoucí šňůru. Letět svobodně s termikou jako káně a vidět pod sebou pole, lesy, vesničky a stráně. V roce 2007 jsem si vyzkoušel volný pád ze 4 000 m při tandemovém seskoku. Nejen ve snu používal jsem i cessnu, malé ultralighty, vojenské a civilní helikoptéry a dopravní transkontinentální letadla. Od získání svobody po roce 1989 jsem naši modrou planetu obletěl mnohokrát, se všemi světadily a moři. S piloty, rodinou a přáteli jsem lítal v kaňonech, nad řekami, kouřícími sopkami na Havaji, pouštěmi a těsně kolem vrcholků Skalistých hor s přistáváním na jejich jezerech. Z helikoptéry jsme v roce 2012 pozorovali medvědy a obrovské losy při lovech na Kamčatce. Malíř Picasso měl modré období, které jsem mu v muzeu v Barceloně záviděl. Stejně tak mi z milování Země z oblohy zbývá jen závist. Závist, že ji, opojně modrou, nikdy neuvidím jako kosmonaut z vesmíru.

Závěr

Jsem rád, když v každé knížce najdu na konci nějaký závěr, i když se jedná o životopis, což je vlastně kazuistika. Je možné z 80 let života udělat nějaké závěry? Některé ano. I největší zločinci nebyli potrestáni. Prosperovali většinou ti, co se i bezcharakterně přizpůsobovali podmínkám. Sám touto strategií pohrdám. Rád bych vyslovil některá přání. Rád bych, aby naše geny trvaly „věčně“. Do konce věků. Ať se naši potomci množí. Aby oni i jejich další a další generace prožili nejen šťastný, ale hlavně naplněný život. I když bude mít jakékoliv, dnes nepředvídatelné podoby. Třeba ve vesmíru mimo Zemi.

Další přání se týká neurovědy a neurochirurgie. Ať z nich vzniknou jakékoliv obory, zapřísahám budoucí pokolení, aby sloužily prosperitě lidstva. Ne aby obor dělali kariéristé, poškozující pacienty a poškozující smysl nádherného, fascinujícího oboru lidské inteligence, jakým neurochirurgie a výzkum mozku jsou. Oboru, kde mozek poznává a léčí sám sebe.

Svou autobiografii bych chtěl ukončit modifikovanou Hippokratovou-Zvěřinovou přísahou: Pokud se stanu lékařem, prospěch pacienta a medicíny nadřadím všemu svému soukromému, společenskému, kariéernímu i ekonomickému životnímu úsilí a jednání.

Za profesionální podstatné krácení mého textu pro potřeby edice velice děkuji editorovi J. Veisovi.

Q.B.F.F.F.S. —

K osmdesátinám prof. MUDr. Eduarda Zvěřiny, DrSc. FCMA

Jan Betka

Psát laudace k životním jubileím je zvláštní poslání. Zejména, pokud se týká jubileí, která by se mohla zdát vyšší. Jsou však unikátní výjimky, kdy vlastně si připomínáme jubileum, jehož číslo je vyšší, ale jubilant stále nepochopitelně mlád. A to je právě případ prof. MUDr. Eduarda Zvěřiny, DrSc., FCMA. Náš osmdesátník se právě vrátil z hor, kde jezdí na sjezdových lyžích, skáče padákem, potápí se v moři, štípe dříví, jezdí na raftech a zejména je schopen vydržet hodiny bez přestání na operačním sále a plně se soustředit.

Eduard Zvěřina se narodil 27. února 1937 a vystudoval Vojenskou lékařskou akademii v Hradci Králové. Působil ve Fyziologickém ústavu ČSAV a absolvoval postgraduální školení v ÚVN v Praze. Složil atestaci z chirurgie a poté z neurochirurgie. V roce 1982 obhájil doktorskou dizertační práci a v roce 1995 byl jmenován docentem. Poté vedl Neurochirurgickou kliniku ÚVN, kde vystřídal ve funkci prof. Fuska. Od roku 1998 působí na Klinice otorinolaryngologie a chirurgie hlavy a krku 1. LF UK a FN v Motole a dále spolupracuje s Neurochirurgickou klinikou 3. LF UK a Ortopedickou klinikou FN na Bulovce.

Prof. Zvěřina přednesl více než 330 přednášek doma i v zahraničí, publikoval více než 200 odborných prací a 10 monografií. Jeho aktivita se zaměřuje zejména na výzkum základních nervových funkcí u člověka a zavádění nových chirurgických metod. Je průkopníkem chirurgie mostomozečkového koutu, kde dosáhl světového významu. Je stále aktivním členem řady světových neurochirurgických společností.

Prof. MUDr. Eduard Zvěřina, DrSc. FCMA, je výjimečná osobnost české a světové neurochirurgie. Velmi aktivně celoživotně působí pro rozvoj neurochirurgie a zejména pro chirurgii baze lební, aktivně rozvíjí interdisciplinární spolupráci. Je členem České lékařské akademie a mnohaletým členem předsednictva České lékařské společnosti J. E. Purkyně. Je zvaným řečníkem na nejprestižnější světové kongresy, kde vede a moderuje jednání těchto společností.

Prof. MUDr. Eduard Zvěřina, DrSc. FCMA, je nám příkladem nejenom svojí životní aktivitou, ale hlavně neuvěřitelnou empatií k pacientům, kterým je ochoten a schopen se věnovat bez ohledu na čas, osobní újmy a rodinný klid. Je nám všem příkladem a vzorem a přejeme mu, aby jeho životní aktivita ještě dlouho nevyprchala.

Prof. MUDr. Jan Betka, DrSc. FCMA, in: Otorinolaryngologie a foniatrie, r.66, č. 1/2017, s. 46

Zvěřinu máme stále rádi...

Jaroslav Blahoš

... a to i po 10 letech od minulé gratulace k jeho sedmdesátce. Těch 10 let uteklo jako voda, ale Eda Zvěřina zůstává i dnes plný energie, nápadů, mladistvého zjevu, náruživým cestovatelem po zemích, mořích i pod jejich hladinami.

Edu znám již déle než čtvrt století. Před 25 lety, kdy jsem byl zvolen v tajných volbách předsedou České lékařské společnosti JEP (dále Společnost), se na druhém místě umístil právě Eda Zvěřina a stal se tak 1. místopředsedou. V této funkci byl značně nápomocen k ustavení nové porevoluční Společnosti. Nebyla to lehká práce. Přechod od totalitních zvyklostí nebyl snadný. Eda přispěl k demokratizaci poměrů a nastolení rozumné, balastem nezátížené práci. V různých funkcích se mnou setrval dalších 25 let.

Prof. Zvěřina dodal naší Společnosti lesk i jako renomovaný neurochirurg. V tomto oboru je obecně znám svými úspěchy na operačním stole i v neurochirurgii jako vědě. Rozpracoval například operace kavernomů metodou mikrochirurgie s monitoringem. Stal se známým mikrochirurgií při odstraňování nádorů sluchového nervu. V posledních 10 letech rozpracoval implantaci sluchové kmenové neuroprotézy a další originální postupy. Své práce přednášel ve světě, publikoval v impaktovaných časopisech, zejména o chirurgii lební baze. Vědecká práce mu vynesla četné pocty. Navíc byl a je pedagogicky činný.

Při tom všem se věnuje své početné rodině. Dovede relaxovat jako všestranný sportovec (oblíbené jsou zejména parašutismus, lyžování, potápění). Eda je náruživým nimrodem v celém světě.

Své 70. narozeniny před 10 lety oslavil jako dokonalý společenský guru. Měl jsem tu čest ho doprovázet jako zpěváka (tenoristu) na harmoniku a díky tomu jsem naučil řadu mysliveckých písní.

Milý Edo, přeji Ti do dalšího desetiletí i nadále dosavadní svěžest a všeobíjající radost ze života v kruhu rodiny i přátel, k nimž se počítám.

Tvůj Jaroslav Blahoš

K osmdesátinám prof. MUDr. Eduarda Zvěřiny, DrSc., FCMA, plk. v. v.

Pavel Haninec

Dne 27. 2. 2017 prof. E. Zvěřina oslavil 80. narozeniny v plné profesionální a sociální aktivitě, trvající již 56 let. Je absolventem Vojenské lékařské akademie, emeritním přednostou Neurochirurgické kliniky 1.LF UK a ÚVN, členem České lékařské akademie a nositelem Stříbrné medaile Senátu PČR a byl mnohaletým členem předsednictva ČLS JEP. Po profesorech Z. Kuncovi a R. Petrovi, kteří v Československu neurochirurgii založili, se E. Zvěřina u nás stal v 70. letech iniciátorem moderní neurochirurgie, kterou charakterizuje mikrochirurgie, intraoperační monitorování nervových funkcí a od 90. let chirurgie lební baze. Patří mezi zakladatele metody mikrochirurgického stehu nervů bez napětí nejen u nás, ale i ve světě.

Již před maturitou v r. 1955 působil ve Fyziologickém ústavu ČSAV a neurovědě se věnoval při studiu medicíny na VLA v H. Králově v letech 1955–61. Od příchodu do ÚVN v r. 1961 byl zakladatelem a posléze vedoucím klinické neurofyziologické laboratoře Neurochirurgické kliniky FVL UK a ÚVN Praha. V r. 1981 se stal zástupcem prof. I. Fuska a v r. 1994 třetím přednostou Neurochirurgické kliniky 1. LF UK a ÚVN. Je žákem Z. Kunce, s kterým prožil 24 let. V r. 1968 pracoval v Utrechtu u prof. H. Verbiesta. V r. 1966 atestoval z chirurgie, v r. 1970 z neurochirurgie a v r. 1982 přímo získal titul DrSc. Jako nestraník se teprve později mohl v r. 1995 stát docentem a v r. 1999 profesorem. Po vojenském penzionování v r. 1997–98 začal pracovat na Klinice ORL a chirurgie hlavy a krku 1. LF UK ve FN V Motole a na Neurochirurgické klinice 3. LF UK ve FN K. Vinohrady, kde se stále podílí i na službách. V letech 1997–2008 pracoval rovněž na Ortopedické klinice ve FN Na Bulovce.

Jeho vědeckou a organizační aktivitu lze zařadit do dvou témat. Výzkum základních nervových funkcí u člověka a zavádění nových neurochirurgických diagnostických a operačních metod. Stanovil poprvé rychlost vedení sympatiku, se spoluautory určil rychlost vedení hlavovými nervy, vliv hypotermie na rychlost vedení, rychlost vedení

pyramidové dráhy a ascendentních míšních sensitivních drah. Práce s V. Škorpilem o rychlostech vedení nervů u člověka patří mezi průkopnické. V elektromyografii zahájil kvantitativní počítačové sledování např. denervačních fibrilací, okohybných svalů a analyzoval tak centrální a periferní mechanismy po hypoglossofaciální anastomóze. Zavedl EMG trokárovou metodu, která umožnila R. Beránkovi sejmout intracelulární svalový potenciál fibrilujícího svalu. Vypracoval sérii diagnostických metod umožňujících stanovit při poranění brachiálního plexu pregangliové poranění. Jednalo se o EMG šijových svalů, o kožní galvanický reflex, o kombinaci neurogramu a mozkového evokovaného potenciálu. Určil, že respirační synkinéza po vytržení kořenů brachiálního plexu je výsledkem aberantní regenerace z n. phrenicus. Znovu objevil vlnovité uspořádání vláken nervu ve fasciklech (Fontanovo pruhování), které je fyziologickým jevem, ne fixačním artefaktem. Zavedl mikrochirurgické překlenování defektu nervů autotransplantáty metodou stehu bez napětí. Monografie Zvěřina E., Stejskal L.: Poranění periferních nervů. Avicenum, Praha 1979, patří mezi prioritní i v mezinárodním měřítku. Doplnil stereotaktický přístroj konstrukcí, která umožnila evakuaci typického mozkového krvácení. Zavedl u nás a publikoval první práce v ČR o mikrovaskulární dekompresi při hemispasmu a neuralgii trigeminu. Zahájil u nás operování kavernomů zejména v mozkovém kmeni metodou kombinace mikrochirurgie s monitorováním, kterou označil jako funkční mikrochirurgii. Zahájil u nás mikrochirurgii a radikální odstranění nádorů sluchového nervu se zachováním jak mimické, tak sluchové funkce. V posledním desetiletí prokázal, že parciální odstranění vestibulárního schwannomu a jeho léčení stereoradiochirurgií pomocí LGN u rostoucích nádorů je neúčinná léčba. Sestava operovaných po neúspěchu uvedené léčby patří mezinárodně k prioritním. Se spoluautory z Kliniky ORL ve FN Motol zahájil implantaci sluchové kmenové neuroprotézy, nahrazující sluchový nerv u NF 2. Se stejnými spolupracovníky zahájil při těchto operacích využití endoskopie. Zavedl u nás mikrochirurgii do operací jugulárních chemodektomů a schwannomů n.V, VII, a n. IX, X, XI. Aplikoval u nás všechny metody rekonstrukce lícního nervu, zejména dle N. Dotta tzv.

extratemporální cestou a zkříženou anastomózu n. XII-n.VII end to side. Od r. 1990 inicioval a s dalšími spolupracovníky u nás zavedl celý moderní interdisciplinární směr, který označujeme jako chirurgii lební baze. Metodu aplikoval ve většině oblastí. Publikoval klasifikaci válečných poranění hlavy, akceptovanou i v NATO.

Nelze vyjmenovat všechny publikace, účasti na výzkumech, mezinárodní pozvání a domácí a mezinárodní ocenění a funkce jubilanta. V ČR je čestným členem Pediatrické a Neurochirurgické společnosti, Společnosti pro neurovědy, jejímž je místopředsedou, je čestným prezidentem skupiny baze lební a čestným členem ČLS JEP. V Nadaci Charty 77 spoluzakládal fond Euro-Neuro, umožňující stáže mladých neurovědčů v zahraničí. V r. 2011 se stal členem ČLA s titulem FCMA. Mezinárodně se v r. 1992 podílel na vzniku World Federation of Skull Base Societies, byl členem výboru European Skull Base Society a je členem Skull Base Surgery Committee světové World Federation of Neurosurgical Society. V r. 1971 byl jako pokladník 4. evropského neurochirurgického kongresu při vzniku Evropské asociace neurochirurgických společností (EANS). V r. 1998 spoluzakládal Central European Neurosurgical Society (CENS), jejímž se stal tajemníkem, čestným členem a od r. 2010 byl prezidentem a prezidentem jejího 7. kongresu 2012 v Praze.

S manželkou má dvě dcery a 5 vnoučat a právnoúče. Je vyznačem životní radosti a adrenalinové rekreace v lyžování, raftingu, parašutismu a lovení, kterému se věnoval v ČR, Asii, Austrálii, Novém Zélandu, Africe i v obou Amerikách. Za spolupracovníky a jistě za mnoho dalších prof. Zvěřinovi přejeme do nadcházejících let zdraví ve prospěch pacientů, mladých adeptů oboru a mezinárodního postavení neurochirurgie v ČR.

Prof. MUDr. Pavel Haninec, CSc. je přednostou Neurochirurgické kliniky 3. LF UK a FN KV.

80 let prof. MUDr. Eduarda Zvěřiny, DrSc., FCMA, plk. v.v. Richard Rokyta

Úctyhodného životního jubilea se dožívá významný český neurochirurg prof. Zvěřina. Narodil se v roce 1937 v Praze, kde také maturoval a později studoval na Vojenské lékařské akademii v Hradci Králové.

V roce 1961 získal titul MUDr. V roce 1982 získal titul DrSc., v roce 1995 titul docent a v roce 1999 titul profesor. Jeho odborná praxe je následující:

- 1961–1965: postgraduální školení, 1 rok útvary lékař, externě Neurochirurgická klinika v ÚVN
- 1965–1981: zakladatel a vedoucí klinické Neurofyziologické laboratoře Neurochirurgické kliniky FVL UK a ÚVN Praha
- 1968: 6 měsíců asistent Neurochirurgické kliniky státní univerzity v Utrechtu v Holandsku
- 1981–1994: zástupce přednosta Neurochirurgické kliniky FVL UK a ÚVN Praha
- 1994–1998: přednosta Neurochirurgické kliniky 1. FL UK a ÚVN Praha, vedoucí subkatedry neurochirurgie IPVZ Praha
- 1989–dosud: různé dlouhé stáže jako *visiting professor* na předních neurochirurgiích v Evropě, na Blízkém východě, v USA, Brazílii a Japonsku
- 1997: odchod do důchodu (jako plukovník)
- 1998–dosud: Klinika ORL a chirurgie hlavy a krku 1. LF UK a IPVZ ve FN Motol
- 1997–2008: Ortopedická klinika IPVZ, FN Na Bulovce
- 2002–dosud: Neurochirurgické oddělení FN KV a od roku 2004 Neurochirurgická klinika 3. LF UK a FN KV

Je členem domácích vědeckých orgánů:

- Česká lékařská společnost (ČLS JEP) – od roku 1970 člen, od roku 1990 místopředseda, člen revizní komise a člen předsednictva do roku 2011
- Česká lékařská společnost pro neurovědy (ČLS JEP) – spoluzakladatel, místopředseda, čestný člen

- Česká neurochirurgická společnost (ČLS JEP) – čestný člen, do roku 2010 člen předsednictva
- předseda Bidding Committee pro uspořádání WFNS 2017 v Praze
- sekce chirurgie lební baze – zakládající člen, čestný předseda
- Česká neurologická společnost (ČLS JEP) – člen
- Česká spondylochirurgická společnost (ČLS JEP) – člen
- Česká ORL společnost (ČLS JEP) – člen
- Česká fyziologická společnost (ČLS JEP) – člen
- Oborová rada neurověd postgraduálního studia v biomedicíně UZK a AV ČR (č. 09) – od založení rady
- Projekt Míša (Leksellův gama nůž) – Nadace Charty 77 – člen správní rady
- Fond Euro-Neuro – Nadace Charty 77 – člen výběrové komise
- Akreditační komise pro neurochirurgii MZ ČR – od založení člen
- ČLK od založení, licence pro výkon funkce vedoucího lékaře v neurochirurgii (2006)

Je také členem několika mezinárodních organizací a společností:

- Central European Neurosurgical Society (CENS) – 1998 spoluzakladatel, vědecký sekretář, delegát do WFNS, od roku 2010 prezident společnosti
- European Association of Neurosurgical Societies (EANS) – zakládající člen od roku 1971
- European Skull Base Society (ESBS) – člen, přechodně člen výboru
- World Federation of Neurosurgical Societies (WFNS) – člen, delegát
- Skull Base Surgery Committee – od r. 2005
- Fellowship of Sponsors of WFNS – od r. 2005
- World Federation of Skull Base Societies (WFSBS) – 1992 spoluzakladatel

Nejvýznamnější ocenění jsou následující:

Ceny za odborné publikace: 3x ceny za studentskou práci, ceny odborných společností, 4x prezidiální ceny ČLS JEP, 3x literární ceny Avicena, cena J. Hlávky 2006, Za výzkumné úkoly a granty: 7 cen, Cena MZ ČR za Rychlosti vedení nervů u člověka, 1968. Čestné členství Pediatrické společnosti, Neurochirurgické společnosti, a Společnosti pro neurovědy. Medaile ČLS JEP 1994. Čestné členství ČLS JEP 1997. Ceny děkana 1. LF UK 1997 a 2007. Vyznamenání k 650. výročí UK 1998. Medaile děkana 3. LF UK 2007. Ocenění ředitele IPVZ za celoživotní vzdělávání 2007. Medaile Krajského vojenského velitelství Praha 2007. Čestný prezident skupiny baze lební ČR. Čestný místopředseda 11. a 13. světového neurochirurgického kongresu. Čestný člen Central European Neurosurgical Society (CENS) 2009.

Z uvedeného přehledu je zcela jasné, že prof. Zvěřina je špičkový mezinárodně uznávaný neurochirurg s vynikající vědeckou činností a také medicínskou praxí. Je autorem několika unikátních operací.

Je obdivuhodné, že stále medicínsky pracuje, a věříme, že v této činnosti bude ještě dlouho pokračovat.

Prof. MUDr. Richard Rokyta, DrSc., FMCA, in: Revue České lékařské akademie, r. 13/2017, s. 21

Subject: Your Birthday!**From: Samii, Prof. Dr. Dr. Madjid, m.samii@ini-hannover.de**

Dear Eduard,

Today on 27th February is your Anniversary and therefore I would like to send you as a long-life friend and colleague my sincere congratulations on your birthday.

You are still a young active boy with all senses of life.

I wish you good health as always for the next at least 20 years.

With cordial regards,

Madjid

Stále aktivní legenda naší neurochirurgie prof. MUDr. Eduard Zvěřina, DrSc., FCMA oslavil 80. narozeniny.

(...)

Stejně jako před 10 lety v r. 2007 při svých 70tinách oslavil své 80tiny v kongresovém sále hotelu Ambassador v Praze dne 21. 4. 2017. Oslav se zúčastnilo cca 400 gratulantů. Reprezentovali výkvět naší medicíny, vědy, kultury i nejbližší přátelé a rodinu jubilanta. Řada těch, kteří se nemohli osobně zúčastnit, poslali gratulace. Ze zahraničí poslali video gratulace reprezentanti Světové neurochirurgické společnosti (WFNS), bývalí prezidenti a současní spolupracovníci jubilanta M. Samii (NSR), A. Nanda, P. Black (USA), H. Azevedo (Brazílie), A. Basso (Argentina), V.V. Dolenc (Slovinsko), přišla i gratulace z Íránu. Z reprezentantů UK a LF jubilantovi popřál rektor UK T. Zima, děkan 3. LF M. Anděl a 1. LF UK A. Šedo. Byli zde nebo přáli P. Pafko, P. Klener, P. Neužil, J. Pirk, J. Škrha, O. Čech, reprezentanti České lékařské akademie, R. Rokyta, České lékařské společnosti JEP, J. Blahoš, Š. Svačina, většina neurochirurgické společnosti s předsedou M. Samešem zastoupeným P. Vachatou, byli zde neurologové, K. Šonka a neurovědci, J. Syka, H. Illnerová, přáli psychiatři J. Raboch a C. Höschl. Ministr zdravotnictví M. Ludvík gratuloval písemně. Prezident ČLK M. Kubek poslal gratulaci. Další spolupracovníci byli z Neurochirurgické kliniky 3. LF UK z FNKV a z ORL kliniky 1. LF UK ve FN V Motole, kde jubilant stále pracuje, operuje i slouží. Z kulturních kruhů přáli J. Suchý, M. Hilský, J. Vodňanský, D. Havlová, J. Kořínek, J. Lábus, M. Eben, Z. Svěrák a další. Prof. E. Zvěřina hlavně děkoval všem a některé odměnil korunováním na krále, např. P. Hanince, přednostu NCH kliniky 3. LF a J. Betku a J. Plzáka, přednosty ORL kliniky 1. LF UK. Další spolupracovníky i myslivecké přátele pasoval v mysliveckém obřadu na operatéry nebo lovce. E. Zvěřina se spolupracovníky z ORL kliniky ve FN V Motole za posledních 20 let operoval 500 tumorů sluchového nervu. Většina operovaných se vrátila do normálního života. Uvedení pacienti se v Ambassadoru postarali o část organizace, o krásné předtančení a o tombolu. Její výtěžek, cca 60 000 Kč převzal pro Konto

bariéry Nadace Charty 77 M. Bojar a její zakladatel F. Janouch. Skvělou muziku obstarali DJ M. Pahorecký a P. Polícar, vynikající podnikatel, který instaluje výtahy do mrakodrapů v Dubaji. Také pacient jubilanta.

Zdravotnictví a medicína, MF, květen 2017

Parlament České republiky, Senát

Milan Štěch, předseda

Vážený pane,

Senát Parlamentu České republiky se na své 8. schůzi dne 19. července 2017 zabýval mimo jiné návrhy na propůjčení nebo udělení vyznamenání, které předkládá podle § 8 zákona č. 157/1994 Sb., o státních vyznamenáních České republiky, prezidentu republiky.

Rád Vám touto cestou sděluji, že jste byl plénem Senátu Parlamentu ČR vybrán a schválen jako vhodný kandidát na tuto významnou poctu. Už to samo o sobě představuje určité ocenění, které je, věřím, potěšující i pro Vás.

Právo propůjčovat a udělovat vyznamenání přísluší výhradně prezidentu republiky. Rozhodnutí, zda bude návrhy Senátu PČR (a také Poslanecké sněmovny PČR a vlády ČR) akceptovat, je tedy pouze na něm. Osobně však věřím že pan prezident bude senátním návrhům věnovat patřičnou pozornost a pečlivě je zváží.

S úctou

Milan Štěch

Návrh na udělení Ceny J. E. Purkyně Česká neurochirurgická společnost ČLS JEP Prof. MUDr. Eduard Zvěřina, DrSc., FCMA

Zdůvodnění návrhu na ocenění: Jedná se o výjimečnou osobnost naší a světové neurochirurgie a neurověd a medicíny vůbec. Absolvent Vojenské lékařské akademie. Emeritní přednosta Neurochirurgické kliniky 1. LF UK a ÚVN, člen České lékařské akademie, nositel Stříbrné medaile Senátu PČR a mnohaletý člen předsednictva ČLS JEP. V 80ti letech se 56 let stále intenzivně věnuje na špičkové úrovni oboru i v mezinárodním měřítku jak na operačním sále, tak publikačně a jako zvaný účastník nejprestižnějších světových kongresů. Stejně jako Z. Kunc a R. Petr se zasloužili o vznik neurochirurgie u nás, prof. E. Zvěřina se v poměrech normalizace a mezinárodní izolace zasloužil o vznik zcela nové a současné podoby oboru. Vedla k revolučnímu snížení mortality a morbidity. Jedná se o mikroneurochirurgii, monitorování nervových funkcí a vznik chirurgie lebeční spodiny. Jeho odbornou práci charakterizují dva směry a to základní výzkum nervových funkcí u člověka a zavádění nových operačních metod. Jsou prioritní a citované v mezinárodním měřítku (rychlosti vedení nervů, steh nervu bez napětí, operování kavernomů v mozkovém kmeni, endoskopie u operací VS). Vyškolil se a stále školí generaci i akademických lékařů. Stal se spoluzakladatelem i mezinárodních odborných organizací, jejich funkcionářem a čestným členem s řadou ocenění. Jak za totalitního režimu jako nestraník, tak v demokracii v rámci ČLS a ČLK se intenzivně věnuje prosazování vysoké a etické úrovně nejen neurochirurgie, ale medicíny vůbec, dostupné pro všechny.

Za správnost odpovídá
prof. MUDr. Martin Sameš, Ph.D.

TEXTY —

Neurochirurgie – etické problémy 21. století.

Existuje nějaká **obecná morálka, etika**, existuje **speciální lékařská etika** a nějaká **speciální neurochirurgická etika**? Ano i ne. Jako lidstvo jsme jen součástí živočišné přírody, kde platí nemilosrdný zákon boje o život a prosazování své genetiky nad altruismem. Altruismus, často zaměňovaný za etiku, ve společenstvech, jakým je lidstvo, ve svém důsledku také jen slouží zachování druhu, dokonce i rasy. Ať se nám to líbí nebo ne, celou historii lidstva ovládají a podmiňují tyto biologické zákony. Zjednodušeně, o uspořádání lidské společnosti, a tím i základní morálky, etiky, spolu historicky soutěží dva modely. Totalitní a demokratický (9). Na začátku historie lidstva, např. v Egyptě, totalitní systémy vedly k pokroku, ale později k devastaci. Stačí v 20. stol. připomenout zločinecký fašismus a komunismus, nyní v 21. století za religiózní podobou se skrývající muslimský terorismus. Hodnotu, jakou je etika, nelze obecně definovat. Co nechceš, aby ti jiní činili, nečiň ty jim. Zjednodušeně ale lze říci, že obecně přijatá morálka, etika, i petrifikovaná zákony, je podmíněná historicky, geograficky, religiózně, ekonomickým a společenským zřízením. Lékařská etika má stejná podmínění. Dnešní lékařskou etiku a světové zdravotnictví lze rozdělit na dva modely. Za prvé založené na různé míře solidárnosti a dostupnosti pro všechny a na druhé straně založené na majetkové nerovnosti (8). Přes tyto rozdíly lze říci, že lékařská etika, na rozdíl od etiky většiny povolání, se liší tím, že v sobě musí zahrnovat velkou míru altruismu. Léčit a odstraňovat utrpení spoluobčanů. Neurochirurgická etika je navíc specifická v tom, že se dnes uplatňuje za podmínek neuvěřitelného technologického vývoje. Základní a aplikovaný výzkum, počítačové a další technologie vedou k vzniku nových podob oboru (2, 3, 4, 5, 7). Vedle obecných etických problémů tak vznikají i dříve neznámé a neřešené etické problémy. Pojednávám jen o jejich zlomku.

Základní obor, samostatnost neurochirurgie a etika

Poskytovat v 21. století etickou, tedy lege artis neurochirurgii, splňující požadavky doby, nelze jinak než v rámci samostatného, základního oboru (3, 8). Fakticky a také legislativně. Ve většině vyspělých

zemí je to samozřejmostí a v ostatním světě o to usilují. Děje se tak v rámci Světové asociace neurochirurgických společností, World Federation of the Neurosurgical Societies (WFNS), na jejíž stránky odkazují www.wfns.org. V našich zemích vznikla specializovaná neurochirurgie po 2. světové válce. Zasloužil se o to zřízením klinik v r. 1954 R. Petr v Hradci Králové a později v r. 1959 Z. Kunc v Praze (1, 3, 5, 6). Přes úsilí zakladatelů se v komunistické totalitě nepodařilo neurochirurgii osamostatnit od chirurgie. Teprve po r. 1989 se neurochirurgie stala v ČR základním oborem. Stalo se tak zák. č. 95/2004. Bylo tak dovršeno úsilí generací a také i úsilí autora, člena výboru České neurochirurgické společnosti a ČLS JEP (3). Pro ČR neurochirurgii a její pacienty to byl etický počín, který je třeba chránit jako oko v hlavě. Obsahuje **vzdělávací program** v oboru neurochirurgie a organizaci **akreditovaných pracovišť**. Obě složky jsou zásadní podmínkou, jak zajistit lege artis etickou neurochirurgii na základě medicíny založené na důkazech (Evidence Based Medicine, EBM). K získání neurochirurgické specializace je nutné zařazení do oboru, absolvování základního chirurgického kmene (24 měsíců), neurochirurgického výcviku (60 měsíců) a složení atestační zkoušky. Dále je podmínkou praktické zvládnutí souboru operačních výkonů. Vzdelání trvá minimálně 7 let. Teprve pak je absolvent před zákonem oprávněn provádět samostatnou neurochirurgii. Jsou tak splněny podmínky etické neurochirurgie? Je atestant oprávněn operovat všechny složité operace? Eticky nikoliv. Je to otázka nadání, celoživotního vzdělávání, osobní etiky, „morálky“ a další složité organizace oboru. Nikdo se nediví tomu, že každý nemá nadání hrát v NHL nebo nemá talent zpívat na podiu, a přesto může být hokejistou nebo muzikantem. Stejně tak nemůže každý, i jinak kvalitní neurochirurg, dělat všechny špičkové výkony. Pro dodržování etiky oboru jsou důležitá **akreditovaná pracoviště**. Musí splňovat personální požadavky (vedoucí s maximálním vzděláním a 10 lety praxe v oboru, další specializovaní neurochirurgové atd.), materiálně technické parametry (lůžkové vybavení včetně neurointenzivní péče, 24 hod. pohotovost neurochirurgického sálu s moderním vybavením včetně monitorace nervových funkcí), dále 24 hod. dostupnost CT, MRI, DSA, intervenční

neuroradiologie, laboratoří a centrální JIP (RES). Podmínkou je dostatečný obrat, kapacitu 1 000–2 000 pacientů/1 rok a počet operačních výkonů 1000–1500/1 rok s požadovanými diagnózami. Vědecko-výzkumná a publikační aktivita je samozřejmostí. V ČR neurochirurgii poskytuje 19 pracovišť, část je univerzitních, fakultních. Je etické, aby se neurochirurgové vzdělávali na nejbližším, jediném pracovišti? Dnešní specializace vede k tomu, že neurochirurgická pracoviště nemají stejnou úroveň ve všech oblastech. V ČR se pracoviště profilují např. na cévní chirurgii, chirurgii lebeční spodiny nebo léčbu poranění nervů. Nutné a etické je proto absolvování více pracovišť. Také v zahraničí. Existuje v ČR nějaké výjimečné, vedoucí pracoviště, které musí absolvovat všichni, aby se mohli stát neurochirurgy? Za totality, kdy bylo jen omezené množství neurochirurgií, podobná praxe byla. Bylo to také možné proto, že obor mohlo zvládnout v celé šíři jedno pracoviště. Dnes to možné není. Při dnešních neomezených možnostech dostupných demokraticky všem, lze konstatovat, že v ČR žádné vedoucí výjimečné neurochirurgické pracoviště není. Pracoviště jsou dokonce různě profilovaná a soustředí se na některou problematiku, kterou druhé pracoviště nedělá. Při dnešní složitosti oboru to ani jinak není možné. Týká se to např. poranění nervů a plexů, epileptochirurgie, funkční neurochirurgie, endoskopické neurochirurgie, chirurgii lebeční spodiny, cévní chirurgie atd. Současnou neurochirurgii právě charakterizuje spolupráce pracovišť a předávání pacientů podle jejich profilů.

Jak je možné, že v r. 2014 se dostáváme do situace, že vzdělávání a samostatnost neurochirurgie je opět zpochybňována? Jak je možné, že opět v ČR řešíme již vyřešený etický problém neurochirurgie. To vyžaduje stručné vysvětlení. Zákon č. 95/2004 Sb pro neurochirurgii byl pokrokem. Celkově však vedl k destrukci. Rozbil osvědčený dvoustupňový systém vzdělávání a vytvořil nefunkční systém 83 základních oborů a specializací. Zákon byl ČLS JEP kritizován od samého začátku (3). MZ ČR a ČLK se dnes snaží napravit chyby, na kterých se také částečně podílely. Je to jejich odpovědnost a povinnost ze zákona, na rozdíl od ČLS JEP, která je řízena spolkovými pravidly. Toto zcela rozlišné postavení uvedených institucí je třeba mít stále na

mysli. Z časopisu ČLK, Tempus Medicorum a ze Zdravotnických novin, Zdravotnictví-Medicína a dalších zdrojů jsme byli informováni, že naše zdravotnictví je destabilizované, a to hlavně ekonomicky a personálně. Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) sice potvrdila, že ČR v posledních 2 desetiletích dosáhla ve zdravotní péči významný úspěch. Při tom výdaje na zdravotnictví v ČR ve výši 7,2 % HDP patří mezi členskými státy OECD k nejnižším. Státy EU investují průměrně 8,9 % DPH. Za těchto podmínek není kvalita a dostupnost zdravotní péče udržitelná. ČLK a její prezident M. Koubek ve spolupráci s MZ ČR a ministrem S. Němečkem a vládou proto předkládají **stabilizační plán**. Stručně obsahuje plán na **finanční a personální stabilizaci**. Vše se dotýká lékařské etiky, ale hlavně poslední bod. **Novela zákona** a doprovodných vyhlášek o vzdělávání lékařů má:

- zjednodušit systém specializačního vzdělávání,
- snížit počet oborů,
- definovat kompetenci lékařů po základním kmenu,
- přesunout vzdělávání na pracoviště nižšího typu,
- sjednotit organizaci vzdělávání a atestační zkoušky.

Dále vyšší státní podpora lékařským fakultám, zajistit vyšší platební tarify za základní pracovní dobu a zajistit dodržování zákoníku práce. Na druhé straně má být 24 hod. všem v ČR plošně a s minimálním prodloužením zajištěna špičková lege artis péče na základě medicíny založené na důkazech (EBM). Zní to krásně, eticky. Je to však pokus o kvadraturu kruhu. Návrh obsahuje kontroverzní kroky: Snížit počet základních oborů je jistě správný. Nemůže se však týkat neurochirurgie. **Máme-li zajistit lege artis etickou neurochirurgii, musíme trvat na výše popsaných principech neurochirurgie jako samostatného, základního oboru.**

Definovat kompetenci lékařů po základním kmenu. To je jistě nutné. To však nemůže vést k tomu, aby lékař po základním kmenu došel fakticky nebo dokonce legislativně pravomoc v neurochirurgii samostatně pracovat. Jen pro to, aby se ušetřilo a dodržovala se pracovní doba. Dovolit dokonce samostatně sloužit a operovat. Všechny podobné návrhy, zákony a vyhlášky lze označit nejen za nemorální, neetické,

ale i za trestné. Je to navádění k poškozování pacientů a nebezpečnému veřejnému ohrožování. Svěřenou míru samostatnosti potřebuje, ale za dohledu a příslužby atestovaného neurochirurga. Odpovídá lékařské etice, léčbě lege artis, aby neurochirurgickou péčí, např. ve službách, poskytoval **někdo jiný**, než jen atestovaný neurochirurg? Může na neurochirurgii atestovaného neurochirurga ve službě nahradit např. obecný chirurg, ortopéd, otorhinolaryngolog, plastický chirurg, urolog atd.? V žádném případě ne. Nelze tak zajistit lege artis, etickou úroveň neurochirurgie. Na druhou stranu víme, že neurochirurgie má **interdisciplinární charakter**. Např. chirurgie lebeční spodiny je interdisciplinární spoluprací přímo definována. Stejně tak spondylochirurgie, kde je spolupráce neurochirurga a ortopéda samozřejmostí. Spolupráce s atestovanými chirurgickými specialisty je nutná. Musí to však být plně vzdělaní odborníci. Za etické je třeba označit léčení složitého pacienta ve spolupráci bez ohledu na definice a hranice oborů. Typicky to platí pro neurochirurgii, ORL chirurgii, maxilofaciální chirurgii, plastiku a další obory, např. intervenční radiologii. O anesteziologii a intenzivní péči nemluvě. Hranice oborů se stírají a nemůže je stanovovat nějaká úřednická vyhláška nebo pojišťovna. Není etické vést právní spory, kterému oboru jaká diagnóza patří. Musí o tom rozhodovat konsensus řady oborů a konkrétní situace. Typickým příkladem je nádor sluchového nervu, neurinom akustiku, správně vestibulární schwannom. Patří jak do kompetence ORL a chirurgie hlavy a krku, tak do neurochirurgie i stereoradiochirurgie (7). Etické by bylo, aby se odborníci celostátně dohodli a pacientům bylo doporučeno léčit se na pracovištích, kde jsou pro ně nejlepší podmínky a kde dosahují nejlepších výsledků.

Presunout vzdělávání na pracoviště nižšího typu. Existují nějaká pracoviště nižšího typu, kde by se mohl mladý lékař stát neurochirurgem? Jen pro to, že by to vyhovovalo z ekonomických nebo organizačních hledisek nějakému zřizovateli, třeba i státu v podobě MZ? Výše jsme ukázali, že tuto podmínku splňují jen akreditovaná neurochirurgická pracoviště. Jen zde může atestant pod vedením získat potřebné znalosti a nahromadit operační zkušenosti, které odpovídají etické neurochirurgii.

Operační učební křivka vyžaduje asistování a později operování stanoveného počtu výkonů za vedení zkušeného neurochirurga. Dostatečnou **incidenci výkonů** zaručuje prakticky jen akreditované pracoviště. Za totality bylo jen několik neurochirurgií, kde se pacienti soustředili a atestant velice rychle nahromadil operační zkušenosti. Vznik skoro 20 neurochirurgií po listopadu 1989 je pokrokem, ale pro atestanta je nahromadění zkušeností velice obtížné. Někdy nemožné. Např. nahromadit požadované operační zkušenosti u 100 vestibulárních schwannomů je možné jen výjimečně (7, 8).

Disekční kurzy, „workshopy“, počítačová virtuální 3D operativa. Může nedostatek operační zkušenosti být nahrazen těmito kurzy? Jejich absolvování je dnes samozřejmostí. Disekční laboratoř na pracovišti, které se zabývá chirurgií lební báze, je požadavkem. Uvedené metody prohlubují a urychlují výuku. Dovolují dokonce preparovat jádra a nervové dráhy uvnitř mozku, tak jak je zobrazuje dnešní magnetická rezonance (MRI) označovaná jako traktografie. Tato výuka má velké etické a faktické limity. Celosvětově i u nás je pro nesmyslnou legislativu kritický nedostatek kadaverů. Jsou komerčně nahrazovány umělohmotnými preparáty. Mladý absolvent po kurzu dostane certifikát a někdy si myslí, že je již schopen sám operovat. V realitě se operuje na pacientovi, kde se tkáně chovají zcela jinak, operační pole je nepřehledné, rána krvácí a každá operace je jiná pro dislokovanou anatomii, způsobenou patologií. Myslet si, že lze neurochirurgii zvládnout disekčními kurzy je pro atestanta i pro obor etický problém.

Osobnost učitele, škola. Za totality byl etický problém, že atestant byl odkázán na jednoho učitele. Prakticky si nemohl vybírat. Mohl mít skvělého, nebo problematického učitele. Autor měl to štěstí, že od r. 1961 do r. 1985 se 24 let v neurochirurgii vzdělával u genmjr. akademika prof. MUDr. Z. Kunce na Neurochirurgické klinice FVL, 1. LF UK v Ústřední vojenské nemocnici. Za jeho geniálního vedení se klinika snažila překonávat hranice možností oboru. Nemohu být dost vděčný za působení jeho odborné, a hlavně morální a etické školy (1, 6, 9). Dnešní demokracie, volnost pohybu a bezbřehý digitalizovaný přístup k neurochirurgickým informacím po celém světě je skvělý, ale přináší jiné

etické problémy. Při přemíře informací se ztrácí cit pro to, co je podstatné a kvalitní. Atestant často nadhodnocuje cizí pracoviště. Kritický přístup ke školiteli je dobrý, ale atestant nemá vzdělání, aby to mohl posoudit. Operovat stále patří k umění. Žádný operatér nemůže být jen dokonalou kopií, interpretem svého učitele. Přesto by se měl hlásit ke svému učiteli, stejně jako to dělají vynikající klavíristé, houslisté.

Trauma centra a iktové jednotky. Je etické, aby se zakládaly tyto jednotky tam, kde není 24 hod. dostupná neurochirurgie? Příčiny takového jednání jsou různé, ekonomické, organizační, a dokonce prestižní. Je to však třeba označit za neetické a non lege artis počínání. ČR má dle OECD jednu z nejvyšších úmrtností na cévní mozkové příhody. U nás 106,4/100 000 osob, v zemích OECD 69,1. Iktové jednotky jsou nutností. Část přijímaných pacientů však vyžaduje neurochirurgickou, často velice složitou intervenci. Pracoviště by se měla budovat jen tam, kde je neurochirurgie. Převoz pacienta většinou v těžkém stavu na jinde dislokovanou neurochirurgii je nemorální, neetický. Nedá se zdůvodnit.

Lze zajistit etickou, lege artis neurochirurgii při dodržování pracovní doby? Všichni víme, že „Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2003/88/ES o některých aspektech pracovní doby“, přijatá 4. 11. 2003, byla přijata jako norma určená primárně na ochranu spotřebitelů, pacientů. Obecně se to jeví jako etické počínání jak ve prospěch pacientů, tak ve prospěch lékařů. Přes opoždění také u nás od 1. 1. 2014 smí lékař, jako každý jiný zaměstnanec, odpracovat v průměru jen 40 hod. + 8 hod. přesčasové práce týdně. Vycházelo se z toho, že čím déle lékaři pracují, tím více se dopouštějí chyb, jako profesionální řidiči. Také to mělo vést k omezení zneužívání lékařů zaměstnavatelem. Je jistě správné, aby byl lékař chráněn před zneužíváním jeho etické morálky. Dosud se to např. děje tím, že nemůže stávkovat, protože musí zajistit pohotovost. Nejen jednoduché kupecké počty, ale i odborné neurochirurgické hledisko ukazuje, že celkově to není etické řešení. Je neurochirurg běžný zaměstnanec, např. pracující na pásu nebo jako úřednice? Jistě ne. Celkově se jedná o selekci speciálně nadaných, i když v různé míře, jedinců.

Celoživotní vzdělání vyžaduje plné nasazení. Již dříve jsme si vysvětlili, že naučit se neurochirurgii a nahromadit operační zkušenosti

při 8 hod. pracovní době je nemožné. Žádný specialista, dobrý a virtuózní muzikant, tvůrčí a vědecký pracovník nebo špičkový sportovec se nezrodil při úřednický omezené pracovní době. Celý pokrok lidstva vytvořili lidé, kteří nerespektovali pracovní dobu. Omezovat, dokonce trestat za větší pracovní nasazení je nemorální, neetické. Měli by být potrestáni všichni, kdo neurochirurgy tlačí k takovým pravidlům. Vedlo by to k tomu, že by neurochirurgickou péči poskytovali nekvalitně vzdělaní lékaři. Ti by systematicky poškozovali pacienty více než službami unavený lékař. Lze zajistit 24 hod. dostupnost neurochirurgické péče při omezené pracovní době a přesechách při cca 50 specializovaných neurochirurgů v ČR? Kupecké počty říkají, že ne. Nabízí se obcházení zákona falšováním výkazů pracovní doby. Kauzální řešení je jen zvýšit počet neurochirurgů. Vedlo by to k nižší úrovni jejich erudice. Ani to tedy není jen lege artis a eticky správné řešení. Tyto lékařské etické problémy musí být řešeny dobrými a reálnými zákony, na nichž se musí podílet víc odborníci než úředníci.

Etika a finanční ohodnocení neurochirurga. Lze označit za etické, aby měl špičkový neurochirurg nižší plat než soudce, ředitel, bankéř, a začínající neurochirurg nižší ohodnocení než údržbář? Je paradoxní, že lékaři jsou hodnoceni ve společenském žebříčku na nejvyšších pozicích, ale ekonomicky nikoliv. Soudci si nárokují nadstandardní plat se zdůvodněním, že by jinak mohli být úplatní. Je to nemorální, jako by bylo neetické a nemorální se v neurochirurgii dožadovat nadstandardního ocenění se zdůvodněním, že jinak bychom operovali špatně.

Standarty, nadstandarty a etická neurochirurgie. Tato rozdělení nevycházejí z odborné postaty neurochirurgie, ale jen z ekonomických hledisek. Ústavní soud 2013 nadstandarty ve zdravotnictví zrušil. Zrušil úpravu, která rozděluje pojišťovnou hrazené služby na hrazené plně a náročnější, hrazené jen částečně. Dostupné majetným. Ústavní soud připouští standardní a nadstandardní péči, ale musí být definována zákonem. To je obtížné. Standardní se vyvíjí, mění. Jako bývalý přednosta kliniky a stále praktický učitel považují za etické jediné, a to docílení maximálního prospěchu operovaného. Při neurochirurgických operacích nelze rozlišovat nadstandard, standard, nebo dokonce podstandard. Operace musí odpovídat mezinárodní úrovni. Pro neurochirurga

i spondylochirurga je obtížné sám rozhodovat, jak drahou pomůcku použije. Operatér nemůže šetřit na pacientovi s vědomím, že to může operovaného poškodit. Pokud ho k tomu někdo nutí, nebo dokonce to přikazuje, je to nutno považovat za amorální nebo trestné.

Technická současnost a futurologie neurochirurgie. Etické problémy. Ze své klasické podoby se neurochirurgie proměnila do mikroneurochirurgické podoby v 70. letech a do interdisciplinární podoby chirurgie lebeční spodiny v 90. letech. Přes původní totalitní izolaci dokonce za našeho přispění. V posledních létech podobu mění hlavně počítačové technologie. Operace bez řady složitých technologií již není možná. Stále je to ale manuální výkon. Operatér musí používat všechny své smysly i končetiny jako stíhač v nadzvukovém letadle. Výsledek zcela závisí na mentální a manuální schopnosti operátora, celého jeho týmu a jeho morálních a etických vlastnostech. Řetěz je jen tak silný, jako jeho nejslabší článek. Předoperační a operační strategie se opírá o vyšetření nervových funkcí a jejich anatomické zobrazení. Původní CT a MRI již umí traktografií zobrazit nervové dráhy a jádra. Vysokorozlišovací 7 T MRI dokonce funkci mozku. Jedná se o futurologii. Vysokoobrátkové frézy, lasery, mikroskopy s pamětí a navigační technologie jsou samozřejmostí, stejně tak kombinace s endoskopickými technikami. Dnešní neurochirurgii si neumíme představit bez různých metod stereoradiochirurgie a ozařovacích metod včetně protonových center. Endovaskulární techniky dovolují zpřístupnit i nejtenčí mozkové tepny. Do oboru pronikají robotizační metody a telemedicína. Všechny uvedené metody pozitivně ovlivňují neurochirurgii, hlavně onkologickou a vaskulární. Přináší to však i etické problémy. Zjednodušeně každá metoda se snaží ovládnout celé jednotlivé diagnostické spektrum pacientů, např. převzít léčbu aneurysmat, arteriovenózních malformací a kavernomů (2). Podobně je to u léčení nádorů, např. nádorů sluchového nervu (7). Nad interdisciplinární spoluprací často vyhrává ekonomická prosperita i klamavá reklama. Docházelo a bude docházet ke kompetenčním bojům. Etické a morální by bylo vycházet z medicíny založené na faktech, EBM. Úspěšná metoda by se měla prosadit. Nelze to však stanovit experimentem jako v laboratorních podmínkách.

V klinické praxi to je složité. Pravda se probojovává někdy dlouho a těžko. Dnes např. víme, že stereoradiochirurgicky léčit kavernom kmene nebo léčit velký, rychle rostoucí nádor sluchového nervu není indikováno. Na druhé straně ošetření mozkových výdutí je dnes otázkou interdisciplinární spolupráce neurochirurga s intervenčním radiologem.

Náhrada smyslových a motorických funkcí mozku. Sluchový nerv neumíme nahradit biologickou regenerací, ale částečně to umíme sluchovým kmenovým implatátem (7). Nahradit optické vnímání se prakticky nedaří. Velký pokrok nastal v náhradě motorických funkcí při ochrnutí snímáním volní aktivity mozku pacienta a jejím využití k ovládní robotické ruky nebo počítače. Jedná se o nákladné metody. Mnoho etických problémů vzniká např. při výběru pacientů. **Kmenové buňky a nanoneurochirurgie** otevírají netušené perspektivy, ale také nové etické a morální problémy. Jako vytváříme simkarty s neuvěřitelným počtem informací, lidstvo začíná zasahovat do své biologické a genetické podstaty a opravovat ji. Pokrok je fantastický. Již v 90. letech jsme v rámci **chirurgie lebeční spodiny** nahrazovali části obličeje. Dnes je možné transplantovat jej celý. 3D technologií lze vytisknout a rekonstruovat celé orgány. Možná i celou hlavu. Futurologii tvoří seriózní lékaři, ale dnes hlavně šarlatáni jdoucí po penězích a popularitě. V praktické aplikaci nanotechnologií a kmenových buněk do neurochirurgie není etické vzbuzovat falešné naděje u pacientů. Stále se jedná o výzkum, i když s oprávněnými nadějemi. Zejména se to týká **přerušění míchy**. Lidstvo již 2 700 let od Imhotepa z Egypta ví, že funkci přerušené míchy nelze obnovit. Platí to i dnes. Mícha patří do centrálního nervového systému (CNS) jako mozek. Periferní a hlavové nervy umíme rekonstruovat a regenerovat, ale v CNS praktická funkční regenerace není možná (4). Kmenové buňky a nanotechnologie k obnově funkce kompletně přerušené míchy respektuje biologické zákonitosti regenerace v CNS. Přesto dodnes platí, že v klinické praxi nebyl prokázán žádný výsledek. Její klinická aplikace vyžaduje dodržování řady etických zásad.

Personalizovaná podoba neurochirurgie. Zjednodušeně lze říci, že hlavně technický vývoj vedl k tomu, že se neurochirurgie oddělila od klasické chirurgie. Další vývoj vedl k její mikrochirurgické podobě

a interdisciplinární podobě, hlavně vývojem chirurgie lebeční báze. I další vývoj, což platí obecně, probíhá na hranici oborů. K neurochirurgickým pacientům jsme vždy přistupovali individuálně, respektovali jejich osobnost. **Personalizovaná medicína** však představuje zcela nový směr, vyvíjející se poslední desetiletí. Respektuje nejen sociální osobnost pacienta, ale hlavně jeho biologickou, genetickou charakteristiku. Vychází z biomedicínských objevů v oblasti genetiky, biomarkerů a informačních technologií. Podle individuální charakteristiky pacienta je pak stanovena léčba. V rámci ČLS JEP vzniká odborná společnost personalizované medicíny. Nejen světově, ale i u nás začíná ovlivňovat podobu neurochirurgie. Příkladem může být onkologie a léčba **anaplastických oligodendrogliomů**. Nelze zacházet do složitých podrobností. Ve stručnosti zásady léčby jsou stejné jako u všech infiltrativních gliomů. Neurochirurgická maximální operační cytoredukce, radioterapie a chemoterapie. Molekulárně genetická charakteristika prokázala přítomnost biomarkerů, který má diagnostický, pozitivně prognostický a prediktivní význam při personalizovaném kombinovaném léčení uvedeného gliomu. Jaké etické problémy tato personalizovaná medicína přináší do neurochirurgie? Především je třeba nové poznatky akceptovat. Neurochirurg musí morálně a eticky přijmout, že musí sice odvést skvělou operaci, ale patří jen do léčebného kolektivu, musí spolupracovat a dělit se s jinými obory.

Fetální neurochirurgie. Neurochirurgie se dnes musí vypořádat s dříve netušeným tématem. O tématu jako etickém neurochirurgickém problému se zmiňují pro jeho kuriozitu. Není to chiméra, ale realita posledních 20 let. Existují již světová centra fetální medicíny. Zabývají se i neurochirurgickými operacemi ještě nenarozeného plodu. Technicky se jedná o operace na otevřeném uteru a moderněji o endoskopické operace plodu v děloze pomocí fetoskopu. Zjednodušeně se týkají drenážních operací u hydrocefalů a o léčbu poruch uzávěru neurální trubice, myelomeningokél. Intrauterinní uzávěr defektu může zabránit kontaktu nervové tkáně s plodovou vodou a tak přispět k dalšímu příznivému léčení plodu. Patří sem také dosud experimentální korekce dědičných nemocí transplantací kmenových buněk. Kapitola ukazuje technickou virtuozitu a hranice možností neurochirurgie. Ukazuje, že

stále více zasahujeme do své biologické existence, kterou dříve rozhodoval Bůh nebo osud. Otevírá morální a etickou problematiku, zda je to správná cesta. Zachováním často invalidního života měníme společenskou situaci a zasahujeme i do naší genetické budoucnosti. Teprve vývoj ukáže, zda je to životaschopná a etická větev dětské neurochirurgie.

Závěr. Existují etické, morální problémy, které bychom mohli označit jako specifické pro světovou, kontinentální nebo lokální, třeba naši neurochirurgii? Ukázali jsem jen na několika tématech, že ano. Jsou podmíněné historicky, geograficky, náboženstvím a společenským zřízením. Jiné etické problémy řeší Maroko a jiné my. Od obecné lékařské etiky se liší specificky tím, že neurochirurgie je technologicky jeden z nejsložitějších oborů a je stále v neuvěřitelném vývoji. Navíc je velice složitě říci, co je pokrok z hlediska dlouhodobého vyléčení pacienta. Doba hodnotí okamžitý úspěch, i když je třeba klamavou reklamou. I tak zvané vědecké hodnocení podléhá metodickým nedostatkům objektivního hodnocení, neetickým komerčním vlivům a personální reklamě. Hodnocení založené na citovanosti publikací v zásadě odráží jen popularitu, jako žebříčky zpěváků nebo kapel. Dnes necitovaný objev může být budoucí Nobelovou cenou. Na druhé straně včerejší lege artis oprávněné postupy mohou být dnes a zítra již zastaralé a neodpovídající medicíně založené na důkazech. Mohou být již eticky nepřijatelné. Různé seriózní, ale i lobbistické skupiny vydávají samozvaná pravidla (guidelines). Je třeba je přijímat opatrně. O úrovni naší neurochirurgie nerozhodují jen odborné metody, ale hlavně **politicko-ekonomická a právní situace**. Stát by měl vytvářet podmínky k neurochirurgii dostupné pro všechny (8). Devastování oboru tunelováním peněz z neurochirurgie a spoléhání se, že nás odoperují v cizině, musíme označit jako vrchol hlouposti a neetického chování. Podřezávání si větve pod sebou. I když dnes glorifikujeme chytré okrádání bližních, lékařská etika se s tím smířit nemůže. Lékařská a neurochirurgická etika je specifická proti etice jiných profesí. Nemocný nemůže být jen klient, ale je pacient. Operující neurochirurg musí dodržovat nejen odborná pravidla lege artis medicíny, ale i to neměřitelné, co **označujeme jako morálku, svědomí a lékařskou etiku**.

Literatura

- 1) KUNC, Z. *Neurochirurgie*. Praha: Avicenum, 1983. 324 s.
- 2) ZVĚŘINA, E. Chirurgie cévních onemocnění mozku. V KALVACH, P. et al. *Mozkové ischemie a hemoragie*. Praha: Grada Publishing, 1997. 409 s., s.321-351.
- 3) ZVĚŘINA, E. Co se děje v neurochirurgii. *Revue ČLS JEP*, únor 2005, ročník 2, č 1, s.16-18.
- 4) ZVĚŘINA, E. Poranění periferních nervů. V DUNGL, P. et al. *Ortopedie*. Praha: Grada Publishing, 2005, s. 1273, s. 450-463.
- 5) ZVĚŘINA, E. Padesát let světové a skoro čtyřicet let naší neurochirurgické společnosti. *Prakt. Lék.*, 2006, ročník 86, č 7, s. 367-371.
- 6) ZVĚŘINA, E. Sto let od narození neurochirurga Zdeňka Kunce – vzpomínky jeho žáka. *Čas.Lék.čes.*, 2008, ročník147, č 3, s.165-166.
- 7) ZVĚŘINA, E. Neurinom akustiku – vestibulární schwannom – osobní pohled na nejmodernější postupy v jeho léčbě. *Čas.Lék.čes.*, 2010, ročník 149, č 6, s.269-276.
- 8) ZVĚŘINA, E. *Lege artis* v neurochirurgii. V PTÁČEK, R., BARŮNĚK P., MACH J. et al. *Lege artis v medicíně*. Praha: Grada Publishing, 2013, 232 s., s.84-97. ISBN: 978-80-247-5126-9.
- 9) ZVĚŘINA, E. Address by the Prezident of the Central European Neurosurgical Society (CENS): Influence of the US Democratic System on the Level of Neurosurgery in Postcommunist Countries. *Neurosurgery* 2013, Aug;60, Suppl 1:41-47. doi: 10.1227/01.neu.0000430304.33208.df

In: Petr Bartůněk, Radek Ptáček a kol., Etické problémy medicíny na prahu 21. století, Praha, Grada 2014.

Address by the President of the Central European Neurosurgical Society (CENS): Influence of the US Democratic System on the Level of Neurosurgery in Post-communist Countries

Mankind's history and social organization are marked by relentless competition, a struggle between 2 systems: totalitarianism and democracy. Throughout history, dictators have been trying to replace democracy with totalitarian, dictatorial systems and governments (tribal, religious, partisan, or finance-based oligarchic, etc.) allegedly for the benefit of man-kind and progress. In the early epochs of human civilization, these regimes and empires led to progress but ultimately to destruction and collapse, social decay, and arrest of progress. This is equally true of ancient, medieval, and modern-age empires of Africa, Egypt, Asia, China, India, Japan, the Near East, the Mediterranean region, South America, and Europe.

The democratic political system is most likely to have been born in ancient Athens where, in the 6th century BC, Cleisthenes helped to oust the rule of tyrants (cratos) and to install the rule of the people (demos). Much later, in 1789, the French Revolution put an end to the rule of kings and aristocracy and ushered in the people who replaced them.

Democratic systems of the New Age and the present have obviously been influenced by the kind of democracy that came into being in North America. Prominent factors of the process include the Declaration of Independence of 1776, the Constitution of the United States of 1790, and George Washington, the first president of the United States (1789-1797). The US Constitution was and still is the first and constantly valid model for all democratic countries to follow. After World War I, the United States and its democracy proved to have a major political impact, leading to the breakup of the Austro-Hungarian monarchy. Most of its people won freedom and independence. President Woodrow Wilson and T.G. Masaryk (and his American-born wife Charlotte) had an important role to play in the birth of a democratic Czechoslovakia in 1918.

THE RISE OF DICTATORIAL REGIMES LED TO ANOTHER WORLD WAR

The world and the destiny of humanity came under the threat of dictatorship (Nazism, Mussolini; fascism, Hitler; Japan's expansionism, Hirohito; Soviet dictatorship, Stalin; China, Mao Tse-tung). In 1945, after World War II, the world, Europe in particular, came to be divided into 2 opposing camps: a democratic, Western camp benefiting from the influence of US democracy (mainly through the Marshall Plan) and totalitarian, controlled by Soviet Stalinist dictatorship imposed on "liberated," although in fact occupied, central and eastern Europe (Warsaw Pact). In those years, we welcomed every achievement and political and cultural support from the democratic world, from the United States in particular. All attempts to regain freedom and democracy were brutally suppressed by military or police means (Hungary, 1956; Prague spring events, 1968; Polish solidarity uprising, 1982). All this resulted in several waves of emigration with loss of the intelligentsia, including neurosurgeons. The Cold War came to an end in Europe in 1989 to 1990 after the Reagan-Gorbachov talks in Geneva in 1988. It took decades for democracy to win its struggle with the criminal Soviet-led communist dictatorship.

THE STANDARD OF NEUROSURGERY IN SOVIET-CONTROLLED EUROPE IN THE WARSAW PACT COUNTRIES

Despite political and personal repression, it proved possible, also thanks to H. Cushing, to establish independent neurosurgery along lines similar to those in the advanced world.¹ Thus, for example, the Czechoslovak Neurosurgical Society was able to join the World Federation of Neurological Societies (WFNS) in 1968.^{2,3} In 1971 in Prague, we managed to hold the 4th European Neurosurgical Congress and to launch the European Association of Neurosurgical Societies, despite the fact that the Soviet-led invasion of Czechoslovakia in August 1968 had ushered in a 21-year period of political repression. Hardly anyone without personal experience of living in a totalitarian system can imagine what disaster this meant for everyone and everything.

For neurosurgery in eastern Europe, this amounted to a major detachment from developments elsewhere in the world. Those of us who were not members of the Communist Party were not allowed to travel abroad for . 20 years. We were not allowed to have academic degrees. For example, I had to learn the art of microneurosurgery and skull base surgery all by myself as a self-made man. For years, it was not permissible to publish abroad even what others thought were good or even priority results.^{4,5} Our 1979 monograph on nerve injury, one of the first on tension-free sutures, appeared in Czech only. For years, we lived on experience garnered in 1971 from R.M.P. Donaghy and M.G. Yasargil.⁶⁻⁹ We were confined to studying literary sources alone. We benefited much from US literature, from the Journal of Neuro-surgery, Neurosurgery, BNI Quarterly, the Barrow Neurological Institute, later the M.S. Greenberg Handbook of Neurosurgery, and other sources. A great encouragement for neurosurgery in Europe's isolated countries came when Professor Zdenek Kunc and Czechoslovak neurosurgery were awarded a Medal of Honor of the WFNS in Toronto in 1985. Later, the same award went to J. Haftek of Poland. J. Vajda of Hungary won the WFNS Young Neurosurgeon Award in 1981. We were happy to hear of the success of V.V. Dolenc of Yugoslavia, who then was of the few to shake off the yoke of totalitarianism to help develop neuro-surgery in the United States. He worked in Ljubljana and also, in part, at American neurosurgical centers. Despite political restriction and different measures of isolation from neurosurgery world-wide, those of us in the Central European Neurosurgical Society (CENS) countries were able, albeit with some delay, to introduce intraoperative nerve monitoring, microsurgery, and skull base surgery.¹⁰⁻²⁰ We went on developing microsurgery in all directions: tension-free sutures in cases of central and peripheral nerve injury including the brachial plexus, microvascular decompression according to Jannetta, treatment for acoustic and jugular foramen neurinomas, tumors of the third ventricle, intramedullary tumors, all indications for vascular surgery, and brainstem lesions such as cavernomas. We started developing skull base surgery. In 1992, at the First International Congress in Hannover,

we became, together with many US neurosurgeons, cofounders of the World Federation of Skull Base Societies.²¹⁻²³

REGARDING NEUROSURGICAL PROGRESS MADE IN THE FORMER DICTATORIAL SOVIET UNION

I know of only one: balloon catheterization and occlusion of major cerebral vessels, published in the *Journal of Neurosurgery* by F.A. Serbinenko in 1974.²⁴ Indeed, further development of endovascular neurosurgery and all advances in neurosurgery (eg, microsurgery, skull base surgery, navigation, imaging) can take place only in democratic countries. As for our contacts with Soviet neurosurgeons, I met A. Konovalov (head of the Burdenko Institute in Moscow) in Oxford in 1965, in Prague in 1971, and many times thereafter. Although we had a good personal relationship, the totalitarian Soviet-style communist system led to isolation and regression of neurosurgery in the central European countries. Hence, it was crucial to establish CENS after we achieved freedom.

THE CENS

The WFNS is an association of national, supranational, and continental organizations worldwide. In Europe, there are national societies and 2 entirely independent supranational societies: the European Association of Neurosurgical Societies and the CENS.²⁵⁻²⁷ The latter came into being after the fall of the communist empire, thanks to efforts by rank-and-file neurosurgeons and with support from WFNS Prezident M. Samii. The foundation CENS Symposium took place in 1998 in Bratislava, Slovakia, with J. Steno in the chair, to become a full member of WFNS in 2000.^{28,29} Rather than an association of national societies, it is based on individual membership of neurosurgeons from the founding countries: the Czech Republic, Poland, Hungary, Slovakia, and Slovenia, with Austria joining the group as well. The society works to uphold the standard of neurosurgery in the above-mentioned and other countries by organizing booster courses, by holding a major congress every other year, and by attending all international events of the WFNS (Table). So far, CENS has organized a total of 7 congresses: the first in 1999 in Wroclaw, Poland, with J.

Wronski as president; the second in 2002 in Brno, Czech Republic, with V. Smrcka as president; the third in 2002 in Ljubljana, Slovenia, with V.V. Dolenc as president; the fourth in 2006 in Budapest, Hungary, with I. Nyary as president; the fifth in 2008 in Vienna, Austria, with K. Ungersboeck as president; and the sixth in 2010 in Pultusk, Poland, with Z. Czernicki as president. The latest CENS meeting, the seventh in 2012 in Prague, Czech Republic, was held as a joint meeting with the Congress of Neurological Surgeons (CNS) in the United States under the presidency of E. Zverina and A. Nanda. It was a memorable event for CENS members meeting their American counterparts and because of the presence of Yong Kwang Tu, WFNS president-elect, and 2 of his predecessors, M. Samii and J. Brotchi, as well as the legend of neurosurgery, M.G. Yasar-gil. The next congress, the eighth, planned for 2014 will take place in Bratislava, Slovakia, under the chairmanship of J. Steno. The CENS presidents are elected for a term of 2 years; they are representatives of the organizing country for the congress. As the 12-year CENS existence shows, the foundation of a second society in Europe proved to be fully justified, and the standard of neurosurgery in those countries has since been approaching that in the most advanced countries.³⁰⁻³⁴

EXPRESSION OF THANKS TO US NEUROSURGEONS FOR SUPPORTING CENS

In Europe in 1989, we were able to regain freedom, together with all of the occupied countries, after a struggle in which the playwright and future Czech president Václav Havel and the Velvet Revolution had a key role to play. Havel's rallying cry was that truth and love must prevail over lies and hatred. A great admirer of American democracy, Havel was friends with US presidents R.W. Reagan, G.H.V. Bush, and W.J. Clinton and former Secretary of State Madeleine Al-bright, herself of Czech origin. Much to our sorrow, Havel died in 2011.

Since regaining freedom, we have been striving to become reintegrated in the world mainstream of neurosurgery. American neurosurgery had a most important, indeed a crucial, role to play. It is impossible to give a full list of all the internships, courses, congresses, and friendly

personal contacts with American neurosurgeons over the past 22 years that helped to increase the standard of neurosurgery in the CENS member countries. However, I must mention, in no particular order, at least some of them: P. Jannetta, L. Sekhar, J.A. Jane (honorary member of the J.E. Purkyne Czech Neurosurgical Society), M.G. Yasargil, R.F. Spetzler, A. Nanda (honorary member of the CENS), T. Fukushima, E. Laws, P. Black, A.L. Rhoton, S. Abdulrauf, R. Heros, J. Morcos, M.L.F. Apuzzo, T. Rutka, O. Al-Mefty, G. Rosseau, and many others.

CENS Congress	Year	Place	President
CENS Symposium	1998	Bratislava, Slovak Republic	J. Steno
First	1999	Wroclaw, Poland	J. Wronski
Second	2002	Brno, Czech Republic	V. Smrcka
Third	2004	Ljubljana, Slovenia	V.V. Dolenc
Fourth	2006	Budapest, Hungary	I. Nyary
Fifth	2008	Vienna, Austria	K. Ungersboeck
Sixth	2010	Pultusk, Poland	Z. Czernicki
Seventh (CENS and CNS joint meeting)	2012	Prague, Czech Republic	E. Zverina/A. Nanda
Eighth (planned)	2014	Slovak Republic	J. Steno

^a CENS, Central European Neurological Society; CNS, Congress of Neurological Surgeons.

MESSAGE TO YOUNG NEUROSURGEONS

As president of CENS and as a neurosurgeon and microsurgeon working in the field of neurosurgery at Charles University, Prague, for 51 years now, I wish to tell you the following: The future of neurosurgery depends on you, the new generation. Remember what Leonardo da Vinci said: Poor is the pupil who does not surpass his master.

MESSAGE TO AMERICAN NEUROSURGEONS

The United States and American democracy are today faced with many enemies without and within.³⁵ As Milos Forman, Czech and American filmmaker, wrote earlier this year: “Today US democracy, a miraculous gathering of diverse players, desperately needs unity. If all participants play fair and strive for the common good, you can achieve a harmony. If

just one section or even one player is out of tune, the music will disintegrate into cacophony...noisy dissonance might become loud enough to wake another Marx, or even worse.”

CENS wishes all of the United States a strong and stable democracy, one that can guarantee the future of the United States and the world at large. For democracy is also a guarantee of the development and future of our neurosurgery, an incredible branch of medicine designed to treat the most valuable gift we have: the brain.

Disclosure

The author has no personal, financial, or institutional interest in any of the drugs, materials, or devices described in this article. Photos are from the archives of author.

REFERENCES

- Fulton JF. Harvey Cushing, A Biography. Springfield, IL: Charles C Thomas; 1946.
- Alphen HA. World Federation of Neurosurgical Societies 1955-2005. Amstelveen, Netherlands: De Zaak Haes; 2005.
- Walker AE. The History of the World Federation of Neurosurgical Societies. Albuquerque, New Mexico: University of New Mexico. Print Plant; 1985.
- Kunc Z. Neurosurgery [Neurochirurgie]. 3rd ed. Prague, Czechoslovakia: Avicenum; 1983.
- Zvěřina E, Stejskal L. Injury of the Peripheral Nerves [Poranění Periferních Nervů]. Prague, Czechoslovakia: Avicenum; 1979.
- Yasargil MG. Microsurgery Applied to Neurosurgery. Stuttgart, Germany: Georg Thieme-Verlag; 1969.
- Yasargil MG. Intracranial microsurgery. Clin Neurosurg. 1970;17:250-256.
- Yasargil MG. Microsurgical Approach to the Cerebrovascular Diseases. In: Fusek I, Kunc Z, eds. Present Limits of Neurosurgery. Prague, Czechoslovakia: Avicenum; 1972;357-361.
- Donaghy RMP. Status of microvascular surgery in 1971. In: Fusek I, Kunc Z, eds. Present Limits of Neurosurgery. Prague, Czechoslovakia: Avicenum; 1972:351-355.
- Zvěřina E. Microsurgical cure of the cause of facial hemispasm [in Czech]. Cas Lek Cesk. 1985;124(9):263-265.

- Zvěřina E. Treatment of facial hemispasm by microvascular decompression of nerve VII [in Czech]. *Cesk Neurol Neurochir.* 1984;47(6):350-355.
- Zvěřina E, Fusek I, Kunc Z, Sobota J, Stejskal L. Initial experience with microsurgery of tumors of the 8th cranial nerve [in Czech]. *Cesk Neurol Neurochir.* 1983;46(5):287-292.
- Zvěřina E, Sobota J. Meningiomas of the 3d ventricle: microsurgical removal following diagnosis with computer tomography [in Czech]. *Cas Lek Cesk.* 1983;122(11):327-330.
- Zvěřina E, Sprinl L. Fontana's spiral bands and undulating course of nerve fibers: occurrence and clinical importance in man. *Cesk Neurol Neurochir.* 1979;42(5):333-339.
- Zvěřina E, Sprinl L. Basic facts about peripheral nerves revived after 200 years (author's translation) [in Czech] *Cas Lek Cesk.* 1979;118(29): 920-924.
- Zvěřina E. Prolapse and strangulation of the spinal cord following brachial-plexus injury [in Czech]. *Rozhl Chir.* 1978;57(2):99-109.
- Zvěřina E, Kredba J. Somatosensory cerebral evoked potentials in diagnosing brachial plexus injuries. *Scand J Rehabil Med.* 1977;9(2): 47-54.
- Zvěřina E. Brachial plexus avulsion, limits of diagnostic methods, respiratory synkinesis. In: Fusek I, Kunc Z, eds. *Present Limits of Neurosurgery.* Prague, Czechoslovakia: Avicenum; 1972:675-679.
- Skorpil V, Zvěřina E. Method of electromyographic evaluation of peripheral and central mechanisms of motor recovery in anastomosis of the 7th and 12th cranial nerves [in Czech]. *Cesk Neurol.* 1963;26: 317-320.
- Skorpil V, Zvěřina E. The rate of conduction in the cranial nerves in man [in Czech]. *Cesk Neurol.* 1963;26:152-156.
- Zvěřina E, Urgosik D, Stejskal L, Strnad P. Microvascular decompression for hemifacial spasm in ex-Czechoslovakia. In: Samii M, ed. *Skull Base Surgery. First International Skull Base Congress, Hannover; 1992.* Basel, Switzerland: Karger; 1994:980-982.
- Zvěřina E, Urgosik D. Jugular foramen neurilemmomas, schwannomas. In: Samii M, ed. *Skull Base Surgery. First International Skull Base Co, Hannover 1992.* Basel, Switzerland: Karger; 1994:1017-1019.
- Skull Base Study Group of the Czech Republic Web site. <http://www.skullbase.cz/>. Accessed December 11, 2012.

- Serbinenko FA. Balloon catheterization and occlusion of major cerebral vessels. *J Neurosurg.* 1974;41(2):125-145.
- World Federation of Neurosurgical Societies (WFNS) Web site. [http:// www.wfns.org/](http://www.wfns.org/). Accessed December 11, 2012.
- European Association of Neurosurgical Societies (EANS) Web site. <http://www.eans.org/>. Accessed December 11, 2012.
- The 7th Central European Neurosurgical Meeting (CENS) Web site. <http://www.cens2012.com/>. Accessed December 11, 2012.
- Steno J. Central European Neurosurgical Society (CENS): history and the third meeting. *Acta Neurochir (Wien).* 2005;147(7):801-802.
- Wronski J. Forward to the first Central European Neurosurgical Society meeting. *Adv Clin Exp Med.* 2000;9(4 suppl 1):5-6.
- Zvěřina E. Microsurgery of the brain vascular diseases. [Chirurgie cévních onemocnění mozku]. In: Kalvach P, ed. *Mozkové ischémie a hemoragie.* Prague, Czech Republic: Grada Publishing; 1997:321-351.
- Zvěřina E, Sollmann WP, Betka J, et al. First auditory brainstem implant in Czech Republic. *J Laryngol Otol Suppl.* 2000;147(27):54-55.
- Chovanec M, Zvěřina E, Profant O, et al. Impact of video-endoscopy on the results of retrosigmoid-transmeatal microsurgery of vestibular schwannoma: prospective study. *Eur Arch Otorhinolaryngol.* 2013;270(4):1277-1284.
- Haninec P, Kaiser R. Axillary nerve repair by fascicle transfer from the ulnar or median nerve in upper brachial plexus palsy. *J Neurosurg.* 2012; 117(3):210-214.
- Zvěřina E. Acoustic neuroma—vestibular schwannoma: personal experience of up-to-date management [in Czech]. *Cas Lek Cesk.* 2010;149(6): 269-276.
- Forman M. Obama the Socialist? Not even close. *The New York Times.* http://www.nytimes.com/2012/07/11/opinion/obama-the-socialist-not-even-close.html?_r=0. Accessed December 11, 2012.

CV —

**Prof. MUDr. Eduard ZVĚŘINA, DrSc., FCMA, plk v.v.
*27. 2. 1937**

Profesor neurochirurgie, emeritní přednosta
Neurochirurgické kliniky 1. LF UK a ÚVN Praha.

Vzdělání:

- 1943–48   Obecná škola (Vrané n. Vlt., Střekov u Ústí n. L, Ml. Boleslav, Praha-Smíchov).
- 1948–52   Střední škola Praha, Smíchov
- 1952–53   Drtinovo gymnázium, Praha, Smíchov. Zrušeno komunisty.
- 1953–55   Jedenáctiletá střední škola Praha, Na Santošce, (maturita 1955).
- 1955–61   Vojenská lékařská akademie a Vojenský lékařský výzkumný a doškolovací ústav Hradec Králové, (promoce UK Praha 1961).
- 1961–63   postgraduální školení v ÚVN Praha
- 1966   atestace z chirurgie
- 1968   půlroční stáž jako starší asistent Neurologické kliniky univerzity v Utrechtu u prof. H. Verbiesta, návštěvy většiny evropských neurochirurgií
- 1968–71   zákaz publikování a cest do zahraničí
- 1970   atestace 2. stupně z neurochirurgie
- 1982   obhajoba titulu DrSc.

po 17 letech

- 1985   stáž na Neurochirurgické klinice Vojenské lékařské akademie v Leningradě

Po 19 letech

- 1987   8. evropský neurochirurgický kongres a klinika v Barceloně

Po 22 letech

- 1990–92   návštěvy neurochirurgických klinik v Madridu, Vídni, Lublani, Londýně, Amsterdamu, Hannoveru

1993–dosud	návštěvy a stáže na řadě předních světových neurochirurgií
1995	habilitace (docentura)
1999	jmenování profesorem neurochirurgie
2011	člen České lékařské akademie s titulem FCMA

Odborná praxe

1954–55	Fyziologický ústav ČSAV
1961–63	útvárový lékař u PVOS
1964–65	sekundář a asistent chirurgického odd. ÚVN
1961–65	externě Neurochirurgická klinika FVL UK a ÚVN
1965–81	náčelník, vedoucí experimentálně fyziologické laboratoře Neurochirurgické kliniky FVL UK a ÚVN Praha
1977–81	formálně starší asistent Neurochirurgické kliniky
1981–94	zástupce přednosta Neurochirurgické kliniky 1. LF UK a ÚVN Praha
1994–98	přednosta Neurochirurgické kliniky 1. LF UK a ÚVN Praha a Subkatedry neurochirurgie IPVZ Praha
1997	vynucený odchod do vojenského důchodu v hodnosti plukovníka
1997–2008	Ortopedická klinika IPVZ ve FN Na Bulovce, subkatedra spondylochirurgie
1998–dosud	Klinika ORL a chirurgie hlavy a krku 1. LF UK ve FN V Motole, chirurgie lebeční baze
2002–dosud	Neurochirurgické odd. a klinika 3. LF UK ve FN Královské Vinohrady

Členství a práce ve vědeckých a lékařských orgánech a společnostech

Česká republika: tajemník hlavní problémové komise Ministerstva zdravotnictví (1980–1998); postupně místopředseda, člen revizní komise a člen předsednictva České lékařské společnosti J. E. Purkyně (ČLS JEP); spoluzakladatel a místopředseda České společnosti pro neurovědy ČLS JEP; člen výboru České neurochirurgické společnosti ČLS JEP; předseda Bidding Committee pro uspořádání WFNS kongresu 2017 v Praze; spoluzakladatel a čestný prezident sekce chirurgie lební baze; člen neurologické, ortopedické, spondylochirurgické, ORL a fyziologické společnosti, čestný člen oborové rady neurověd postgraduálního studia v biomedicině UK a AV ČR (č.09); člen akreditační komise neurochirurgie MZ ČR; člen zkušební komise pro atestaci z neurochirurgie MZ ČR; zakládající člen ČLK; licence pro výkon vedoucího lékaře v neurochirurgii; člen správní rady projektu Míša (Leksellův gama nůž) Nadace Charty 77; člen správní rady a fondu „Euro-Neuro“ Nadace Charty 77, člen Společnosti pro vědu a umění (SVU), člen redakční rady Časopisu lékařů českých, > Od 2011 člen České lékařské akademie.

Zahraničí: World Federation of Neurosurgical Societies (WFNS), člen Skull Base Surgery Committee od 2005; World Federation of Skull Base Societies (WFSBS), spoluzakladatel 1992, delegát za ČR; European Skull Base Society (ESBS), přechodně člen výboru.; European Association of Neurosurgical Societies (EANS), člen, pokladník 4. sjezdu 1971 v Praze; Congress of Neurological Surgeons (CNS), USA, International Vista member 2013, sponzor; časopis Neurosurgery – American Association of Neurological Surgeons (AANS), člen mezinárodní rady. Madjid Samii Society of International Neurosurgeons (MASSIN), člen výboru. Central European Neurosurgical Society (CENS), spoluzakladatel 1999, čestný člen, prezident 2010-12, vědecký sekretář, delegát do WFNS. 7.CENS kongresu 2012 v Praze, prezident.

Ocenění:

3x ceny za studentskou práci, ceny odborných společností, 4x prezidiální ceny ČLS JEP, 3x literární ceny Avicena, cena J. Hlávky 2006. Za výzkumné úkoly, granty 7 cen, Cena MZd za „Rychlosti vedení nervů u člověka“, 1968. Čestné členství Pediatrické společnosti. Medaile ČLS JEP 1994. Čestné členství ČLS JEP 1997. Ceny děkana 1. LF UK 1997 a 2007. Vyznamenání k 650. výročí UK 1998. Medaile děkana 3. LF UK 2007. Ocenění ředitele IPVZ za celoživotní vzdělávání 2007. Medaile Krajského voj. velitelství Praha 2007. Čestný prezident skupiny baze lební ČR. Čestný místopředseda 11. a 13. Světového neurochirurgického kongresu. Stříbrná medaile senátu PČR 2013. Cena SVU 2015. V r. 2012 k 75. nar. ocenění děkana 1. a 3. LF UK, diplom k „Lifetime contribution in Skull Base Surgery“ prezidenta INI, Hannover, prof. M. Samii a diplom „International Leadership“ prezidenta CNS, USA prof. Ch. E. Wolfla.

Ocenění k 80. narozeninám 2017: Čestné občanství Prahy 5, Ocenění děkana 1. LF UK a 3. LFUK, Návrh na Purkyňovu medaili ČLS JEP od České neurochirurgické společnosti, Společnosti ORL a chirurgie hlavy a krku a Společnosti pro neurovědy (neuděleno), Stříbrná medaile rektora KU, Zlatá medaile ČLS JEP, Návrh Senátu PČR na státní vyznamenání (prezidentem neuděleno), Ocenění prezidenta 7th Olumpic INWC 2017, Innsbruck-Seeefeld 13. ledna, Čestné členství Slovenské neurochirurgické společnosti, členství Brazilian academy of Neurosurgery a Brazilian Neurosurgery Society, ocenění poslali prezidenti a vedoucí funkcionáři Světové neurochirurgické společnosti (WFNS), jako M. Samii (NSR), A. Nanda, P. Black (USA), H. Azevedo (Brazílie), A. Basso (Argentina), V.V. Dolenc (Slovinsko) a další.

VÝBĚROVÁ BIBLIOGRAFIE

1 Monografie

1979 ZVĚŘINA, E.; STEJSKAL, L. *Poranění periferních nervů*. Praha: Avicenum, 1979. 303 s.

2 Kapitoly v monografiích a učebních textech

- 1966 ZVĚŘINA, E. Princip centrace modifikovaného Guiottova sterotaktického přístroje bez skiaskopické kontroly. In: VLADYKA, V. *Stereotaxe v neurochirurgii*. Praha: SZdN 1966, s. 57-59. Edice: *Albertova sbírka. Práce z operativních oborů; Sv. 52*.
- 1980 ZVĚŘINA, E. Střelná poranění periferních nervů. In: BENEŠ, A. a kol. *Válečné lékařské obory: Chirurgie*. Praha: Naše vojsko 1980, s. 345-350. Edice: *Knižnice vojenské teorie a praxe; Sv. 36*.
- 1984 ZVĚŘINA, E. Poranění periferních nervů. In: NIEDERLE, B. a kol. *Neodkladné speciální operace*. Praha: Avicenum 1984, s. 48-51.
- 1986 ZVĚŘINA, E. Neurochirurgické operace. In: NIEDERLE, B. *Práce sestry na operačním sále*. 4. dopl. a zcela přeprac. vyd. Praha: Avicenum 1986, s. 196-224.
- 1988 ZVĚŘINA, E. Chirurgie cévních onemocnění mozku. In: KALVACH, P. a kol. *Mozkové ischemie a hemoragie*. 1. vyd. Praha: Avicenum 1988, s. 171-188.
- 1997 ZVĚŘINA, E. 13 Chirurgie cévních onemocnění mozku. In: KALVACH, P. a kol. *Mozkové ischemie a hemoragie*. 2. přeprac. a dopl. vyd. Praha: Grada 1997, s. 321-351. ISBN 80-7169-109-7.
- 2000 KALA, M.; HOUDEK, M.; ZVĚŘINA, E. 18 Neurochirurgie. In: DUDA, M. a kol. *Práce sestry na operačním sále*. 1. vyd. Praha: Grada 2000, s. 305-320. ISBN 80-7169-642-0.
- 2005 ZVĚŘINA, E. 12 Chirurgie lební baze. In: KLOZAR, J. et al. *Speciální otorinolaryngologie*. 1. vyd. Praha: Galén 2005, s. 217-220. ISBN 80-7262-346-X.
- ZVĚŘINA, E. 10.7.3 Nádory statoakustického nervu. In: KLOZAR, J. et al. *Speciální otorinolaryngologie*. 1. vyd. Praha: Galén 2005, s. 194-196. ISBN 80-7262-346-X.
- ZVĚŘINA, E. 12.5 Poranění periferních nervů. In: DUNGL, P. a kol. *Ortopedie*. 1. vyd. Praha: Grada 2005, s. 450-463. ISBN 80-247-0550-8.
- 2009 ZVĚŘINA, E. Vzpomínky třetího přednosty kliniky. In: GAJDA, J. *Klinika číslo 1: Neurochirurgická klinika 1. lékařské fakulty UK a IPVZ, Ústřední vojenské nemocnice Praha*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo obrany ČR 2009, s. 90-91. ISBN 978-80-7278-493-6.
- 2010 HANINEC, P.; ZVĚŘINA, E. 15 Chirurgie cévních onemocnění mozku. In: KALVACH, P. a kol. *Mozkové ischemie a hemoragie*. 3. přeprac. a dopl. vyd. Praha: Grada 2010, s. 395-409. ISBN 978-80-247-2765-3.

- 2011** BETKA, J.; CHOVANEC, M.; **ZVĚŘINA, E.**; PROFANT, O.; LUKEŠ, P.; SKŘIVAN, J.; KLUH, J.; FÍK, Z. Chapter 11 Minimally Invasive Endoscopic and Endoscopy-Assisted Microsurgery of Vestibular Schwannoma. In: *IANCU, C. (Ed.). Advances in Endoscopic Surgery*. Rijeka: InTech 2011, s. 191-216. ISBN 978-953-307-717-8. DOI: 10.5772/23793.
- 2012** **ZVĚŘINA, E.** Nenadřadí taktiku zásadám. In: *ČERMÁK, M. Hippokratovské hovory: setkání s osobnostmi české medicíny*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta 2012, s. 112-123. ISBN 978-80-204-2797-7.
- 2013** **ZVĚŘINA, E.** 7 Lege artis v neurochirurgii. In: *PTÁČEK, R.; BARTŮNĚK, P.; MACH, J. a kol. Lege artis v medicíně*. 1. vyd. Praha: Grada 2013, s. 84-97. ISBN 978-80-247-5126-9.
- 2014** **ZVĚŘINA, E.** 3.25 Neurochirurgie – etické problémy 21. století. In: *PTÁČEK, R.; BARTŮNĚK, P. a kol. Etické problémy medicíny na prahu 21. století*. 1. vyd. Praha: Grada 2014, s. 343-350. ISBN 978-80-247-5471-0.
- ZVĚŘINA, E.** 12.5 Poranění periferních nervů. In: *DUNGL, P. a kol. Ortopedie*. 2. přeprac. a dopl. vyd. Praha: Grada Publ. 2014, s. 366-382. ISBN 978-80-247-4357-8.
- 2016** HANINEC, P.; **ZVĚŘINA, E.** Chirurgická léčba intracerebrálního a subarachnoidálního krvácení. In: *BARTŮNĚK, P.; JURÁSKOVÁ, D.; HECZKOVÁ, J.; NALOS, D. Vybrané kapitoly z intenzivní péče*. 1. vyd. Praha: Grada Publ. 2016, s. 438-443. ISBN 978-80-247-4343-1.
- HANINEC, P.; **ZVĚŘINA, E.** Chirurgická léčba mozkové ischemie. In: *BARTŮNĚK, P.; JURÁSKOVÁ, D.; HECZKOVÁ, J.; NALOS, D. Vybrané kapitoly z intenzivní péče*. 1. vyd. Praha: Grada Publ. 2016, s. 435-438. ISBN 978-80-247-4343-1.
- SAMEŠ, M.; CHOVANEC, M.; VACHATA, P.; BETKA, J.; **ZVĚŘINA, E.**; LIŠČÁK, R. 25. Vestibulární schwannom. In: *SAMEŠ, M.; VACHATA, P. et al. Lící nerv: anatomie, patologie, léčba*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta 2016, s. 272-300. ISBN 978-80-204-3252-0.
- ZVĚŘINA, E.** 8. Rekonstrukce a regenerace nervů. In: *ROKYTA, R.; HÖSCHL, C. To nejlepší ze současné české medicíny*. 1. vyd. Praha: Axonite 2016, s. 67-74. ISBN 978-80-88046-10-3.
- ZVĚŘINA, E.**; HANINEC, P. 1.4 Mozkový absces. In: *BARTŮNĚK, P.; JURÁSKOVÁ, D.; HECZKOVÁ, J.; NALOS, D. Vybrané kapitoly z intenzivní péče*. 1. vyd. Praha: Grada Publ. 2016, s. 449-452. ISBN 978-80-247-4343-1.
- ZVĚŘINA, E.**; CHOVANEC, M.; BETKA, J. 12. Rekonstrukční anastomotické operace lícního nervu v zadní lební jámě a v mostomozečkovém koutu. In: *SAMEŠ, M.; VACHATA, P. et al. Lící nerv: anatomie, patologie, léčba*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta 2016, s. 141-159. ISBN 978-80-204-3252-0.

- 2017 SKŘIVAN, J.; BETKA, J.; KLUH, J.; BOUČEK, J.; ČADA, Z.; **ZVĚŘINA, E.**; ČERNÝ, L.; VOKŘÁL, J.; SYKA, J.; MYŠKA, P.; TICHÝ, T. Kochleární implantace v Česku – historie a perspektivy. In: *SVACINA, Š.; ŠKRHA, J.; TRČ, T. Jan Evangelista Purkyně a jeho význam pro současnost i budoucí medicínu*. Praha: Mladá fronta 2017, s. 414-424. ISBN 978-80-204-4669-5.

3 Články v recenzovaných zahraničních a tuzemských časopisech

- 1960 ŠEFERNA, I.; **ZVĚŘINA, E.**; GROSSMANN, V. Vyhodnocení účinku tubarinu na změny elektromyografické aktivity u králíků během rozvoje otravy tetanotoxinem. *Československá fyziologie*, 1960, **9**(5): 514-515.

- 1963 METELKA, M.; ŠKORPIL, V.; **ZVĚŘINA, E.**; ČERNÁ, J. K chirurgické léčbě obrny lícního nervu lepením. *Časopis lékařů českých*, 1963, **102**(44): 1216-1219.

ŠEFERNA, I.; **ZVĚŘINA, E.** Sledování rozvoje intoxikace tetanotoxinem metodou tak zvané kvantitativní elektromyografie. *Lékařské zprávy Lékařské fakulty Univerzity Karlovy v Hradci Králové*, 1963, **8**(1-2): 25-30.

ŠKORPIL, V.; VLADYKOVÁ, J.; **ZVĚŘINA, E.** Význam elektromyografie okohybných svalů pro klinickou praxi. *Československá oftalmologie*, 1963, **19**(3): 166-170.

ŠKORPIL, V.; **ZVĚŘINA, E.** Kvantitativní hodnocení denervčních fibrilací v elektromyografii elektronickým čítačem impulsů. *Československá neurologie*, 1963, **26**(3): 157-159.

ŠKORPIL, V.; **ZVĚŘINA, E.** Metoda EMG hodnocení periferních a centrálních mechanismů úpravy hybnosti při anastomóze n. VII a n. XII. *Československá neurologie*, 1963, **26**(5): 317-320.

ŠKORPIL, V.; **ZVĚŘINA, E.** Rychlost vedení mozkovými nervy u člověka. *Československá neurologie*, 1963, **26**(3): 152-156.

ZVĚŘINA, E.; ŠKORPIL, V.; ŠOUREK, K. Die Geschwindigkeit der peripheren Ausbreitung des galvanischen Hautreflexes in den Gliedmaßen des Menschen. *Pflügers Archiv: European Journal of Physiology*, 1963, **277**(6): 603-607. DOI: 10.1007/BF00363279.

- 1964 ŠKORPIL, V.; **ZVĚŘINA, E.** Měření rychlosti vedení vláken kortikospinálního traktu inervujícího dolní končetinu u člověka. *Československá fyziologie*, 1964, **13**(6): 506-507.

ŠKORPIL, V.; **ZVĚŘINA, E.** Možnosti kvantitativního hodnocení EMG aktivity elektronickým čítačem impulsů v klinice. *Časopis lékařů českých*, 1964, **130**(6): 152-156.

ŠKORPIL, V.; **ZVĚŘINA, E.** Některé elektrofyziologické nálezy u diskopatií. *Československá neurologie*, 1964, **27**(5): 281-284.

- ŠKORPIL, V.; **ZVĚŘINA, E.** Sledování rychlosti vedení n. ulnaris u člověka v celkové hypotermii. *Československá neurologie*, 1964, **27**(6): 361-365.
- 1965** BENEŠ, V.; VLADYKA, V.; **ZVĚŘINA, E.** Stereotaxic evacuation of typical brain haemorrhage. *Acta Neurochirurgica*, 1965, **13**(3-4): 419-426. DOI: 10.1007/BF02074424
- ŠKORPIL, V.; **ZVĚŘINA, E.** Some Electrophysiological Findings in Cases of Discopathy. *Acta Universitatis Carolinae, Medica*, 1965, (Suppl. 21): 48-50.
- 1968** DEMČÍK, K.; **ZVĚŘINA, E.** Papilomy chorioidálního plexu. *Rozhledy v chirurgii*, 1968, **47**(2): 118-124.
- ZVĚŘINA, E.**; ŠKORPIL, V. Diferenciální diagnóza mezi vytržením nervových kořenů z míchy a periferní lézí brachiálního plexu. *Rozhledy v chirurgii*, 1968, **47**(2): 99-105.
- 1970** KOZÁK, I.; ŠOUREK, K.; **ZVĚŘINA, E.**; TRÁVNÍČEK, V. Sledování hladiny diazepamu (Valia) v mozku při hypotermii. *Československá neurologie*, 1970, **33**(4): 184-187.
- 1972** **ZVĚŘINA, E.** Kožní galvanický reflex při poranění brachiálního plexu. *Československá neurologie*, 1972, **35**(2): 57-62.
- ZVĚŘINA, E.**; FUCHSOVÁ, M. Spinální ganglionektomie při interkostální postherpetické neuralgii. *Československá neurologie*, 1972, **35**(6): 318-323.
- 1975** BENEŠ, V.; **ZVĚŘINA, E.** Poznámky k hodnocení poruch vědomí v chirurgii. *Rozhledy v chirurgii*, 1975, **55**(5): 297-303.
- 1976** **ZVĚŘINA, E.**; STEJSKAL, L. Traumatologie periferních nervů: současný stav a perspektivy. *Časopis lékařů českých*, 1976, **115**(48): 1502-1503.
- 1977** **ZVĚŘINA, E.**; ENDT, V. Úspěšné chirurgické léčení těžkého úrazu bederní páteře. *Rozhledy v chirurgii*, 1977, **56**(9): 624-629.
- ZVĚŘINA, E.**; KREDBA, J. Somatosensory cerebral evoked-potentials in diagnosing brachial-plexus injuries. *Scandinavian Journal of Rehabilitation Medicine*, 1977, **9**(2): 47-54.
- ZVĚŘINA, E.**; KREDBA, J. Význam vyšetření evokovaných mozkových potenciálů při poranění brachiálního plexu. *Československá neurologie a neurochirurgie*, 1977, **40**(4): 240-250.
- 1978** **ZVĚŘINA, E.** N. axillaris. Lokalizace, mechanismus, diagnóza a možnost chirurgické léčby poranění. *Vojenské zdravotnické listy*, 1978, **47**(2): 53-62.
- ZVĚŘINA, E.** Výhřez a uskřínutí míchy po zavřeném poranění brachiálního plexu. *Rozhledy v chirurgii*, 1978, **57**(2): 99-109.
- 1979** **ZVĚŘINA, E.**; ŠPRINCL, L. Fontanovy spirálové pruhy fasciкулů a vlnovitý průběh nervových vláken. Výskyt a klinický význam u člověka. *Československá neurologie a neurochirurgie*, 1979, **42**(5): 333-339.

- ZVĚŘINA, E.**; ŠPRINCL, L. Renesance základního poznatku o periferních nervech po 200 letech. Časopis lékařů českých, 1979, **118**(29): 920-924.
- 1982 ZVĚŘINA, E.**; KALVACH, P.; FRYNTOVÁ, A.; MALIČKÁ, Z. Arteriovenózní malformace indikované k operaci po počítačové tomografii jako gliom. Československá neurologie a neurochirurgie, 1982, **45**(5): 326-332.
- 1983 ZVĚŘINA, E.**; FUSEK, I.; KUNC, Z.; SOBOTA, J.; STEJSKAL, L. První zkušenosti s mikrochirurgií nádorů n. VIII. Československá neurologie a neurochirurgie, 1983, **46**(5): 287-292.
- ZVĚŘINA, E.**; SOBOTA, J. Meningiom III. komory. Mikrochirurgické odstranění po diagnóze počítačovou tomografií. Časopis lékařů českých, 1983, **122**(11): 327-330.
- 1984 NOVÁK, V.**; **ZVĚŘINA, E.**; TOMÁNEK, Z. Úspěšná autotransplantační náhrada lícního nervu po parotidektomií s následnou aktinoterapií. Československá otolaryngologie, 1984, **33**(4): 251-256.
- ZVĚŘINA, E.** Léčba faciálního hemispasmu mikrovaskulární dekompresí n. VII. Československá neurologie a neurochirurgie, 1984, **47**(6): 350-355.
- 1985 ZVĚŘINA, E.** Mikrochirurgické kauzální vyléčení faciálního hemispasmu. Časopis lékařů českých, 1985, **124**(9): 263-265.
- 1990 HOUŠŤAVA, L.**; **ZVĚŘINA, E.** Pooperační zánětlivé komplikace rány v neurochirurgii. *Informační zpravodaj Vojenského lékařského výzkumného a doškolovacího ústavu JEP v Hradci Králové*, 1990, **31**(2): 53-59.
- 1991 SVÁROVSKÝ, J.**; KOLINGEROVÁ, A.; SOBOTA, J.; **ZVĚŘINA, E.** Příklad mnohočetných neurinomů a meningeomů u centrální formy M. Recklinghausen. Československá otolaryngologie, 1991, **40**(1): 51-57.
- 1993 KLENER, J.**; **ZVĚŘINA, E.**; HOUŠŤAVA, L.; HANINEC, P. Střelná poranění hlavy a možnosti neurochirurgické léčby: Naše zkušenosti za 10 let. *Vojenské zdravotnické listy*, 1993, **62**(6): 197-202.
- 1994 URGOŠÍK, D.**; ŽIVNÝ, B.; **ZVĚŘINA, E.**; FUSEK, I.; STEJSKAL, L.; PLAS, J. Elektrofyziologické sledování funkce n. VII při operacích neurinomu n. VIII. Česká a slovenská neurologie a neurochirurgie, 1994, **57**(1): 17-21.
- 1995 HANINEC, P.**; PLAS, J.; **ZVĚŘINA, E.**; HOUŠŤAVA, L. Neurofibromatóza 2. typu z pohledu neurochirurga. Česká a slovenská neurologie a neurochirurgie, 1995, **58**(5): 240-243.
- KOŽÁK, J.**; VOSKA, P.; **ZVĚŘINA, E.** The management of extensive tumours of the scalp. *Acta Chirurgiae Plasticae*, 1995, **37**(3): 71-75.
- KOZLER, P.**; **ZVĚŘINA, E.**; LOUDA, V. Záchrana života dolní končetiny u dítěte týmovou spoluprací. *Rozhledy v chirurgii*, 1995, **74**(8): 397-400.

- 1996** HANINEC, P.; HOUŠŤAVA, L.; **ZVĚŘINA, E.**; LAŠŤOVKA, M. Chirurgická léčba poranění n. laryngeus recurrens. *Rozhledy v chirurgii*, 1996, **75**(2): 100-105.
- 1997** LOMBARDI, V.; VALKO, L.; VALKO, M.; SCOZZAFAVA, A.; MORRIS, H.; MELNIK, M.; ŠVITEL, J.; BUDĚŠÍNSKÝ, M.; PELNÁŘ, J.; ŠTEŇO, J.; LIPTAJ, T.; ZALIBERA, L.; BUDÍNSKÁ, J.; ZLATOŠ, J.; GIULIANI, A.; MASCOLO, L.; LEIBFRITZ, D.; TRONCONE, A.; MARZULLO, F.; MAZUR, M.; KLENER, J.; **ZVĚŘINA, E.** 1H NMR ganglioside ceramide resonance region on the differential diagnosis of low and high malignancy of brain gliomas. *Cellular and Molecular Neurobiology*, 1997, **17**(5): 521-535. DOI: 10.1023/A:1026362922549. **IF: 1.968/1997.**
- 1999** KUCHYNKOVÁ, Z.; **ZVĚŘINA, E.**; PIPKOVÁ, R. Úraz frontálních dutin způsobený zábavnou pyrotechnikou. *Otorinolaryngologie a foniatrie*, 1999, **48**(4): 241-244.
- SKŘIVAN, J.; **ZVĚŘINA, E.**; BETKA, J.; SVĚTLÍK, M.; SOLLMANN, WP.; TICHÝ, T.; SEDLÁK, S.; TOPOL, M.; URGOŠÍK, D.; MAZANEC, R.; NEVISON, B.; MORRISOVÁ, P. Sluchová kmenová neuroprotéza z pohledu otolaryngologa. (První vlastní zkušenosti a výsledky). *Otorinolaryngologie a foniatrie*, 1999, **48**(4): 203-206.
- 2000** **ZVĚŘINA, E.**; SOLLMANN, WP.; BETKA, J.; SKŘIVAN, J.; TICHÝ, T.; NEVISON, B.; URGOŠÍK, D. First auditory brainstem implant in the Czech Republic. *The Journal of Laryngology & Otology*, 2000, **114**(Suppl. 27): 54-55. **IF: 0.482/2000.**
- 2001** ŠMILAUER, T.; KLUH, J.; **ZVĚŘINA, E.**; BETKA, J. Přínos BERA k diagnostice neurinomu akustiku. *Otorinolaryngologie a foniatrie*, 2001, **50**(2): 99-102.
- 2002** SALAČ, V.; BETKA, J.; **ZVĚŘINA, E.**; TAUDY, M.; SKŘIVAN, J.; BELŠAN, T.; KODET, R. Paragangliomy léčené na Klinice ORL a chirurgie hlavy a krku 1. LF UK v letech 1990-2000. *Otorinolaryngologie a foniatrie*, 2002, **51**(2): 91-99.
- 2003** SKŘIVAN, J.; **ZVĚŘINA, E.**; BETKA, J.; SVĚTLÍK, M.; KLUH, J.; SOLLMANN, WP.; KRAUS, J.; BELŠAN, T.; TICHÝ, T.; SEDLÁK, S.; TOPOL, M. Sluchová kmenová neuroprotéza v České republice. *Časopis lékařů českých*, 2003, **142**(1): 29-33.
- 2004** SKŘIVAN, J.; **ZVĚŘINA, E.**; BETKA, J.; KLUH, J.; KRAUS, J. Our surgical experience with large vestibular schwannomas. *Otolaryngologia Polska*, 2004, **58**(1): 69-72.
- ŠTĚDRÝ, V.; **ZVĚŘINA, E.**; CHOMIAK, J. Oboustranné ankylozující paraartikulární osifikace kyčelních kloubů s plegií n. ischiadicus. *Acta Chirurgiae Orthopaedicae et Traumatologiae Českoslovacae*, 2004, **71**(5): 303-307.
- 2005** **ZVĚŘINA, E.** Co se děje v neurochirurgii. *Revue České lékařské společnosti J. E. Purkyně*, 2005, **2**(1): 16-18.

- 2006** SKŘIVAN, J.; BETKA, J.; **ZVĚŘINA, E.**; KLUH, J.; ŠMILAUER, T.; KRAUS, J.; TICHÝ, T.; SEDLÁK, S.; TOPOL, M. Sluchová kmenová neuroprotéza – historie, současný stav a vlastní výsledky. *Česká a slovenská neurologie a neurochirurgie*, 2006, **69**(3): 222-225. **IF: 0.045/2006.**
- ZVĚŘINA, E.** Padesát let světové a skoro čtyřicet let naší neurochirurgické společnosti. *Praktický lékař*, 2006, **86**(7): 367-371.
- 2007** SKŘIVAN, J.; BETKA, J.; **ZVĚŘINA, E.**; VRABEC, P.; CHOVANEC, M.; BORSKÝ, I. Complicated decisionmaking in indications for auditory brainstem implant (ABI) in a patient with neurofibromatosis 2. *Prague Medical Report*, 2007, **108**(3): 256-262.
- 2008** BETKA, J.; **ZVĚŘINA, E.**; LISÝ, J.; CHOVANEC, M.; KLUH, J.; KRAUS, J. Vestibulární schwannom. *Otorinolaryngologie a foniatrie*, 2008, **57**(4): 221-225.
- ZVĚŘINA, E.** Neuralgie n. trigeminus, n. glossopharyngeus, n. vagus a n. facialis. Sto let od narození neurochirurga Z. Kunce. *Bolest*, 2008, **11**(1): 24-32.
- ZVĚŘINA, E.** Sto let od narození neurochirurga Zdeňka Kunce – vzpomínka jeho žáka. *Časopis lékařů českých*, 2008, **147**(3): 165-166.
- 2009** BETKA, J.; **ZVĚŘINA, E.**; CHOVANEC, M.; KLUH, J.; LUKEŠ, P.; KRAUS, J.; LISÝ, J. Minimálně invazivní endoskopická a endoskopicky asistovaná chirurgie vestibulárního schwannomu. *Endoskopie*, 2009, **18**(2): 67-71.
- KASTNER, J.; ZÁBRODSKÝ, M.; ASTL, J.; **ZVĚŘINA, E.**; LUKEŠ, P.; BETKA, J. Videokymografie a digitální kymografie, kymografické nálezy u pacientů po thyreoidektomii. *Endoskopie*, 2009, **18**(2): 64-66.
- 2010** ČAKRT, O.; CHOVANEC, M.; FUNDA, T.; KALITOVÁ, P.; BETKA, J.; **ZVĚŘINA, E.**; KOLÁŘ, P.; JEŘÁBEK, J. Exercise with visual feedback improves postural stability after vestibular schwannoma surgery. *European Archives of Oto-Rhino-Laryngology*, 2010, **267**(9): 1355-1360. DOI: 10.1007/s00405-010-1227-x. **IF: 1.214/2010.**
- KASTNER, J.; ZÁBRODSKÝ, M.; ASTL, J.; **ZVĚŘINA, E.**; MRZENA, L.; ŠRAM, F.; ŠVEC, J.; KASTNEROVÁ, E.; BETKA, J. Chirurgická léčba jednostranné parézy zvrtného nervu. *Endoskopie*, 2010, **19**(1): 21-27.
- SKŘIVAN, J.; **ZVĚŘINA, E.**; KLUH, J.; CHOVANEC, M.; PÁDR, R. Our experience with surgical treatment of tympanojugular paragangliomas. *Prague Medical Report*, 2010, **111**(1): 25-34.
- ZVĚŘINA, E.** Neurinom akustiku – vestibulární schwannom – osobní pohled na nejmodernější postupy v jeho léčbě. *Časopis lékařů českých*, 2010, **149**(6): 269-276.
- 2011** KAISER, R.; **ZVĚŘINA, E.**; PACHL, J.; HANINEC, P. Opožděný akutní subdurální hematom. *Česká a slovenská neurologie a neurochirurgie*, 2011, **74**(4): 455-458. **IF: 0.279/2011.**

- 2012** BOUČEK, J.; CHOVANEC, M.; VOKŘÁL, J.; ČERNÝ, L.; KLUH, J.; ČADA, Z.; PROFANT, O.; ZÁBRODSKÝ, M.; KUCHAR, M.; **ZVĚŘINA, E.**; BETKA, J.; FANTA, O.; SKŘIVAN, J. Baha jako řešení jednostranné hluchoty po operaci vestibulárního schwannomu. *Česká a slovenská neurologie a neurochirurgie*, 2012, **75**(5): 602-605. **IF: 0.372/2012.**
- 2013** CHOVANEC, M.; **ZVĚŘINA, E.**; PROFANT, O.; SKŘIVAN, J.; ČAKRT, O.; LISÝ, J.; BETKA, J. Impact of video-endoscopy on the results of retrosigmoid-transmeatal microsurgery of vestibular schwannoma: prospective study. *European Archives of Oto-Rhino-Laryngology*, 2013, **270**(4): 1277-1284. DOI: 10.1007/s00405-012-2112-6. **IF: 1.608/2013.**
ZVĚŘINA, E. Address by the President of the Central European Neurosurgical Society (CENS): Influence of the US Democratic System on the Level of Neurosurgery in Postcommunist Countries. *Neurosurgery*, 2013, **60**(Suppl. 1): 41-47. DOI: 10.1227/01.neu.0000430304.33208.df. **IF: 3.031/2013.**
- 2014** BETKA, J.; **ZVĚŘINA, E.**; BALOGOVÁ, Z.; PROFANT, O.; SKŘIVAN, J.; KRAUS, J.; LISÝ, J.; SYKA, J.; CHOVANEC, M. Complications of Microsurgery of Vestibular Schwannoma. *BioMed Research International*, 2014, (May): Article 315952. DOI: 10.1155/2014/315952. **IF: 1.579/2014.**
- 2015** CHOVANEC, M.; **ZVĚŘINA, E.**; PROFANT, O.; BALOGOVÁ, Z.; KLUH, J.; SYKA, J.; LISÝ, J.; MERUNKA, I.; SKŘIVAN, J.; BETKA, J. Does attempt at hearing preservation microsurgery of vestibular schwannoma affect postoperative tinnitus?. *BioMed Research International*, 2015, (January): Article 783169. DOI: 10.1155/2015/783169. **IF: 2.134/2015.**
CHOVANEC, M.; **ZVĚŘINA, E.**; KLUH, J.; BOUČEK, J.; PROFANT, O.; BALOGOVÁ, Z.; SYKA, J.; BETKA, J. Zachování sluchu při mikrochirurgické léčbě vestibulárního schwannomu. *Česká a slovenská neurologie a neurochirurgie*, 2015, **78**(4): 435-441. **IF: 0.209/2015.**
SKŘIVAN, J.; **ZVĚŘINA, E.**; KLUH, J.; PLZÁK, J.; PÁDR, R.; CHOVANEC, M. Surgery of Tympanojugular Paragangliomas – Long Term Results. *Annals of Otolaryngology and Rhinology*, 2015, **2**(2): Article 1024.
- 2016** BOUČEK, J.; VOKŘÁL, J.; ČERNÝ, L.; CHOVANEC, M.; ČADA, Z.; ZÁBRODSKÝ, M.; **ZVĚŘINA, E.**; BETKA, J.; SKŘIVAN, J. Baha jako možné řešení jednostranné hluchoty. *Česká a slovenská neurologie a neurochirurgie*, 2016, **79**(3): 324-330. **IF: 0.368/2016.**
ČADA, Z.; BALATKOVÁ, Z.; CHOVANEC, M.; ČAKRT, O.; HRUBÁ, S.; JEŘÁBEK, J.; **ZVĚŘINA, E.**; PROFANT, O.; FÍK, Z.; KOMARC, M.; BETKA, J.; KLUH, J.; ČERNÝ, R. Vertigo Perception and Quality of Life in Patients after Surgical Treatment of Vestibular Schwannoma with Pretreatment Prehabilitation by Chemical Vestibular Ablation. *BioMed Research International*, 2016, (September): Article 6767216. DOI: 10.1155/2016/6767216. **IF: 2.476/2016.**

- 2017** BOUČEK, J.; VOKŘÁL, J.; ČERNÝ, L.; CHOVANEC, M.; SKŘIVAN, J.; **ZVĚŘINA, E.**; BETKA, J.; ZÁBRODSKÝ, M. Baha implant as a hearing solution for single-sided deafness after retrosigmoid approach for the vestibular schwannoma: surgical results. *European Archives of Oto-Rhino-Laryngology*, 2017, **274**(6): 2429-2436. DOI: 10.1007/s00405-017-4505-z. **IF: 1.660/2016.**
- BOUČEK, J.; VOKŘÁL, J.; ČERNÝ, L.; CHOVANEC, M.; ZÁBRODSKÝ, M.; **ZVĚŘINA, E.**; BETKA, J.; SKŘIVAN, J. Baha implant as a hearing solution for single-sided deafness after retrosigmoid approach for the vestibular schwannoma: audiological results. *European Archives of Oto-Rhino-Laryngology*, 2017, **274**(1): 133-141. DOI: 10.1007/s00405-016-4261-5. **IF: 1.660/2016.**
- FÍK, Z.; CHOVANEC, M.; **ZVĚŘINA, E.**; KLUH, J.; PROFANT, O.; KRAUS, J.; HRUBÁ, S.; ČADA, Z.; PROCHÁZKOVÁ, K.; PLZÁK, J.; BETKA, J. Funkce lícního nervu po mikrochirurgické léčbě vestibulárního schwannomu. *Česká a slovenská neurologie a neurochirurgie*, 2017, **80**(5): 545-551. DOI: 10.14735/amcsnn2017545. **IF: 0.368/2016.**
- PLZÁK, J.; KRATOCHVÍL, V.; KEŠNER, A.; ŠURDA, P.; VLASÁK, A.; **ZVĚŘINA, E.** Endoscopic endonasal approach for mass resection of the pterygopalatine fossa. *Clinics*, 2017, **72**(9): 554-561. DOI: 10.6061/clinics/2017(09)06. **IF: 1.171/2016.**

4 Statě v recenzovaných nebo konferenčních sbornících

- 1965** ŠEFERNA, I.; **ZVĚŘINA, E.**; GROSSMANN, V. Quantitative Evaluation of EMG during the Development of Tetanustoxin Intoxication of Rabbits and its possible Relation the Effects of Myorelaxant Drugs. In: *RAUDONAT, H.W. (Ed.) Recent Advances in the Pharmacology of Toxins*. Oxford: Pergamon Press 1965, pp. 139-143. ISBN 978-0-08-010811-7. DOI: 10.1016/B978-0-08-010811-7.50021-6.
- 1994** **ZVĚŘINA, E.**; URGOŠÍK, D. Jugular foramen neurilemomas, schwannomas. In: *SAMII, M (Ed.) Skull base surgery, anatomy, diagnosis and treatment*. Basel: Karger 1994, pp. 1017-1019. ISBN 3-8055-5967-4.
- ZVĚŘINA, E.**; URGOŠÍK, D.; STEJSKAL, L.; STRNAD, P. Microvascular decompression for hemifacial spasm in ex-Czechoslovakia. In: *SAMII, M (Ed.) Skull base surgery: anatomy, diagnosis and treatment*. Basel: Karger 1994, pp. 980-982. ISBN 3-8055-5967-4. DOI: 10.1016/S0007-1226(96)90070-3.

- 2004** ZVĚŘINA, E.; SKŘIVAN, J.; BETKA, J.; KRAUS, J.; BELŠAN, T.; SOLLMANN, W.P. Minimally invasive surgery large vestibular schwannomas and auditory brainstem implant. In: WATANABE, K. et al. (Eds.) *Developments in Neuroscience*. Amsterdam: Elsevier 2004, pp. 75-79. ISBN 0-444-51488-0. DOI: 10.1016/S0531-5131(03)01546-2.
- 2005** ZVĚŘINA, E.; BETKA, J.; SKŘIVAN, J.; KLUH, J.; KRAUS, J.; LISÝ, J.; BELŠAN, T. Vestibular schwannomas, preferable treatment. In: KHAMLICHI, A.E. (Ed.) *Proceedings of the 13th World Congress of Neurological Surgery, Vols 1 and 2*. Bologna: Medimond 2005, pp. 267-271. ISBN 88-7587-160-4.
- 2015** BETKA, J.; ZVĚŘINA, E.; CHOVANEC, M. 32 Vestibulární schwannom (neurinom akustiku) – současné možnosti léčení. In: ROKYTA, R.; HÖSCHL, C. (Eds.) *Bolest a regenerace v medicíně*. Praha: Axonite 2015, s. 204-211. ISBN 978-80-88046-03-5.

5 Kvalifikační práce

ZVĚŘINA, Eduard. *Poranění brachiálního plexu*. 1. LF UK, 1980. 392 s. (doktorská dizertační práce)

ZVĚŘINA, Eduard. *Mikrochirurgie v neurochirurgii*. Univerzita Karlova, 1. lékařská fakulta, 1994. (habilitační práce)

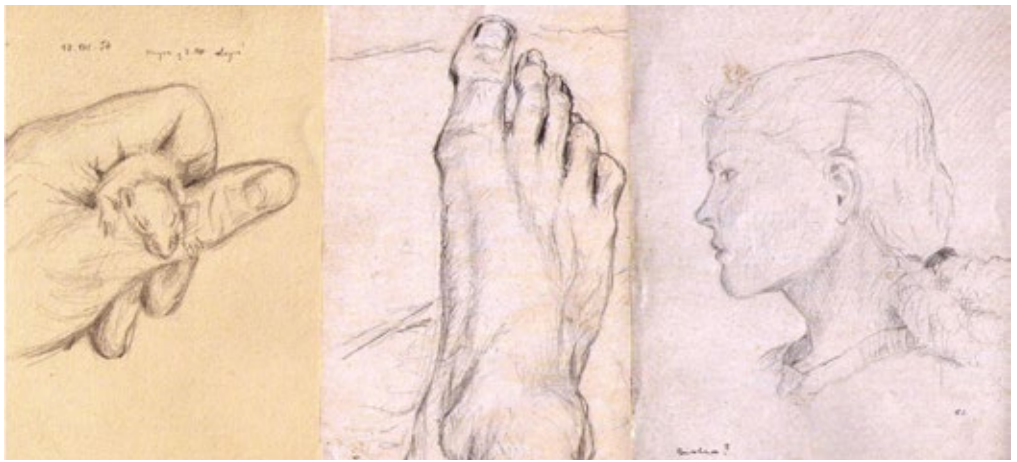

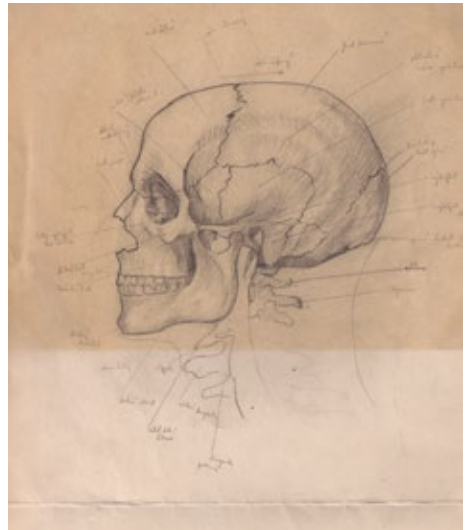
OBRAZOVÁ PŘÍLOHA —

nahoře M. a R. Gasserovi. R. Gasser. uprostřed K. a B. Zvěřinovi. dole matka Helena. Rodiče E. a H. Zvěřinovi.

E. Zvěřina – obrázky z roku 1951 ve věku 14. let.

Popků, Vejsadů, nyní Zvěřinů mlýn, založen 1651, foto 1971.

První přednostové Neurochirurgické kliniky.

nahoře Z. Kunc, E. Zvěřina, I. Fusek, cca 1981-82.

dole E. Zvěřina, Z. Kunc.

S děkanem 3. LFUK
prof. M. Andělem, 2017.

S prof. P. Hanincem, 2017.

S prof. J. Betkou, 2017.

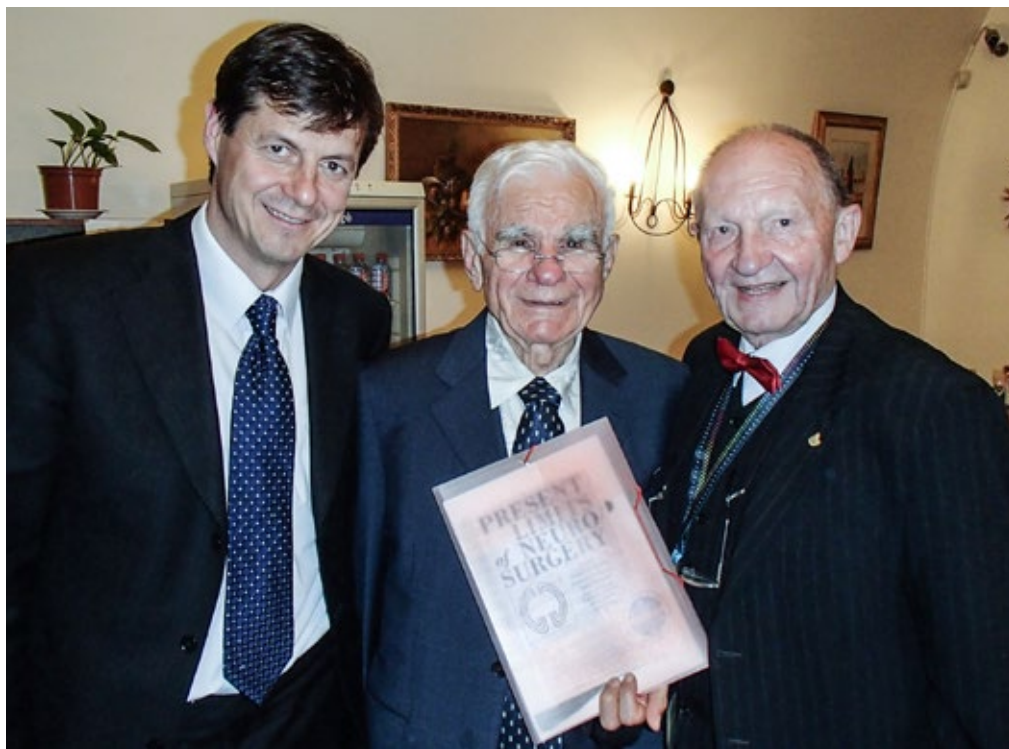

Oslava 70. narozenin, Praha 2007.

nahore S prof. J. Blažošem.

dole S prof. P. Dungleš.

**World Federation of the Skull Base Surgery
The 1st International Skull Base Congress
June 14-20th, 1992, Hannover
Rules: every 4 years - Neurosurgeons/ENT**

I.Fusek E. Zverina J. Kozak M.SAMII J.Steno
CZECHOSLOVAKIA President, Founder

nahoře prof. M. Sameš, nejvýznamnější neurochirurg 20. stol. G. Yasargil, E. Zvěřina.

dole Založení Mezinárodní společnosti lební baze.

Kongres CENS, Praha 2012.

nahoře zleva B. K. Misra (Indie), E. Zvěřina, T. Kawase (Japonsko), Yong-Kwang Tu (Tchaj-wan).

vlevo dole S M. Samii (SRN).

vpravo dole G. Yasargil (USA), J. Brotchi (Belgie).

S F. Servadeim (Itálie), Řím 2015.

S R. Spetzlerem (USA), 2011.

S Ling Feng (Čína), Xian 2014.

Oslava 80. narozenin,
Praha 2017.

E. Zvěřina

S.J. Suchým.

S.M. Hliským.

nahore S rektorem UK prof. T. Zimou, stříbrná medaile UK, 2017.

vlevo dole S předsedou Senátu M. Štěchem, stříbrná medaile Senátu, 2013.

vpravo dole Zlatá medaile ČLS JEP, 2017.

nahoře Tandemový seskok, 2012. uprostřed Ostrov Roatan, Honduras 2012.

vlevo dole Seefeld, Rakousko, 2017. vpravo dole S uloveným losem, Kamčatka, 2012.

Rafting, Nový Zéland, řeka Kaituna, 2004.

nahore S rodinou, 2015.

dole S manželkou Lídou, Australie, Darwin, 2001.

Ruka zakladatele neurochirurgie
H. Cushinga a moje, Boston 2014.

Helenka, otec, já, maminka, 1945.

Neurochirurg

(K osmdesátinám prof. MUDr. Eduarda Zvěřiny, DrSc., FCMA)

Edice Osobnosti 3. LF UK, sv. 5

Editor: Jaroslav Veis

Autoři textů: Michal Anděl, Jaroslav Blahoš, Jan Betka,
Pavel Haninec, Richard Rokyta, Eduard Zvěřina

Fotografie: Martin Homola a archiv Eduarda Zvěřiny

Bibliografie: SVI 3. LF UK

Obálka a grafická úprava: Carton Clan

Tisk: Janova dílna, Železniční 123, Třebestovice

Vydala 3. lékařská fakulta Univerzity Karlovy v únoru 2018

1. vydání

© Univerzita Karlova, 3. lékařská fakulta, 2018

ISBN: 978-80-87878-31-6

Dne 27. 2. 2017 oslavil 80. narozeniny prof. E. Zvěřina v plné profesní a sociální aktivitě, trvající již 56 let. Je absolventem Vojenské lékařské akademie, emeritním přednostou Neurochirurgické kliniky 1.LF UK a ÚVN, členem České lékařské akademie a nositelem Stříbrné medaile Senátu PČR a byl mnohaletým členem předsednictva ČLS JEP. Po profesorech Z. Kuncovi a R. Petrovi, kteří v Československu neurochirurgii založili, se E. Zvěřina u nás stal v 70. letech iniciátorem moderní neurochirurgie, kterou charakterizuje mikrochirurgie, intraoperační monitorování nervových funkcí a od 90. let chirurgie lební baze. Patří mezi zakladatele metody mikrochirurgického stehu nervů bez napětí nejen u nás, ale i ve světě.

Prof. MUDr. Pavel Haninec, CSc

Velikost doby je ze všeho nejvíc dána lidmi, kteří ji utvářejí.
Na osudy těchto tvůrců bychom neměli zapomínat, jsou stejně
podstatné jako jejich dílo. Právě proto vznikla edice
Osobnosti 3. LF UK, která chce připomínat kolegyně a kolegy,
jejichž celoživotní práce významně přispěla k rozvoji
naší fakulty i Univerzity Karlovy.

Dosud vyšlo:

Jiří Horák – Medicína je báječné povolání

Neobyčejný pan Daněček

Jiří Schindler – Vlastně jsem měl v životě štěstí

Olga Hníková – Nenápadně tvrdohlavá dáma

ISBN: 978-80-87878-31-6
www.lf3cuni.cz